

నాటకాలు

భక్తి,జ్ఞాన,పురాణ,జానపద

మహాభక్త విజయము

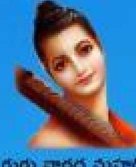

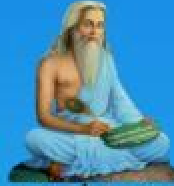
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

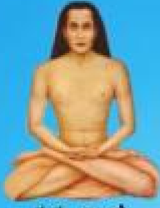

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

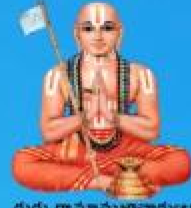
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

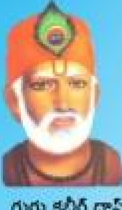

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

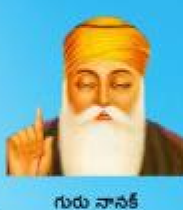

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

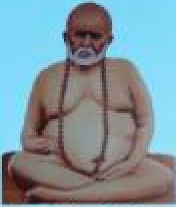

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

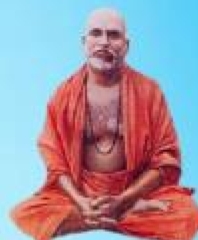

గురు సాయి బాబా

గురు అరవిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050015547

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear | Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
• Rashtrapati Bhavan • CMU-Books • Sanskrit • TTD,Tirupathi • Kerala Sahitya Akademi	• INSA	• Times of India • Indian Express • The Hindu • Deccan Herald • Eenadu • Vaartha	• Tamil Heritage Foundation • AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

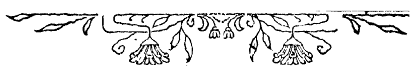
మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ

మహాభక్తవిజయము.

(5 అంకముల నాటకి

గ్రంథకర్త:

స్వరాజ్యరథము, సతీ అనసూయ, భీష్మబ్రహ్మచారి, గంగావతరణము,
రంగూను రౌడి, ధరణికోట, కాలకేతనము, భో[illegible]
ఇత్యాది బహునాటకకర్తలగు దేశముఖు, దేశపాండ్యా
సోమరాజు రామానుజరావుగారు.

ప్రకాశకుండు:
కురుకూరి సుబ్బారావు,
సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

మొదటికూర్పు: 1,000 ప్రతులు.

ముద్రాపకులు:
కర్లపాలెము కోదండరామయ్యగారు,
ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల, బెజవాడ.

1932

 [వెల రు 1-0-0.

శ్రీ

మహాభక్తవిజయము.

ప్రథమాంకము.

గజేంద్రమోక్షము.

ఇందలిపాత్రలు.

—♦ పురుషులు ♦—

1. ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు
2. నీతిసాగరుఁడు
3. కొందఱుపరిజనులు
4. శ్రీమహావిష్ణువు
5. నారదుఁడు
6. గరుత్మంతుఁడు
7. హూహూనామగంధర్వుఁడు
8. గజేంద్రుఁడు
9. కొందఱు దేవతలు.

—♦ స్త్రీలు ♦—

1. లక్ష్మీదేవి
2. కొందఱు దేవతాంగనలు.

శ్రీ మహాభక్త విజయము.

ప్ర థ మాం క ము.

గ జేం ద్ర మో క్ష ము.

రంగము 1 — త్రికూటాచలమునందలి అరణ్యమున,
ఇంద్రద్యుమ్నుని శిబిరములు.

[ప్రవేశము: ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు, నీతిసాగరుఁడు, కొందఱుపరిజనులు.]

అందఱు—(అనుబంధము 1.)

నీతి—ఇంద్రద్యుమ్న మహారాజా! నామనవి యొకటి కలదు.

ఇంద్ర—వినఁ గుతూహలినై యున్నాను.

నీతి—మనము మృగయాక్రీడకై, ఈప్రాంతములకు వచ్చి రెండు నెలలు మీఱినది.

ఇంద్ర—ఔను. అది నిజమే!

నీతి—రాజధానికటుగవలసిన రాజ్యాంగవ్యవహారము లత్యవసరములై యున్నవి.

ఇంద్ర—దీనినిసయుతము గ్రహించియే యున్నాను.

నీతి—తల్లిగారు, తమకు దుస్స్వప్నము వచ్చిన దనియును, వెంటనే గృహాభిముఖులు కావలయుననియు నిన్ననే వార్త నంపిరి.

ఇంద్ర—ఇది మన కవశ్యముగా శిరోధార్యము.

నీతి—మహారాజా! ప్రభువులకు, మాబోంట్లు దేశింపఁదగువారే కాని, ఆజ్ఞాపింపఁదగువారు కారు. ఐనను ప్రభువులకు మంత్రి రక్షణము పరమకర్తవ్యము కావున, సాహసమైన విన్నవించుకొను నన్ను మన్నింపవలయును.

సీ॥ మంత్రాంగమే రాజ్యతంత్రంబులకు నెల్ల
ధారుణి జీవనాధారమగుట
మృగయావినోదంబు నృపుల కవశ్యంబు
వదలఁగాఁ దగిన దుర్వ్యసన మగుట
విభుఁడు రాష్ట్రంబును విడిచి చరించుట
రిపులకు ననుకూల రీతి యగుట
తగ దేశకాలపాత్రముల నెన్నకయుంట
నీతిభూరుహపాత హేతువగుట
మనవి చేయుచుంటి మనుజేంద్ర! వ్యసనంబు
లందుఁ దగులువడిన యాత్మబుద్ధి
మఱలఁజేసి, యింక మనరాజ్యసీమలఁ
జేరవలయు; మనవి చిత్తగించి.

ఇంద్ర—సచివచంద్రమా! నీ వాక్యములు రాజ్యతంత్రజ్ఞుల కత్యంత ప్రమాణములు. నేను సయితము అటులే యోజించితిని. ఈ ప్రాంతంబుల నున్న భిల్లులు, తమకు మృగబాధానివృత్తిఁ గావింపుఁడని నిన్నఁగదా వేడుకొని చనిరి ఆరవంత కార్యమైన పిదప నెల్లుండి మనము గృహోన్ముఖుల మగుదము.

నీతి—నాకర్తవ్యమును నే నొనరించితిని. మీాద తమచిత్తము.

ఇంద్ర—రెండుమూఁడు దినములలో చెడిపోవు కార్యములు మాత్ర మేమి యుండును?

నీతి—మఱచితిరి; దేవా! పూర్వ మొకనాఁడు, తమరు భగవద్ధ్యాన తత్పరులై యున్నప్పుడు పరమకోపస్వభావుఁ డగు దూర్వాస మహర్షి తమకడ కరుదెంచి, తమచిత్తము భగవదాయత్తం బగుట నెఱుఁగక, "త్రికూటమునఁ బరిజనులతో నొకగజేం

దుఁడవై జన్మింతువు గాక” యని శపించెను. మన మిప్పుడు త్రికూటపర్వతప్రాంతంబులకు వచ్చితిమి; కావున నన్ముని శాపఫలం బిప్పుడు జఱుగనున్నదని నాకుఁ దోఁచుచున్నయది!

ఇంద్ర—అప్పు డా ముని మరల శాపమోక్షము ననుగ్రహింపలేదా?

నీతి—అనుగ్రహించినాఁడు!

ఇంద్ర—ఏ మని?

నీతి—అట్లు తమరు గజేంద్రులైయున్న కాలమున శ్రీమన్నారాయణుని యనుగ్రహంబున మోక్షము గల్గు నని చెప్పెను.

ఇంద్ర—నీతిసాగరా! అట్లయిన నీశాపము నాకు వరప్రసాదమేసుమీ! ఏ మంటివేని?

ఉ॥ ధారుణిఁ బుట్టి పుట్టి వితథంబుగ మృత్యుశతంబు నంది భూ
భారము పెంచుకంటె హరిపాదరజోఫలలాభయుక్తి నిం
పారగ ధారుణిన్ విడిచి స్వర్గముఁ జేరఁగ మార్గమబ్బె; నీ
దారుణశాప మింక వరదానముగా గ్రహియింతు ధీమణీ!

(తెరలో)

త్రికూటపర్వతపరిసరములయందలి భిల్లులు మృగయాక్రీడకై సర్వసన్నాహములతో నరుదెంచి తనుయానతి కెదురు చూచుచున్నారు!

ఇంద్ర—ఇదె వచ్చితి నని చెప్పుము!—పరిజనులారా! వేఁట కరుగుద ము లెండు!

అందఱు—(అనుబంధము 1) [పటపరివర్తనము]

రంగము 2 — ఆకాశమార్గము.

[ప్రవేశము : ఆకాశమార్గమునుండి గరుత్మంతుఁడును
భూలోకమునుండి నారదుఁడును.]

ఇద్దఱు—(అనుబంధము 2.)

గరు—ఓహో! నారదా! ఎక్కడనుండి వచ్చుచున్నావు?

నార—ఓహో! గరుత్మంతా! నీ వెక్కడనుండి వచ్చుచున్నావు?

గరు—నేను గంధర్వలోకమునుండి వచ్చుచున్నాను.

నార—నేను భూలోకమునుండి వచ్చుచున్నాను.

గరు—అచ్చటి విశేషము లేమి?

నార—ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డను రాజు, దూర్వాసశాపమువలన, త్రికూటపర్వతమునకు వేటకై చనినంత, తనపరిజనులతోఁ గూడ విచిత్రముగ గజేంద్రముగ మారిపోయెను. ఇప్పుడే నే నాచిత్రమును జూచి వచ్చుచున్నాఁడను.

గరు—ఓహో! ఈ దూర్వాసశాపము పదునాల్గు జగంబులను వదలకున్నదే!

నార—ఏమి జరిగినది?

గరు—గంధర్వలోకమున హూహూఁ నాముఁ డను పేరుగల గంధర్వరాజు గలఁ డని నీ వెఱుఁగుదువుగదా!

నార—ఆఁ ఎఱుఁగుదును. దూర్వాసుఁ డాతని శపించెనా యేమి?

గరు—వినుము; ఆగంధర్వుఁడు, తనభార్యలతో విలాసముగ మధుసేవ చేయుచున్నతరి దూర్వాసుఁ డటకరిగెను. అప్పు డాతఁడు, మధుపానమత్తత నమ్మునిని నిరాదరణ సలిపెను. తోడనే దూర్వాసుఁడు మండిపడి, త్రికూటపర్వతసమీపమునయున్న కాసారమున నొకమకరమవై జనింపు మని శపించెను.

నార—మును లాగ్రహమున శపించుటయు, తిరిగి శాపమోక్షము నయితము, తప్పులుచేసి దిద్దుకొను నయ్యావార్లవలె, తామే యనుగ్రహించుటయు నాచారము లే కద! అట్లు జరిగెనా?

గరు—ఏల జరుగకుండును? గంధర్వుఁడప్పుడు ప్రార్థింప శ్రీమన్నారాయణుని యనుగ్రహమున మోక్షము గల్గునని చెప్పెను.

నార—గరుత్మంతా! గజేంద్ర గంధర్వులకథలకేమైన సంబంధము కలదా యేమి? దూర్వాసుఁ డిద్దఱి కొక్కచోటనే శాపము నొసంగి, మోక్షమును ఒకేవిధమున ననుగ్రహించినాఁడు!

గరు—తోఁదఱ యేల? కొలఁది కాలమున కదియే తెలియఁగలదు!

నార—అట్లయిన నీ విప్పు డెందుఁబోవుచున్నాఁడవు?

గరు—వైకుంఠమునకు!

నార—నేనును వచ్చుచున్నాను పద!

ఇద్దఱు—(అనుబంధము 3.)

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

[పటపరివర్తనము.]

రంగము 3. — వైకుంఠము.

[ప్రవేశము : నాభీకమలస్థితచతుర్ముఖసహితుఁడగు మహావిష్ణువు శేషశాయియై లక్ష్మీదేవితో చతురంగ మాడుచుండగా రెండుదెసలఁ గల పద్మములలో నుపవిష్టులై నారద గరుత్మంతులు చూచుచుందురు]

(అనుబంధము 4)

లక్ష్మి—తోసిరాజుచేసి నన్ను గెలుతు నని యెంతసేపటినుండియో బెదరించు చుంటిరే! ఇదే చూడుఁడు — నాశకటమును జరిపితిని. మీరాజును కాపాడుకొనుఁడు!

విష్ణు—నారాజును — నల్లగడినుండి తెల్లగడికి నడిపితిని.

లక్ష్మి—ఈసారి తెల్లశకటముతో రాజు —

నార—నేను మాయమ్మపక్షము; గరుత్మంతా! చూచితివా మా విజయమును?

గరు—నేను మాయయ్యపక్షము. రాజును మాయయ్య ఎట్లు కాచుకొనునో చూచుచుండుము.

నార—రాజు కీచు కీచు మనుచున్నాఁడు! ఇం కెక్కడితప్పుకొనుట! ఇటువచ్చినచో నల్లశకటము! అటుపోయిన తెల్లశకటము. ఇంకొకగడి లేదుకదా!

విష్ణు—నీ తెల్లశకటమునకు బంటు నడ్డము తోసితిని! అడ్డము త్రోయఁబడిన బంటు శకటముపై పగ. నాబంటుకు గుఱ్ఱము కాఁపు.

గరు—నారదా! చూడు చూడు, శకటము చచ్చెఁ; జచ్చె.

లక్ష్మి—శకటమును వెనకకు నడిపితిని! అందుచే మీ యేనుఁగుకు పగయైనది! ఇఁక, నేనుఁగుకు దారిలేదు. అడ్డుపడుట కాధారము లేదు.

(తెరలో) హా! దీనబంధూ! కృపాసముద్రా! పాహి మాం పాహి మాం.

(అనుబంధము 5)

విష్ణు—(విభ్రాంతుఁడై పరధ్యానముగ వినుచుండును.)

లక్ష్మి—(వీపుపైఁదట్టి) ఏమి మాటాడవు? ఏనుఁగు విపత్తునందున్నది. రక్షించుకొనుఁడు!

విష్ణు—ఉం డుండు! ఏనుఁగు విపత్తునం దున్నదియా? నిజమే! నాకును నట్లే వినఁబడుచున్నది!

లక్ష్మి—వినఁబడుటయేమి? కనఁబడుట లేదా? మీగజేంద్రుఁడు ప్రాణావశిష్టుఁడై యున్నాఁడు.

(అనుబంధము 5.)

విష్ణు—గజేంద్రా! భీతిల్లకు! భీతిల్లకు! నే నిదే వచ్చితిని!

నార—హా హా హా! గజేంద్రరక్షణమున కర్తవ్యము నెఱుంగక ప్రభువారికి భ్రాంతి గల్గినది!

గరు—నారదా! ప్రభువుతో పరిహాస మేల? స్వామిని నాఱెక్కలపై నిడుకొని ఎగిరిపోయి గజేంద్రరక్షణము చేయింపలే ననుకొంటివా?

నార—అంతవరకు సావకాశమేది?

విష్ణు—ప్రాణాపన్నుండ వగు నోగజేంద్రా! మేము నీరక్షణమునందుపేక్ష చేసితిమి! దుఃఖింపకుము. ఇఁక భీతి లేదు.

గీ॥ మహితధర్మపాలన, మధర్మక్షయంబు
నెరప, యుగయుగమునను జన్మింతు నేను;
కలదు భక్తావనమున కంకణము మాకు;
• చింతిలకుమయ్య! నిన్ను రక్షింతు నేను.

లక్ష్మి—అయ్యో! ఇది యేమిపరిహాసము? చతురంగపుజంతువులతో సంభాషించుచున్నారు. ఇటు చూడుఁడు! ఇక్కడనే గజేంద్రమున్నది?

ఇదిగో! మీగజేంద్రుఁడు! చతురంగపుబల్లమీఁద నున్నాఁడు! శకటముచే భీతిల్లుచున్నాఁడు.

విష్ణు—ఛీ! శకట మనియెద వేల? మకరము.

లక్ష్మి—మకరమా? మకరమా? ఏమి యీవింతమాటలు! చతురంగమున మకరము లుండునా?

(తెరలో) [అనుబంధము 5.]

విష్ణు—(లక్ష్మిచీరచెరఁగు పట్టుకొనియే లేచి) ఓగజేంద్రా! భక్తశిఖామణీ! భీతి నందవలదు; భీతి నందవలదు. నేను భక్తుల యార్తాలాపముల నాలకించి, సహింపఁజాలను. మందమతినై ఇంతదనుక నిన్ను దుఃఖపెట్టితిని. ఆహాహా! నీ వెంతశుష్కించిపోయితివి? తనయా! నీ కన్నుల నీరెట్లు కాలువలై ప్రవహిం

చుచున్నవి! పాపిమకరము నీపాదముంబట్టి స్థానబలముచే బాధింప దిక్కు లేక, దీనత నంది, కుంది, దిక్కులు చూచి చూచి, యాతురమున, నెంత కాతరఁ జెందితివో! నీదుఃఖముం జూచినకొలఁదియు నాగర్భము విదారితమై పోవుచున్నది. భక్తశిఖామణీ! నాహూరిమితనయా! నీకు వచ్చిన మహా విపత్తును నేను నివారింతును! నిన్ను నాసమక్షమునఁ జేర్చు కొందును. ఆక్రందింపకుము! ఆక్రందింపకుము.

గీ॥ ధాత్రియంతయు నాదుసంతాన మయ్య;
అందు భక్తులు నాయాప్త లనుఁగుసుతులు;
వారి యాపదఁ గాంచి యోర్వంగఁజాల
వేఁగ నిను(గావవచ్చెద నోగజేంద్ర!

లక్ష్మి—నాథా! నాచేలాంచలమును వదలుఁడు.

విష్ణు—(అనుబంధము 6)

(లక్ష్మితో - వేగముగ నిష్క్రమించును.)

నార—గరుత్మంతా! జగన్నాథుఁ డిది యేమి యిట్లు చేయుచున్నాఁడు?

మ॥ తను వేంచేయుపదంబుఁ బేర్కొనఁ, డనాథస్త్రీజనాలాపముల్
వినెనో, ముచ్చులు ముచ్చిలించిరో ఖలుల్ వేదప్రపంచంబులన్,
దనుజానీకము దేవతానగరిపై దండెత్తెనో, భక్తులం
గని చక్రాయుధుఁ డేఁడి చూపుఁ డని ధిక్కారించిరో దుర్జనుల్?

(తరువాత - లక్ష్మీదేవి చెలులు ప్రవేశింతురు)

చెలి 1—సఖి! ఇది యేమే? లక్ష్మీనారాయణు లెందో పరువిడు చున్నారు!

చెలి 2—ఈ నారద గరుత్మంతుల నడిగినం దెలియునేమో!

చెలి 3—నారదా! ఈ యుపద్రవ మేమి?

నార—మాకుమాత్ర మేమి తెలియును? లక్ష్మీనారాయణులు చతు రంగ మాడుచుండిరి! మేము చూచుచుంటిమి. ఇంతలో నెచ్చ టనుండియో యొకయార్తనాదము శ్రవణతాడితమయ్యెను.

అది విని, స్వామివారు 'గజేంద్రా! భీతిల్లకు' మని పలుకుచుఁ బరుగెత్తిరి! ఆత తరము నేమని వర్ణింతును ?

మ॥ సిరికిం జెప్పఁడు, శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంధింపఁ, డే
పరివారంబును జీరఁ, డభ్రగపతిం బన్నింపఁ, డాకర్ణికాం
తరధమ్మిల్లము చక్కనొత్తఁడు, వివాదప్రోత్థితశ్రీకుచో
పరిచేలాంచలమైన వీడఁడు, గజప్రాణావనోత్సాహియై.

చెలి—అట్లయిన ఆ చిత్రమేమో మనమును జూడఁబోవుదము.
(అనుబంధము 7.) [నిష్క్రమింతురు]

గరు—నారదా! శ్రీనాథుఁడు వాహనంబైనను లేక చనుచున్నాఁడు. నేను వెంటఁ బరుగెత్తుదును. [నిష్క్రమించును]

(కొందరు దేవతలు ప్రవేశింతురు)

1. దే—నారదా! స్వామివా రెం దరుగుచున్నారు?

నార—నాకును విస్మయముగానున్నది! 'గజేంద్రా! భీతిల్లకు' మనిపలికి పరుగెత్తుటం జూచితిని.

1. దే—బృందారకులారా! మఱల నేదైన దేవాసురయుద్ధము ప్రాప్తించెనో యేమిగతియో? శ్రీనాథుఁడు శంఖచక్రములుగూడ వెంటఁగొని చనఁడయ్యె! శంఖచక్రములంగొని మనము వెంబడింతము రండు. (అనుబంధము 7.) (నిష్క్రమింతురు.)

నార—ఏమిచిత్ర మిది! ఈగజేంద్ర మొకవేళ నాటియింద్రద్యుమ్నుఁడు కాఁడుగద! అతని కొకవేళ మోక్షకాలము వచ్చెనేమో!

మ॥ తనవెంటన్ సిరి, లచ్చివెంట నవరోధవ్రాతమున్, వానివె
న్కను బక్షీంద్రుఁడు, వానిపొంతను ధనుఃకౌమోదకీశంఖచ
క్రనికాయంబును, వానివెంట ధ్వజినీకాంతుండు రా, వచ్చి రో
య్యన వైకుంఠపురంబునం గలుగువా రాబాలగోపాలమున్.

నేనును జనియెదను. (అనుబంధము 8.) (నిష్క్రమించును)

[పటపరివర్తనము.]

రంగము 4 — త్రికూటాచలమునందలి సరోవరము.

[ప్రవేశము:— మకరముచే బాధపడు గజేంద్రుఁడు]

గజేం—(అనుబంధము 5).

శా॥ లావొక్కింతయు లేదు; ధైర్యము విలోలంబయ్యె; బ్రాణంబులున్
ఠావుల్ దప్పెను; మూర్ఛవచ్చె; తనువున్ డస్సెన్; శ్రమంబయ్యెడిన్;
నీవే తప్ప యితఃపరం బెఱుఁగ; మన్నింపం దగుం దీనునిన్;
రావే ఈశ్వర! కావవే వరద! సంరక్షించు భద్రాత్మకా!

క॥ కలఁ డందురు దీనుల యెడఁ
గలఁ డందురు పరమయోగిగణముల పాలన్,
కలఁ డందు రన్నిదిశలను,
కలఁడు కలం డనెడువాఁడు కలఁడో లేఁడో!

(ఆకాశమున గరుడవాహనారూఢుఁడగు విష్ణువు కనఁబడును)

విష్ణు—భక్తశేఖరుండవగు నో గజేంద్రా! దుఃఖింపకుము! మకరము నిదే వధించి నీకు మోక్షము నిచ్చుచున్నాఁడను.

(చక్రమున మకరమును వధింపఁగా మకరము గంధర్వుఁ డగును)

గంధ—వైకుంఠవాసా! నారాయణా! దూర్వాసముని దత్తం బగు నా శాపంబు, నీకృపారసపాతంబునఁ దొలంగెను. నాకు మోక్ష సామ్రాజ్యముం బ్రసాదింపుము!

విష్ణు—గంధర్వోత్తమా! నీతోపాటుగా మత్ప్రియభక్తశేఖరుఁడగు నీగజేంద్రునకును మోక్షమును బ్రసాదించితిని. నేఁటినుండి యు నీగజేంద్రమోక్షచరిత్రము లోకవిఖ్యాతి నంది తత్పా ఠకలోకపాపహరం బగునుగాక!—

అందఱు—[అనుబంధము 9] [పటపరివర్తనము.]

గజేంద్రమోక్షము సంపూర్ణము.

శ్రీ

మహాభక్తవిజయము.

ద్వితీయాంకము.

పరీక్షిత్తు.

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు

1. పరీక్షిన్మహారాజు
2. శమీకమహర్షి
3. శృంగి
4. చైత్రుఁడు
5. కార్తికుఁడు
6. మంత్రి
7. సేవకుఁడు
8. తక్షకుఁడు
9. కోలాహలుఁడు (కాశ్యపుఁడు)
10. నారదుఁడు
11. శుకుఁడు
12. వ్యాసుఁడు
13. శ్రీమహావిష్ణువు
14. ఇంద్రుఁడు
15. జనమేజయుఁడు.

శ్రీమహాభక్తవిజయము.

—ద్వితీయాంకము—

పరీక్షిత్తు.

రంగము 1.—శమీకమున్యాశ్రమము.

[ప్రవేశము: శమీకమహర్షి తపస్సునందుండఁగా పరీక్షిన్మహారాజు.]

పరీ—(స్వగతము) (అనుబంధము 10) అకటా! వేటతమకంబున మిగుల నలసి, దాహపీడితుఁడ నైతిని. ఇది శమీకమహర్షి యాశ్రమమువలె నున్నది.— ఏమి నాయదృష్టము! శమీకమహర్షి సమీపమునందే యున్నవాఁడు. ఇతఁడు నాకు దాహశాంతిఁ గలుగఁజేయఁగలఁడు. (ప్రకాశముగ) మునీంద్రా! నమస్కారము.

శమీ—(పలుకక, తపమునందుండును.)

పరీ—ఏమీ యీమునిగర్వము? ఈ రాష్ట్రమునకెల్ల నధిపతినగు నేను వచ్చి యెదుటనిలిచినను, గన్నులఁజూడక, నిద్రాగరిష్ఠుండైన పోలిక, ముక్కుమూసికొని జపముసేయుచున్నాఁడే!

ఉ॥ కన్నులమూసి బ్రాహ్మణుఁడు గర్వముతోడుతనున్నవాఁడు; చే
సన్నలనైన రమ్మనఁడు; సారజలంబునుఁదెచ్చి పోయఁడే
మన్ననలైన సేయఁడు; సమగ్రఫలంబులు పెట్టఁడింత సం
పన్నతనొందెనే! తన తపశ్చరణాప్రతిమప్రభావముల్?

నా కీతని బ్రార్థించునంత దైన్యమేల? దాహవశంబునఁ బ్రాణత్యాగము చేయుదునా? ఈ కమండలువున జలముగల

దేమో! (చూచి) ఛీ! ఛీ!! ఇదియు వట్టికమండలువే. ఈ గర్వమతి యగుమునికి పరాభవము చేసినగాని నా కూరట కలుగదు. (అటునిటు చూచి) ఇచ్చట నొక మృతసర్పము కలదు. దీని నీ శమీకునికంఠమునకు జుట్టిపోయెదఁగాక! (అట్లు చేసి) హా హ్హా హ్హా హ్హా!! మంచిపరాభవమును గల్గించితిని. కాని, దాహశాంతి కాలేదు. ఈ పరిసరమునం దెద్దియేని సరోవరము గలదేమో చూచెదను. (నిష్క్రమణము.)

[శృంగి ప్రవేశము.]

శృంగి—(అనుబంధము 11.) మానవులకు మాతాపితలకన్న పర దైవతంబులు వేరుగాఁగలుగరుగదా! పూజ్యుండగుమజ్జనకులు, శమీకమునీంద్రులు, తపోనిష్ఠయం దున్నవారు. వారి కగ్ని హోత్రాదికంబులు సమకూర్చెదఁగాక! (సమీపించి) అబ్బా! ఇదియేమి? ఈ భయంకరసర్పము! తండ్రిగారి కంఠముం బట్టుకొని యున్నది. మిత్రులారా! రండు; రండు; నాతండ్రి నొకపెనుబాము కఱచుచున్నది.

(చైత్రి - కార్తికులు ప్రవేశము.)

చైత్రు—మిత్రమా! శృంగీ! ఏమి భీతిల్లి యిట్లు కేకలు వేయుచున్నావు?

కార్తి—మునిపుత్రా! ఏమిజరిగినది? ఏమిజరిగినది?

శృంగి—మిత్రులారా! ఇటు చూడుఁడు. నాతండ్రికంఠము నెంత పెద్ద పాము పట్టియున్నదియో! ఈ భయంకరదృశ్యమునకు నా యొడలు కంపించుచున్నది! తండ్రిగారి నిది కఱచి చంపునేమో కదా!

(అనుబంధము 12.)

చైత్రు—కార్తికా! ఇది యేమిరా యీ దారుణము! ఇప్పుడు మన మేమి చేయుదము?

కార్తి—చైత్రా! ఈసర్పము కదలుట లేదేమిరా? ఒకవేళ చచ్చినది యేమో?

చైత్రు— చచ్చినది నడచి వచ్చి యీయనకంఠమున కెట్లు వచ్చి చుట్టుకొనునురా? కాక ఈయన దానినిఁ దెచ్చి తానే చుట్టుకొనె నందువా?

కార్తి—ఏమోనబ్బా! ఎవ్వరైన చుట్టిపోయిరేమో!

చైత్రు—కాదు; కాదు. సరిగా చూఁడరా!

కార్తి—నీవే చూఁడరా! దగ్గఱికేగుటకు నాకు భీతిగల్గుచున్నది.

చైత్రు—ఇద్దఱమును పోయి చూతము రమ్ము.

(ఇరువురును పోయి పరీక్షించి చూతురు.)

కార్తి—అయ్యయ్యో! ఇది చచ్చినపాముర చైత్రా!

చైత్రు—గురువర్యులకు మైల సోకినది. దానిని తీసివేయుదము.

కార్తి—నీవును రమ్ము. (ఇద్దఱును కఱ్ఱతో పామును తీసి వేయుదురు.)

శృంగి—మిత్రులారా! ఏమి యీదుస్సాహకార్యము! పవిత్రమగు మజ్జనకాంసభాగంబునకీ మృతసర్ప మెట్లు వచ్చియుండునో మీరూహింపఁగలరా?

కార్తి—ఎవ్వరో దుష్టులు వేయకుండిన నెట్లు రాఁగలదు?

శృంగి—ఏమేమీ! మునివంశపవిత్రుండగు నాజనకునకా యీ పరీభావము! ఎవ్వఁడిట్టి యకార్యకరణం బొనరించి భయంకరమగు నాశాపానలంబున భస్మీభూతుండు కాఁదలంచినవాఁడు? ఏయధముఁడు, మునికోపప్రభావంబు ననుభవింపఁ గోరినవాఁడు? ఏ చండాలుఁడు బ్రాహ్మణక్రోధమహామారుతంబున నెగసిపో నెంచినవాఁడు? ఓ చైత్ర కార్తికులారా! ఇటు వినుఁడు!

ఉ॥ ఓడక వింటికోపున, మృతోరగముం గొని తెచ్చి మాఱుమాటాడకయున్న మజ్జనకునంసతలంబునఁ బెట్టి దుర్మద
క్రీడఁ జరించువాఁడు హరకేశవు లొడ్డిననైనఁ జచ్చుఁ బోయేఁడవనాఁడు తక్షకఫణీంద్రవిషానలహేతిసంహతిన్.

(జలంబులు వార్చును.)

శమీ—(లేచి) నాయనా! శృంగీ! ఏమి యాగ్రహించుచుంటివి?

శృంగి—తండ్రీ! ఎవఁడో దుష్టుఁడు తమకంఠప్రదేశమున మృతసర్పముం జుట్టి చనియె. అది గాంచి సహింపనోపక “నాదుష్టుండు తక్షకవిషానలంబున మరణించుఁగాక!” యని శపించితిని. ఇదియే తచ్ఛవసర్పము!

శమీ—ఎవ్వఁ డీ దుష్కృత్యము నాచరించియుండును? దివ్యదృష్టిం బరికించెదఁగాక! (చూచి) శివ! శివా! ఎంతఘోరము సంభవించెను?

శృంగి—జనకా! అతఁ డెవ్వఁడు?

శమీ—నాయనా! ఏమనిచెప్పుదును? భారతబాలవీరశిఖామణి యగు నభిమన్యునికుమారుని, పరీక్షిన్నరేంద్రుని నీవు శపించితివి!

ఆ॥ తల్లికడుపులోన దగ్ధుఁడై క్రమ్మఱఁ
గమలనాభుకరుణఁ గలిగినాఁడు;
భక్తిగలిగి ప్రజలఁ బాలించుచున్నాఁడు
గిట్టుమనుచు రాజుఁ దిట్టఁదగునె?

శృంగి—జనకా! అట్టిసద్గుణశాలి కీ దురాచరణము చెల్లునా? అందుల కాతఁ డీ శాపఫలము ననుభవింపఁ జెల్లదా?

శమీ—తనయా! ఒక్కొకప్పు డిట్టిప్రమాదము లెట్టివారికైనఁ గల్గుట సహజము! అందు పిపాసాపీడితుఁడై బాధనొందుచు, మృగయాక్రీడాభిరతిశ్రాంతుఁడైన పరీక్షిత్తునకు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానము నశించిన దనిన నాశ్చర్యమేమి? అదిగాక, భూపాలకుల దోషంబులను బ్రాహ్మణులు సహింపకున్న వా రొక్కనిమునమాఁగఁగలరా? నాయనా! ఏది యెట్లున్నను, బ్రాహ్మణుల మగు మన కాగ్రహము తగునా? అట్టిచో మనతపశ్శక్తి నిలువఁగలదా? బడబానలమును గర్భమున ధరించిన సముద్రునివలె బ్రాహ్మణుఁడు తనతపశ్శక్తి నంతర్గతమున నుంచుకొనవలయునేగాని

ప్రజ్వలింపఁ జేసిన నీఁ కేమియున్నది! కట కటా! ఇట్టిధర్మపాలకుఁ డగురాజు నశియించినపిదప దేశమున కెట్టిపాటు గలుగునో యూహింపక బాల్యచాపల్యమున నెంతపనిచేసితివి! ప్రజాక్షోభమును చేతులారఁ దెచ్చిపెట్టితివిగదా! తనయా!

సీ॥ ఆర్తులై మొఱవెట్టు ననదలపై నగ్ని
వర్షంబుఁ గురిపించు పాపరతులు;
బడుగుల కుపయోగపడు బిడాదికవస్తు
వితతిపై సుంకముల్ వేయువారు;
ఏమాటఁ బల్కిన నిది రాజవిద్రోహ
మంచు, సజ్జనుల బాధించువారు;
ప్రజలనోటను దుమ్ముఁ బడఁగొట్టి కడునిరం
కుశపాలనముసేయు కుటిలమతులు;

గలుగు రాష్ట్రంబునను గల్గు కష్టచయము
లరసి, వానినిఁ బోఁద్రోలి యమలబుద్ధి
యగుచు ప్రజలనుఁ బాలించునట్టి రాజు
గలుగు టెంతటి భాగ్యమో తలఁపవలఁదె?

అదిగాక తనయా! పరీక్షిన్నరేంద్రుం డనిన నీవేమిగా భావించి యిట్టిదారుణశాపంబు నొసంగితివో కదా?

గీ॥ ధర్మదేవత, మూఁడుపాదములు విఱుగఁ
దన్నినట్టియాకలిని, వింతగ నెదిర్చి
నాల్గుపాదముల్ ధర్మంబు నడిపినట్టి
శీలవంతుఁడు సుమి పరీక్షిద్విభుండు.

శృంగి—తండ్రీ! అతం డని యెఱుంగక శపించితిని. నన్ను మన్నింపుము.

శమీ—నిన్ను మన్నించిగాని, మన్నింపకగాని చేయునది యిప్పుడేమియును లేదు; కటకటా! ఎంతటిపుణ్యాత్మున కెంతటిద్రోహము జఱిఁగెను.

శృంగి—తండ్రీ! ఈ యపరాధమును దురితమతి నయి కావించితిని. నా కిందుల కెద్దియేని నిష్కృతి ననుగ్రహింపుము.

శమీ—"బుద్ధిః కర్మానుసారిణి"—ఇది యిటుల జరుగుట దైవచోదితము కాఁబోలును! ఎవ రేమి చేయుదురు? చైత్రకార్తికులారా! మీరు రయంబునఁ జని, జరిగిన వృత్తాంతమును, పరీక్షిన్మహారాజునకుఁ దెలిపి, యాతని కేదేని యాపద రాకుండఁ బ్రయత్నము సలుపుఁ డనుచు నా పలుకులుగా నిట్లు చెప్పుఁడు. మరణంబు గల్గులోనఁ దగు విధానంబు నెద్దియే నాతం డాలోచించుకొనఁ గలఁడు!

"చ॥ ఉరగశవంబు నాదు మెడ నుంచితి వంచుఁ గృధాకునస్కుఁడై
యరమరలేక నాదుసుతుఁ డక్కట! "తక్షకదుర్విషాగ్ని నీ
వరిగెదుగాక! స్వర్గపురి", కంచు శపించెను బాల్యబుద్ధిచే
నరసికొనంగ నీ కగు; నృపా! భవితవ్యపుమార్గ మేదియో!

చైత్ర, కార్తి—భాగ్యము. (నిష్క్రమణము.)

[పటపరివర్తనము.]

రంగము 2 —పరీక్షిన్మహారాజు సభాభవనము.

(ప్రవేశము: పరీక్షిత్తు, మంత్రి).

పరీ—మంత్రీ!

గీ॥ కలికమునకైనఁ గలిబాధ కానరాని
యట్లు, సుఖియించుచుండిరే యవనిజనులు?
ధర్మదేవత నాల్గుపాదములతోడ
నిపుడు నిర్భీతిఁ జరియించునే? సఖుండ!

మంత్రి—ధర్మపరిపాలనసేయఁ గంకణముఁగట్టుకొనిన దేవరవారి రాజ్యకాలమున కలిబాధలునుం గలుగునా? మహాప్రభూ!

(భటుఁడు ప్రవేశము.)

భటు—(నమస్కరించి) మహాప్రభూ! పరాకు.

పరీ—ఏమిరా అది?

భటు—స్వామీ! కోలాహలుఁ డను పేరుగల మాంత్రికుఁడఁట! తమదర్శనమునకు వచ్చియున్నాఁడు!

పరీ—ప్రవేశపెట్టుము.

(భటుఁడు నిష్క్రమింపఁ గోలాహలుఁడు ప్రవేశము).

కోలా—రాజ మార్తాండా! జోహారు!

పరీ—ఓయీ! నీ వెవ్వఁడవు?

కోలా—స్వామీ! నే నొకమాంత్రికుఁడను. తమ యాస్థానమున నా విద్యం బ్రదర్శించి మెప్పొందవచ్చితిని.

(భటుఁడు ప్రవేశము.)

భటు—మహాప్రభూ! పరాకు.

పరీ—ఏమిరా?

భటు—శమీకముస్యాశ్రమమునుండి యెవ్వరో మునిపుత్రులు వచ్చి దర్శనము నపేక్షించుచున్నారు.

పరీ—సత్వరముగా రానిమ్ము. మాంత్రికుఁడా! నీవిద్యను పరీక్షింతుము; కొంతతడవు వేఁచియుండుము.

(భటుఁడు నిష్క్రమణము.)

కోలా—చిత్తము.

పరీ—(స్వగ.) ఏమికారణంబుననో కాని, నాకీ వార్త హృదయవిదారకముగ నున్నది. ఇప్పుడీ మానులరాక కేమి కారణము?

(అనుబంధము 13.)

(చైత్రుఁడు - కార్తికుఁడు ప్రవేశము.)

చైత్రి
కార్తి— } విజయతాం విజయతాం రాజన్.

పరీ—(నమస్కరించి) మునిపుత్రులారా! నమస్కారము. మీరాకచే నాదేహగేహంబులు పవిత్రవంతము లయ్యెను. దయచేయుఁడు! ఈ యాసనమును పూజ్యముగా నొనరింపుఁడు.

చైత్రు—
కార్తి— } (ఆసీను లగుదురు.)

పరీ—మునిపుత్రులారా! మీ గురువరులకు సేమమా? బ్రహ్మచారులయం దగ్రగణ్యతవహించిన మీమిత్రుఁడగు శృంగికిఁ గుశలమా?

ఉ॥ పావనుఁడౌ శమీకి మిముఁబంపిన కారణమేమి? యూరకే
దేవర లిట్టిచోఁటి కరుదెంచరు; శ్రీకరమా త్వదాశ్రమం
బావనభూములందు ననయంబుఁ జెలంగునె? శాంతరీతి, భూ
దేవతలెల్లవారు సుగతిం గనియుందురుగా సుఖంబుగన్?

చైత్రు—నీవంటిరాజులు పరిపాలించుచుండఁగా మావంటిమునుల సుఖంబుల కేమి కొఱంత?

కార్తి—మదోన్మత్తు లగు మీవంటిరాజులకు మునులయోగక్షేమ విచార మవసరం బయ్యెనా? ఎంత విచిత్రము?

పరీ—మహాత్ములారా! మీ వైఖరిం జూడఁగా వేరొకవిధంబునఁ గనఁబడుచున్నది.

చ॥ ఎఱుఁగక సజ్జనావళికి నెగ్గొనరించితినో పరాకునన్.

చైత్రు—ఎఱుఁగకయేమి? ఎఱిఁగియే చేసితివి.

కార్తి—కండకావరమునఁ గన్నుమిన్నుఁగానక చేసిన దుష్కార్యము పరాకగునా?

పరీ—చ॥ ఇరవగు నాశ్రమంబు నలయించితినో మృగయావినోదినై?

చైత్రు—మహాత్ములగు శమీకమునీంద్రులతపశ్శక్తిచే సురక్షితంబగు నాశ్రమంబు నలయింప నీ కెట్లు సాధ్యమగును?

పరీ— చ॥ వరసవనాదికార్యములు భంగమునందఁగ నూరకుంటినో?

చైత్రు—"దేవాలయధూపన్యాయముగ" నీవు దోషముల నొనరింపకున్న నితరులదోషములను నివారించినంతఫలము.

పరీ—దేవా! ఎట్టియిన మహాత్ముల యెడల నేను స్వయముగా నపచారినైతినా?

చ॥ అరసి మదీయదోషము దయామతులార! యెఱుంగఁజేయరే!

చైత్రు—ఆత్మదోషము నీ కెంతలో మఱపునకు వచ్చెను!

కార్తి—కపటాత్ములగు రాజాధములకు పరాకుపడుట సహజగుణముగదా!

పరీ— హరి హరీ! మునిబాలులారా! మీమనఃక్షోభంబంతయు, మీ పలుకులవలననే తెలియుచున్నది. నే నొనరించిన మహాపాతకము నెఱిఁగించి మీ శాపాహతులచే నన్ను భస్మీభూతునిఁ జేయ వేఁడుచుంటిని.

చైత్రు—అది, యిది వఱకే పూర్తియైనది. మాగురుసందేశమును వినుము. నీసందేహము తీరఁగలదు.

("ఉరగశవంబు" అను పూర్వోక్తపద్యముం జదువును)

పరీ—హా! దైవమా! (మూర్ఛిల్లును,)

చైత్రు—కార్తికా! మనము వచ్చినపని యయినది. పోవుదము రమ్ము.

(ఇరువురును నిష్క్రమణము)

పరీ—(లేచి) [అనుబంధము 14.] దైవమా! నీభక్తుండ నగు నాకిట్టిపాటుఁ గూర్పఁబాడియా? నిరతము, నీచరణసరోరుహ ధ్యానమే శరణమని నమ్మియుంటినిగదా! నాబుద్ధి నంతలో మరల్చి పరమపూజ్యుఁడగుమునీందునికంఠభాగంబున సర్పశవంబు నిడు దుర్బుద్ధిని నా కేల నొసంగితివి? తుట్టతుదకు నా కిట్టి దుష్ప్రాప్తినిఁ గలిగించితివా? దుర్వ్యసనాసక్తిం దగులని నే నేల వేఁటకేగితిని? ఏగియామునీందునిం గని, దాహబాధ నోపలేక. యుక్తాయుక్త విచారశూన్యుండనై యిట్టి పాపకార్యం బేలఁ గావించితిని? ఒక్కనాఁడైన సాధువుల కెగ్గుదలంపనోపని, నామానసం బానాఁ డట్లేలఁ

గావలె? ఇది నా నాశనంబునకుఁగాదా! ఓశృంగీ! నన్ను తక్షకఘోరవిషానలంబున మరణింపు మని శపించితివా! నే నంతటిఘోరశాపంబునకుఁ దగుదునా? ఏల తగను? తండ్రి నారీతి పరిభవించినప్డే కుమారుఁ డూరకుండఁ గలఁడు? పితృభక్తిపరాయణుండవై శపించిన నీయందుదోష ములేదు. పూజ్యుఁడగు శమీకుని హింసించిన, నాదే దోషము!............అయినను, తక్షకునకు, నే నేమి యప రాధముఁ జేసితిని? అతఁడు నాయం దేల వైరభావంబూనును? న న్నేల సంహరించును? కాదు-కాదు. మునుల శాపమాహా త్మ్యంబున విధియట్లు తోఁచికొనివచ్చును గాఁబోలును! తక్షకుఁడు నన్ను సంహరించునుగాఁబోలును! నా కీదుర్గతి తప్పదు; తప్పదు! నే నేమి చేయుదును? ఆమునిపాదములంబడి శాపమోక్షము ననుగ్రహింపు మని వేఁడ కొందునా?...... ఏమి నా వెఱ్ఱి! పితృపరాభవరోషదందహ్యమానాంతరంగుఁడగు శృంగి, నేను తనకంటబడినంతనే భస్మీపటలముచేయునుగాని శాపమోక్షము నొసంగునా?......కల్ల......ఇంక నా కెం దునుఁ దరణోపాయము లేదు......ఊఁ!......ఇంచుల కేల నే నింతగా వగవవలయును? పాపభూయిష్ఠ మగు నీప్రపంచము నుండి న న్నీవిధముగా విముక్తుంజేసి, నన్ను తనసన్నిధికిఁ జేర్చు కొనసంకల్పించి, కృపాంతరంగుఁ డగు భగవంతుఁ డిట్లు కల్పిం చెనేమో! అట్లయిన నా కిప్పుడు హరినామస్మరణమే కర్తవ్యము.

కోలా—దేవా! నామనవి నించుక యాలకింపవలయును.

పరీ—ఎవ రది?

కోలా—దేవా! నేను కోలాహలుఁ డను మాంత్రికుఁడను.

పరీ—కోలాహలా! నీశక్తిని పరీక్షించుటకు మా కిప్పుడు మనఃప్ర మోదకాల మంతరించినది. ప్రాణాసన్నకాలము వచ్చినది! కావున బహుమతుల నంది, పోయిరమ్ము.

కోలా—ప్రభూ! మీ సేవకునకు బహుమతు లక్కర లేదు; మీరు జీవించుటయే కావలసినది.

పరీ—నా కింక జీవితాశ యేమియున్నది?

కోలా—దేవా! యీ కోలాహలుఁడు జీవించియుండఁగా మీ ప్రాణముల కేమియును భయము లేదు!

పరీ—ఏమి? మునిశాపము నెదుర్కొనఁగల్గునంతటి తపఃశక్తి నీకుఁ గలదా!

కోలా—తపఃశక్తి లేదుగాని — తక్షకుని గడగడలాడింపఁగల మంత్రశక్తి గలదు. నన్నుఁ బంపిచూడుఁడు; నా ప్రతాపము చూపెదను.

ఉ॥ తక్షకదుర్విషంబు నిఁక దగ్ధముఁ జేసెద; యక్షకిన్నరా
ధ్యక్షులు గావవచ్చిన, సురాసుర కాండము వేడఁబోయినన్
రక్షణసేయు మంచు, నహిరాజపదంబును దూరఁబోయినన్
శిక్షితుఁ జేతు మీదరినిఁ జేరకయుండఁగ శాశ్వతంబుగన్.

పరీ—కోలాహలా! అంతమహత్కార్యమే నీ వొనరించినచో, నీకర్ధ రాజ్యంబును ధారపోసెదను. ఆలసింపక యరిగిరమ్ము.

కోలా—భాగ్యము. (అందఱును నిష్క్రమణము)

[పటపరివర్తనము.]

రంగము 3—ఒక యరణ్యము.

(ప్రవేశము : తక్షకుఁడు.)

తక్ష—(అనుబంధము 15). మునీంద్రులవాక్యం బవశ్యము ప్రవర్తింపఁదగినది. మద్విషాగ్నులచే హతమగునట్లు పరీక్షిత్తును శృంగి శపించెనని నారదువలన నిప్పుడే వింటిని. తన్నియోగంబును నడుపవలయును. (పోఁబోయి, ఇంచుక శాంతించి) ఛీ! నే నేందుఁ జనుచుంటిని? పరీక్షిన్నరేంద్రునిమారణము చేయుట కా?

ధర్మప్రతిష్ఠాపకుఁ డగు పాండవపౌత్రునకు మరణము నాపా
దించుటకా చనుచుంటిని?

ఉ॥ ద్రోహము నెన్నఁడేనియు నెఱుంగఁడు సాధువులం; దధర్మసం
దోహము నార్చి కీర్తి భరితుండయి, శ్రీహరిపాద దాసుఁడై
బాహుబలంబుచే విమతవర్గముఁ గూల్చిన పుణ్యమూర్తిపై
సాహసమూనఁగా విబుధసంఘము మెచ్చునె? కీర్తి హెచ్చునే!

అదిగాక నాకీపరీక్షిత్తు చేసిన దోషమేమి? శృంగి చేసిన ప్రీతియేమి? అట్టియెడ, నొకరిని హింసించినందువలన నాకు వచ్చు లాభ మేమి? పాండవపౌత్రుం డగు పరీక్షిత్తుం జంపిన వాఁ డెవ్వఁ డనిన, "తక్షకుండు, తక్షకుం" డని కలకాలము జను లాడిపోసికొనుటమాత్ర మొక్కటి మిగులఁ గలదు. కావున నే నీదుష్కార్యము నాచరించువాఁడను గాను. వెను కకు మఱలెదఁగాక! (వెనుకకు నడచి మరల శాంతించి) ఆఁ! ఏమి తలఁచితిని? నాకీపరీక్షిత్తు చేసిన యపకార మేమనియా? లేకేమి? కావలసినంతయున్నది! వీనితాతయగు నర్జునుఁడు ఖాండ వదహనకాలమున నాబంధువులనుగా దా హతమార్చినది!— అం దొక్కఁడు మిగిలిపోవఁగా కర్ణవధాసమయమున వానిని నయితము సంహరించెఁగదా! ఇంతకన్న నపకారము కావల యునా?—అదిగాక వీఁడేమో పుణ్యాత్ముం డని నేను పొగ డుచుంటిని. మునిజనవిద్రోహి యగువీఁడా పుణ్యాత్ముఁడు? అవ శ్యము వీని కీశిక్ష కావలసినదియే! అవి యన్నియు నట్లుండ—నేను వెట్టియూహలందుఁ జిక్కి—తన నియోగమును నడుపక పోయి నచో శృంగి నన్ను శపియించిన నాగతియేమి? తన్ను మాలి నధర్మ మెంతైన నుండునా?- కావున నే నాందుష్టుని, నావిష జ్వాలలచే సంహరింపనే వలయు!—ఇప్పుడే చనియెదఁగాక!

(పోఁబోవఁగా ఎదురుగా కోలాహలుఁడు ప్రవేశము)

కోలా.—ఓహో! తక్షకా! నిలునిలు — ఎందుఁ బోయెదవు?

తక్ష—ఎవ్వఁడవురా! నాగమనంబు నాటంకపఱచెదవు?

కోలా.—నేను కోలాహలనామధేయుండ నగు విషమాంత్రికుఁడను. భస్మీకరణము నీవంతు — ప్రాణప్రతిష్ఠ నావంతు.

తక్ష—అట్లయిన నీవు దేనికి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయఁగలవు?

కోలా—నీవు దేనిని భస్మపటలమును చేయఁగలవో నేను దానికిఁ బ్రాణ ప్రతిష్ఠ చేయఁగలను.

తక్ష—అట్లయిన నీవు నాపై వైరము సాధింపవచ్చితివా?

కోలా—నీవు సఖ్యమున నుండినచో——

తక్ష—నాసఖ్యమునకుఁగాని నీవైరమునకుఁగాని కారణ మేమియైనఁ గలదా? లేక మంత్రవిద్యాగర్వమే కారణమా?

కోలా—కారణము లేకేమి? కావలసినంత యున్నది!

తక్ష—అది యేది?

కోలా—ఇప్పుడు నీ వేయుద్యమమున నరుగుచుంటివో—యదియే కారణము.

తక్ష—పరీక్షిచ్చరిత్రమా?

కోలా—సందేహ మేమి?

తక్ష—నిన్ను పరీక్షిత్తు పంపినాఁడా?

కోలా—అతఁ డేల పంపవలయును? నేనే వచ్చితిని.

తక్ష—నీ యుంతట నీవు వచ్చుటకు నీకు సంబంధ మేమి?

కోలా—పరీక్షిత్తు శమీకుని మెడకు మృతసర్పముం జుట్టఁగా—నాతనిఁ జంపవచ్చుటకు నీకుఁగల సంబంధ మేమి?

తక్ష—బ్రాహ్మణవాక్యము పరిపాలనార్థము——

కోలా—రాజరక్షణము పౌరులకు నయిత మవశ్యమే!

తక్ష—ఆఁ! ఏమిరా! నాతోఁ బ్రతివాదమును సలుపవచ్చితివా?

గీ॥ పదియు నాలుగు జగములు భయద మైన
మద్విషానలహూతిచేత మండిపోవ;
నెదిరి ప్రతిభాషలాడెదు; బెదర వేల?
చెడెద వీక నీస్థలంబు విడిచిపొమ్ము.

కోలా—ఓరీ! యాత్మశ్లాఘుపరాయణా! మదోన్మత్తా!

గీ॥ ఉరగహతి నీల్గ లోహితాస్యుండఁ గాను;
విధిహతుండగు నలమహీవిభుఁడ గాను;
సాహసముఁ జూప వీఁడు కోలాహలుండు!!
తక్షకా! యెవ్వఁ డని మదిఁ దలఁచినావొ!

తక్ష—ఓరీ! తక్షక నామసంస్మరణమాత్రమున జగములు కల్లోలము నందుచుండఁగా నీవు నన్ను గెలువఁగలవఁటరా! మేర మీరి వాదించెదవు! వెకలీ!

కోలా—వట్టిమాటలతో నేమిప్రయోజనము? నాశక్తియు, నీశక్తియుఁ బరీక్షించినఁగదా తెలియఁగలదు.

తక్ష—అట్లయిన నిటు చూడుము. ఈవృక్షము ఫలపత్రపుష్పసంభరితమై యున్నది. నా విషజ్వాలలచేత దీనిని భస్మముఁ జేసెదను చూడుము.

(తక్షకుఁడు సర్పాకృతిం దాల్చి వృక్షమును భస్మము చేయును)

తక్ష—(యథారూపమును దాల్చి,) చూచితివా, నావిషజ్వాలామాహాత్మ్యము! ఈజ్వాలలందే పరీక్షిత్తును నీవును గూడ మసియై పోవఁగలరు!

కోలా—ఓహోహో! ఏమి యబ్బురము! ఇదియా నీప్రతాపము! నీవు నాశము చేయఁగలవుగాని సృష్టిచేయఁజాలవుగదా!

తక్ష—నీవు చేయఁగలవా?

కోలా—నేను సృష్టిస్థితిలయముల కేకమూర్తిని, త్రిమూర్తులపైఁ దురీయమూర్తిని.

తక్ష—కానిమ్ము—అట్లయిన, నావలన భస్మము చేయఁబడిన యీవృక్షమును చిగుర్పఁ జేయుము. నీశక్తి కానందించెదను.

కోలా—చూచుచుండుము; ఒక లిప్తమాత్రపుఁ బని.

[ఓషధులఁ బ్రయోగింపఁగా వృక్షము చిగుర్చును]

తక్ష—ఓషధుల సహాయమున గెలువఁగల్గితివి. ఇది వైద్యశక్తిగాని, మంత్రశక్తి కాదు. ఇప్పుడీ కష్టమునుండి విముక్తుఁడవుగమ్ము. చూచెదను.

[మంత్రింపఁగా అనేక సర్పములు జన్మించి కోలాహలునిపైఁ బడును.]

కోలా—(మయూరాకృతితోఁ గాన్పించును)

కోలా—తక్షకా! ఇప్పుడేమైనది?

తక్ష—(రోషదుఃఖములతో) హా! హా!! ఇది యెట్టి దుష్పరిణామము! నన్ను మీఱిన ఘటికుండగునే యీ కోలాహలహతకుఁడు! నేనేల నిర్నిమిత్తంబుగఁ బరీక్షిత్తుపైఁ బగసాధించితిని?—హుఁ— సాధించితిఁగాక! ఇప్పుడేటి భీతి? కానిమ్ము; వీనితో పగసాధించుట సమ్మతముగాదు. హితంబున నే వీనిని లోఁబఱచుకొందును గాక! (మణిహారమును వేసి, ఆనందము నటించుచు) మిత్రుఁడా! నిన్నొక సామాన్యపురుషునిగాఁ దలంచితిని. ఓహో! ఏమి నీయద్భుతశక్తి? నీసామర్థ్యము నా కాశ్చర్యముం గలిగించినది! కావున నీ కీమణిహారమును బహుమానముగా నిచ్చుచున్నాను. ఇది యమూల్యమైనది; గైకొనుము—(ఈయఁబోవును)

కోలా—(ఆశ్చర్యముతో) ఓహో! ఏమి యీమణులకాంతివైభవము? ఇతఁడు తక్షకుఁడగుటచేత నివి నాగలోకమణులై యుండును. ఇవి అమూల్యములఁట! ఏమి నాభాగ్యము!

తక్ష—మిత్రమా! మనమన తారతమ్యంబు లొండొరుల మెఱుంగనంతదనుక మాత్సర్యంబున వాదించుకొంటిమి. కాని యిప్పుడు మన మేల మైత్రిని జెలంగరాదు?

కోలా—మనకు మైత్రిగాక శత్రుత్వ మేమి యున్నది? (మణులను జూచుకొనుచుండును.)

తక్ష—(స్వగతము) వీఁడు మణులను గాంచి యాశాపీడితుఁడైనాఁడు. వీనియాశ నభివృద్ధి గావించి, లోఁబఱచుకొనుట కిదియే సమయము. (ప్రకాశము) మిత్రమా! ఈ మణులకే యాశ్చర్యపడుచుంటివా? ఇంతకన్న నమూల్యము లగు మణులను కోటాను కోట్లుగా నీ కర్పింపఁగలను చూడుము.

గీ॥ నాగలోకనివాసుల భోగములను
మణిచయమునకుఁ గొఱఁత యన్నాట లేదు;
వలయునెడ వానినెల్ల నర్పణముఁ జేసి,
నిన్ను ధనికునికన్నను మిన్నఁ జేతు.

కోలా—(స్వగతము) నాయదృష్టవశమున నే నేఁడు తక్షకునిఁ గలిసికొంటిని. ఇతనితోఁ బగ నాకు హితముగాదు. పరీక్షిత్తు నా కర్థరాజ్యమునుమాత్రమే యిచ్చెద ననియె కాని, యది యీ మణులయెదుట నేపాటి?—ఎవ రెట్లుపాడైన నా కేమి? నాలాభము నే నేను చూచుకొనవలసినది!

తక్ష—మిత్రమా! కోలాహలా! నన్ను జయించినచో నీ కేమి బహుమానమిచ్చెద నని పరీక్షిత్తు నీ కాశను జూపినాఁడు.

కోలా—అర్ధరాజ్యము.

తక్ష—మాటవరుస కొకవేళ నీవు నన్ను జయింతువే యనుకొమ్ము. తన వాగ్దానప్రకారముగాఁ బరీక్షిత్తు నీ కర్ధరాజ్యము నిచ్చె ననుకొమ్ము.

కోలా—అనుకొమ్మనుమాట యేల? అట్లు జరుగుటయే నిశ్చితము.

తక్ష—సరి; నే నిప్పుడు కాదంటినా? నీవు నన్ను జయించితివి. నీ కర్థరాజ్యము లభించినది. ఇంత శ్రమపడి, నీవు రాజ్యమును సంపాదించుకొనుట పరరాజుల కర్పించుటకే కదా!

కోలా—ఆఁ! ఆ క్లేశ జరుగును?

తక్ష—కాకున్న నీకు రాజ్యపాలనమునందు నేర్పుగలదా?

కోలా—రాజ్యపాలనమునందా? — నేర్పా?

తక్ష—ఇంక నను హాని౦చుచుంటివా? కత్తిఁబట్టి శత్రువులతోఁ బోరాడఁగలవా?

కోలా—అబ్బా! నావలనఁగాదు.

తక్ష—ధర్మశాస్త్రముల నేమైనఁ జదివితివా?

కోలా—మంత్రశాస్త్రము తప్ప మరియేదియు నెఱుఁగను.

తక్ష—సింహాసనమునఁ గూరుచుండి, నిఖిలజనులను శాసింపఁగలవా?

కోలా—మంత్రములు లూది పాములను వశపఱచుకొనుటదప్ప రాజ్యతంత్రముచే మానవులను వశపఱచుకొను నభ్యాస మెక్కడిది?

తక్ష—ఇంతవఱకు నీకు రాజ్యపాలనశక్తి లేదనుట విస్పష్టమైనదా?

కోలా—ఐనటులే.

తక్ష—ఇంకను సందేహముగూడ గలదా?

కోలా—సందేహ మెందులకు? నాకు రాజ్యపాలనము చేతగాదు.

తక్ష—అట్లయిన నీవు పరీక్షిత్తువలన రాజ్యలాభము నంది చేయునది యేమి?

కోలా—రోదనము.

తక్ష—సరిగదా! నీ కింతకన్న లాభకరమగుమార్గము చూపుమందువా?

కోలా—అంతకన్న కావలసిన దేమి?

తక్ష—మనకు ధనము ప్రధానముగాని, రాజ్యభోగములు కావు. ఒకవేళ నవి మనకు చేఁజిక్కినను దక్కఁబోవు. కావున

మన మిద్దఱమును గలిసి, యాపరీక్షిత్తును చంపుదము. నేను నీకు మహాధననిధుల నిచ్చెదను. (అనుబంధము 16)

కోలా—ఆఁ! ఆ!! ఏమంటివి?

తక్ష—పరీత్తును జంపుదుమంటిని?

కోలా—అబ్బా! నే నట్టి పాప కార్యమును జేయలేను.

తక్ష—వెట్టివాఁడా! నీ కిప్పుడు పాపపుణ్యవిభాగచింతయా?

కోలా—తక్షకా! నీసర్పగుణమును విడువవైతివిగా! ఎట్టిపుణ్యాత్ముని సంహరింపఁదలఁచుచుంటివి!

తక్ష—ఆఁ! పుణ్యాత్ముఁడా! ఎవఁడు పుణ్యాత్ముఁడు? మునిజనంబుల నవమానించినవాఁడా? దూరీకృతవిప్రభక్తిపరాయణుఁడా? హేయమనక—దుశ్చింతయనక—దర్యశోపాపకమనక— చచ్చిన పామందెచ్చి మునిమూపుఁగట్టిన కలుషకర్ముఁడా?

కోలా—సరే! పరీక్షిత్తు పాపాత్ముఁడే! కానిమ్ము; అతనిం జంపుట కుపాయాంతర మేమి యున్నది?

తక్ష—అట్లు దారికి రమ్ము. నీ వొక బ్రాహ్మణవేషమున పరీక్షిత్తుకడ కరిగి, యాతని కొక నిమ్మపండును బహుమతిగా నిమ్ము. నే నా ఫలాంతరమున నణఁగియుందును. ఫలము నాతఁ డాఘ్రాణింపఁ గనే నేను నాశికాపుటంబుల దూరి, కఱచి మద్విషంబున మరణముఁ గల్పింతును.

కోలా—హరిహరీ! ఎంత దారుణము?

తక్ష—మరల చెవులు మూసికొనుచుంటి వేల? ఇట్లు సంశయాకులుఁడ వైనచో ధన మెట్లు లభించును? రవంత శ్రమవహించితివా పాతాళమునందలి మణులన్నియు నీధన మగునే!

కోలా—సరే! హరిహరీ లేదు; హరహరా లేదు. సమ్మతించితిని లే.

తక్ష—అట్లయిన నిఁకఁ బోవుదము; రమ్ము.

కోలా—ఎక్కడికి?

తక్ష—పరీక్షిత్తును బరిమార్చుటకు.

కోలా—అట్లుగాదు. తొలుత నాకు మణుల నిమ్ము; పిదపఁ బరీక్షిత్తు కడ కరుగుదము.

తక్ష—వెఱ్ఱివాఁడా! మాట తప్పుదు ననుకొంటివా?

కోలా—రెండునాల్కలుగల నీవే మాట తప్పనపుడు ఒక్కనాల్కగల నేను తప్పుదునా?

తక్ష—ఐన మనలో మనకు సందేహము లేల?

కోలా—కాదు; తొలుత నాపని కావలెను.

తక్ష—అట్లయిన, నిప్పుడే పాతాళమునకుఁ బోవుదము రమ్ము.

కోలా—(అనుబంధము 17)

(ఇద్దఱును పాతాళమునకు నిష్క్రమణము.)

[పటపరివర్తనము.]

రంగము 4 — పరీక్షిత్తు శయనమందిరము.

పరీ—(నిద్రలో నులికిపడి లేచి) తక్షకా! కఱవకు కఱవకు. నేను నీ కేద్రోహమ్ము జేసియుంటిగను. నీయెడల నిరపరాధిని. నన్ను నీ భయంకరదంష్ట్రాంతరంబున నిరికించి, భీషణ హాలాహల ప్రయోగము నొనరించి, మారణము జేయుటకుఁ బ్రయత్నించు చున్నావు! — హా! బీభత్సము! నీయాకృతి నాకు మహాభీక రమై కాన్పించుచున్నది! నీ నోటినుండి భీకరాగ్నిహోత్ర జ్వాల లుద్భూతములై బ్రహ్మాండములను లయకాలకాల దండాగ్రకీలామాలికలవలె, శంకరఫాలలోచనోదితజ్వాలా మాలలవిధంబున మండించి, మసిఁజేయ నుద్యమించుచున్నవి. ఉపసంహరింపుము; ఉపసంహరింపుము. అతిదూరస్థంబగు నీక రాళమునుండి, యింతదూరమునందున్న నా పై పైకి వచ్చుచుఁ గబళింప సముద్యమించు నీదీర్ఘములగునవి యేమి? విషపూ

రితము లగు నీజిహ్వలా? దయామయుండవగు నో తక్షకా! నీవిషజ్వాలలందు నేను దగ్ధుండనై పోవుదును. వెనుకకుఁ దీసికొనుము. నీ కింతటి దౌర్జన్యవృత్తి యర్హము కాదు.—అబ్బా! ఇది యేమి భీకరాకారము? ప్రార్థించినకొలఁదియుఁ బయిపయికి వచ్చుచున్నావే!......ఛీ! క్రూరసర్పమా! నీకు దయ యెక్కడిది? నిన్ను ప్రార్థించిన నేమియగును? తగదు; తగదు. నిన్ను ప్రార్థింపనే తగదు. దయాపరిపూర్ణుఁడగు శమీకమునిం బ్రార్థింతును.— (వేరొకవంకకుఁ దిరిగి) మునీంద్రా! శమీకమునీంద్రా! బ్రహ్మణ్యుండ వగు నీ వనుగ్రహింపకున్న, ని న్నెవ్వ రనుగ్రహింతురు? పాదములఁబడ్డ దీనునిఁ బరిరక్షింపకుండుట తగునా? ఇట్టివి, నీబోటివారి కగునా? నీ కుమారుని నీవు మందలింపవా? మన కీదురాచరణము తగునా, యని పలుకవా? పాపోపసంహారముఁ జేయింపవా? చేయవా? ....అదుగో! శృంగి!! అదుగో శృంగి!!—శృంగీ! శృంగీ! మహానుభావుం డగు నీజనకున కెగ్గు చేసితిని. శవసర్పముం దెచ్చి నీతండ్రిగళంబునం జుట్టితి, మహాపాపకర్ముఁడను. క్రోధతామ్రముఖుఁడవై నాపైకి రాకుము; నాపైకి రాకుము. శాపోదకములం జల్లకుము. శాంతి వహింపుము.—అబ్బా! భయంకరము! భయంకరము!! యమకింకరులారా! నన్ను దరియరాకుఁడు. మీశూలంబులను తీవ్రగతిని, నాపై విసరకుఁడు. నన్నగ్నిగుండంబులం గట్టి పారవేయకుఁడు. నా యార్తనినాదంబులను మీశమనప్రభుని శ్రవణపుటంబుల వేయుఁడు!—కాదు కాదు. మీరు మఱలిపోవలదు. మిమ్ము బతిమాలుకొందును; మీపాదములంటి వేడుకొందును. మీరు పాపభయంకరులు; నన్ను రౌరవాదినరకములం బడవేసి, పారలింపుఁడు! గదల మోదుఁడు. కాయంబును వ్రేల్చుఁడు. కారముం గూరుఁడు. ఇంతకన్న నాపాపంబున కిఁక నిష్కృతి లేదు.—ఓసీ! దుష్టసర్పమా! చచ్చినదానవు మఱల నేవిధమున బ్రతికివచ్చితివే! నీ కెన్ని చావుబ్రతుకు లున్నవి!—నీవు చచ్చు

టవేఁగదా నేను నిన్ను మునీంద్రుని కంఠమునకుఁ జుట్టితిని! ఇప్పుడు బ్రతికి యెట్లు వచ్చితివి.........హా! హతాశుఁడనైతిని. తక్షకా! తక్షకా! నిన్ను గుర్తింపనైతిని! నీ వఁటరా? నన్నుఁ జంపవచ్చితివా? రమ్ము. నన్నుఁ గబళింపుము; నీకడుపు నింపుకొనుము. నిన్ను నేను రక్షింపు మని వేఁడలేను. ప్రాధేయపడలేను......ఆహాహా! ఏమి! నాభాగ్యము! ఏమి నాభాగ్యము! క్షీరసాగరమధ్యస్థుఁడై — నిత్యసూరులతోఁ గలిసి, లక్ష్మీనారాయణమూర్తి కనఁబడుచున్నాఁడు; నా కవశ్యము ప్రసన్నుఁడగును. నారాయణా! శ్రీమన్నారాయణా! అనాథరక్షకా! ఆద్యంతశూన్యా! త్రిగుణాతీతా! రమ్ము. నా యార్తి నివారింపుము. నిన్నుఁ బ్రార్థింతును. (అనుబంధము 18)

[మూర్ఛిల్లును.]

[నారద శుక వ్యాసులు ప్రవేశింతురు.]

పరీ—(తత్తరముతోఁ లేచి) నీబిడ్డఁడనే నారాయణా! నీదాసుఁడనే దయాభరణా! నీబాలుఁడనే భక్తవరదా! జాలిందూలి, పాదంబులంబడిన నాసంహారంబున కుద్యమించెదవా? నన్నుఁ ద్రుంచెదవా!—కాదు కాదు; నేను భీతిచే నిన్ను తప్పు దలంచితిని. ఇది నన్ను సంహరింప నెత్తినచక్రముగాదు; దుష్టతక్షకవధార్థమై నీవు సుదర్శనంబు నెత్తితివి! చంపుము; స్వామీ! తక్షకునిఁ జంపి నన్ను రక్షింపుము. (వ్యాసాదులం గాంచి) శ్రీమన్నారాయణా! ఇప్పుడు చచ్చితి. తనతండ్రిపై నురుగ శవంబు నిడితినను నాగ్రహంబున, శృంగి యీతాపసులను, నన్నుఁ జంపఁ బంపినాఁడు. దేవా! నన్ను రక్షింపుము. నా కింక దిక్కు లేదు. నే నెందుఁబోవుదును? ఎందుఁబోవుదును?

(అటు నిటు పరుగెత్తును)

నార—పరీక్షిన్నరేంద్రా! ఏమి యీభ్రాంతి?

పరీ—పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము అనుభవింపవలయు; అనుభవింపవలయు. నారాయణా! నాకు తరణోపాయము లేదా, నాకు తరణోపాయము లేదా! (మూర్ఛిల్లును.)

నార—శుక మునీంద్రా! ఇది యేమి? పరీక్షి త్తిట్లు పలువరించుచు న్నాఁడు!

శుక—కళంకితం బగు నీతనియంతరాత్మ - యిట్లు బాధించుచున్నది; పాపము!

నార—బాధింపనీ - సాధింపనీ; భక్తశిఖామణి యగు నీతనికి తరణో పాయమును జూపవలయును.

వ్యాస—కుమారా! శుకా! మునిశాపము జరుగుటకు నేఁటి కింకను సప్తవాసరము లు గలవు; నేఁడు శుద్ధషష్ఠి! ద్వాదశి నాఁటిద నుక నీ వీతనికిఁ బుణ్యకథాగోష్ఠి సల్పుము.

శుక—తండ్రిగారి యాజ్ఞ.

పరీ—(లేచి) అనుభవింపవలయునా? అనుభవింపవలయునా? ఏల యనుభవింపవలయును? శృంగిపాటి తపశ్శక్తి నాకడ లేదా? నే నీతనికిఁ బ్రతిశాపము నీయఁజాలనా? (క్రోధముతో లేచి) ఓబకుగుతాపసులారా! మిమ్ము శృంగి పంపనిండు; భృంగి పండనిండు. — మీరు నన్ను జంపుటకే వచ్చితిరేని, యిదే మిమ్ము నాశాపబలంబున హాతమార్చెద! నిలుఁడు; నిలుఁడు.

నార—పరీక్షిన్నరపాలా! ఎందుల కీ క్రోధావేశము? ఏమి యీ యున్మత్త ప్రలాపములు!

గీ॥ ఇతఁడు వ్యాసమునీంద్రుఁడు విఖ్యాతకీర్తి;
యితఁడు శుకమౌని తత్సుతుం డిద్ధచరితుఁ;
డేను నారదుఁడను; విను; మిపుడు నీకు
బంధురశుభంబులను గూర్ప వచ్చినాము.

పరీ—కాదు; కాదు. మీరు నన్ను మోసగించుచున్నారు! శమీక మునీంద్రుఁడు మిమ్ముఁ బంపెనా? కాక, శృంగి పంపెనా?

శుక—భూపాలకా! నీవు మిగుల భ్రాంతుఁడవై యున్నావు! పరాకు మాని, యిట్లు పరికింపుము. మేము నీశత్రులము గాము.

పరీ—(సరిగాఁ జూచి) నే నెంత యపచారము చేసితిని? మహాత్ములారా! అకారణముగ మిమ్ము దూషించి యిప్పు డున్న పాపము చాలక, మెక్కు డగు నఘమును సంపాదించుకొంటినిగదా! భగవానులారా! నా కేదో యొకమార్గముం జూపినఁగాని, మీ పాదములను విడువను. (పాదములం బడును)

శుక—పరీక్షిద్భూపాలకా! దుఃఖింపకుము. నీకు మోక్షమార్గమును గల్గించుటకే నచ్చితిమిగాని, వేఱొండు గాదు. శృంగిశాప మెట్లును నీకు తప్పదు. కావున, నీ సప్తాహంబులమితియందును, ద్వాదశస్కంధంబులుగల భాగవతమహాపురాణంబు నాలకింపుము.

పరీ—మహాత్మా! శుకయోగిసత్తమా!

ఉ॥ ఓపిక లేక, చచ్చిన మహోరగముం గొనితెచ్చి, కోపినై
తాపసుమూఁపుపై నిడిన దారుణచిత్తుఁడ మత్తుఁడ న్మహా
పాపుఁడ; మీరు పాపతృణపావకు లుత్తము; లయ్యలార! నా
పాపము వాయు మార్గముఁ గృపాపరులార! విధించి చెప్పరే!

వ్యాసు—నాయనా! విచారింపకుము!

సీ॥ లలితమై మంజుల లావణ్యభరితమై
ద్వాదశస్కంధసంభరిత మగుచు,
దశదిగ్పరివ్యాప్తవిశదమై, సత్ప్రభా
పూర్ణంబునై కృష్ణమూల మగుచు,
శ్రోత్రపేయంబయి, శుద్ధమై వరశుకా
లాపాభిరామవిలాస మగుచు,
సుమనోమనోజ్ఞమై శుద్ధపరిదీప్తి శో
భితచంపకాదిసువృత్త మగుచు,
వెలయు భాగవతాఖ్యపృథ్వీరుహంబు,
ద్వాదశదినంబునందు సత్ఫలము నొసఁగు,
తన్మధురరసాస్వాదనతత్పరత నృ
పాల! పరమపదము నీవు వడయఁగలవు.

నీకీ పురాణమును నాకుమారుఁడగు శుకుఁ డుపదేశింపఁ గలఁడు;—పోవుదము రండు. (అందఱు నిష్క్రమింతురు)

[పటపరివర్తనము]

రంగము 5. — పురవీధి.

(ప్రవేశము:— తక్షకుఁడును బ్రాహ్మణవేషధారి యగు కోలాహలుఁడును.)

ఇద్దఱును— (అనుబంధము 19)

తక్ష—తృప్తి నొందితివా?

కోలా—ఇంతటి తృప్తి నా కే జన్మంబునఁ గలుగదు.

తక్ష—కార్యసాధనమైనపిదప నీ కింతకన్న ననేకసహస్రములగుమణుల నొసంగెదము. ఈమాట నాగరాజు చెప్పుటచేనైన నీకు నమ్మకము గలిగినదా?

కోలా—ఎంతమాటాడితివి! మిత్రమా! నీమాటయందు నాకు నమ్మకము లేదా! దాసు నట్లుండనిమ్ము; నా వేషము సరిగా నున్నదియా?

తక్ష—దివ్యముగానున్నది. నే నిఁక నిమ్మపండులోఁ బ్రవేశించెదను. పరీక్షిత్తు నిప్తాగరిష్ఠుఁడై భాగవతమును వినుచున్నాఁడు, రమ్ము; పోవుదము. (ఇరువురును నిష్క్రమణము.)

[పటపరివర్తనము.]

రంగము 6.— కాలక్షేపశాల.

[శుచిర్భూతుఁడగు పరీక్షిత్తును, శుకుఁడును, మునులును ప్రవేశము.]

పరీ—మహాత్మా! ఈభాగవత మహాకావ్యంబును భగవానులరగు తమనోట, నీ సప్తరాత్రింబు లాలకించి, మిగులఁ జరితార్థత నందితిని. ఈదినమే ద్వాదశి! మహాత్ములారా! నాజన్మ

సాఫల్యముగాంచు దిన మిది యే! అండఱును నన్నాశీర్వదింపఁ బ్రార్థన.

[అంకఱు అక్షతలను చేతఁబూని ఆశీర్వదింతురు.]

(మంత్రపుష్పము)

సహస్రశీర్షం దేవం । విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం
విశ్వం నారాయణం దేవ । మక్షరం పరమంపదం॥
విశ్వతః పరమాన్నిత్యం । విశ్వం నారాయణగ్ం హరిం
విశ్వమేవేదం పురుష । స్తద్విశ్వ ముపజీవతి॥
పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ం । శాశ్వత శ్శివమచ్యుతం
నారాయణం మహాజ్ఞేయం । విశ్వాత్మానం పరాయణం॥
నీలతోయదమధ్యస్థా । ద్విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా
నీవారశూకవ త్తన్వీ । పీతాభా స్వ త్యణూపమా॥
తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే । పరమాత్మా వ్యవస్థితః
సబ్రహ్మసశ్శివస్సహరిస్సేన్ద్రస్సోఽ । క్షరః పరమస్స్వరాట్॥
యోఽపాంపుష్పమ్.

[అక్షతలను పరీక్షిత్తు శిరస్సున నుంచుదురు.]

పరీ—నేఁడు ద్వాదశి! కావున బ్రాహ్మణసంతర్పణమును గానిండు; పిదప నావృత్తాంతము నాలోచింపవచ్చును.

[సేవకుఁడు ప్రవేశము]

సేవ—పరాకు రాజచంద్రా! పూజ్యుఁడగు నొక విప్రోత్తముఁడు వచ్చి దర్శనంబు నపేక్షించుచున్నాఁడు.

పరీ—ఈదినమున విప్రులగువారు నాయానతికై ప్రతీక్షింపనేల? శీఘ్రముగఁ బ్రవేశింపఁ జేయుము.

సేవ—(నిష్క్రమణము)

[నిమ్మపండుతో విప్రవేషధారియగు కోలాహలుఁడు ప్రవేశము]

పరీ—దేవా! మహానుభావా! పూజ్యులగు మీరిందు దయచేయుఁడు. నాయొసంగు చందనతాంబూలాది సత్కారములను స్వీకరించి పారణ చేసి పోవలయునని ప్రార్థన.

కోలా—(స్వగతము) శతుర్ిండనై వచ్చిన నే నిచ్చట సత్కారముల నందరాదు; తొలుతనే నావచ్చినపనిని పూర్తిగావించుకొని పోయెదను. (ప్రకాశముగ) రాజచూడామణీ!

క॥ ధరణీపతులను గురువుల
సరసైకుసమయమున రిక్తహస్తంబులతో
నరుదెంచుట దూష్యంబగు
నరవర! యీఫలముఁదెచ్చినాఁ డంగొనుమీ.

పరీ—(కైకొని) బ్రాహ్మణప్రసాదము నానందమున స్వీకరించితిని.

[ఫలము నాఘ్రాణింపఁగా తక్షకుఁడు కలుచును.]

పరీ—(బాధపడుచు) హా! హా!! ఇదియేమి? విధినిర్ణయమే విజయము నందినట్లున్నది! తక్షకునివంతమే నిర్వర్తింపఁబడినది. మునీంద్రులారా! శ్రీమన్నారాయణుని యాజ్ఞయైనది. నేను పోవుచున్నాను. మీకందఱకివే ప్రణామశతంబులు; నాకు పుణ్యగతులు గలుగ నాశీర్వదింపుఁడు. శ్రీమన్నారాయణ - శ్రీమన్నారాయణ - శ్రీమన్నారాయణ. (మరణించును.)

కోలా—(చల్లగా పాఱిపోవును.)

అందఱు—(ఆశీర్వదింతురు.) (అనుబంధము 1.)

[పటపరివర్తనము]

రంగము 7 — రాజభవనము.

(ప్రవేశము:— జనమేజయుఁడు.)

జన— (అనుబంధము 20)

కటకటా! నేఁడెట్టిదుర్వార్తను వింటిని! నాజనకుఁడగు పరీక్షిన్మహారాజు లోకసామాన్య మరణంబునఁగాక — తక్షక దర్వీకర ఘోరహాలాహలజ్వాలలచే నిహతుండయ్యెనఁట! అట్టి పుణ్యస్వరూపునకా యిట్టి దుర్మరణము! ఇట్టిబెట్టిదంపువార్త

వినియు, తండ్రిగారి యాత్మక్షోభంబునకుఁ బ్రతీకారంబు సల్పని నాజన్మము నిరర్థకంబుగదా!

మ॥ నియతిన్ మజ్జనకుండు తక్షకవిషాగ్నిం గూలెనే బేలనై;
దయఁ బూనం బనిలేదు; పన్నగ కులౌద్ధత్యంబు చల్లాఱఁగా
భయదాస్మత్కరవాల దీధితులచే బాధించి శోధించి, వి
స్మయరీతిన్ ఫణిరాజవంశమును నే మాయింతు మాయాగతిన్.

[నారదుఁడు ప్రవేశము.]

(అనుబంధము 21)

జన—నారదమునీంద్రా! నమస్కారము.

నార—ఇష్టావాప్తిర్భూయాత్.

జన—మహాత్మా! నేఁడు నాహృదయము మిగుల చింతాకులమైయున్నది. నాతండ్రియగు పరీక్షిన్నరేంద్రుఁడు తక్షకుని వలన కఱువఁబడి దిక్కులేని మరణంబు నొందెనని వినినప్పటినుండియు, తత్ప్రతీకారము చేసినగాని, నిద్దురపట్టకున్నయది. మహాత్మా! నాకందులకై యెద్దియేని మార్గము నుపదేశింపుఁడు.

నార—తక్షకుఁడు నీతండ్రినిఁ జంపెను. అతనిని నీవు బాహుబలంబున గెలువఁగల్గుట దుర్ఘటము.

జన.—తమ బ్రాహ్మణమంత్రబలము లేదా! అదిగాక, స్వామీ! నే నొక్క తక్షకునిమాత్రమేకాక, సర్పవంశమునే నాశనముసేయు సంకల్పంబున నున్నాను. అది నెఱవేఱునట్టి వెఱవెఱింగింపుఁడు.

నార—వత్సా! ఇందులకై నీవు సర్పయాగము నొనరింపుము. బ్రాహ్మణ మంత్రబలమువలన సర్పంబు లన్నియును హోమకుండంబునం గూలి, భస్మమైపోవఁగలవు! పొమ్ము. నీ వాపనిమీఁద నుండుము, నే నిదే వచ్చెదను.

జన—మహాత్మా! ఇది చక్కని యోచన. తత్కార్యనిర్వహణంబునకై చనియెదను; సెలవిందు. (నిష్క్రమణము)

నార—నేటితో నాగకులంబునకు మహాసంక్షోభకాలము వచ్చినది. తక్షకునకిప్పు డేది రక్షణోపాయము? (అటునిటుఁజూచి) అదుగో! తక్షకుఁ డిటే వచ్చుచున్నాఁడు. ఈ వృత్తాంతము నాతని చెవి నూదెదను.

(తక్షకుఁడు ప్రవేశము.)

తక్ష—[అనుబంధము 22]

(మీసము దువ్వుచు) భళిరా! ఏమినాప్రతాపము! కలిపురుషుని కాలఁదన్నిన పరీక్షిత్తునంతటివరాక్రమశాలిని విషానలజ్వాలలందు భస్మీభూతునిఁ గావించితిని. జగంబులందు నన్ను గెలువఁజాలిన శూరుఁడెవ్వఁడు? ఇంక నేనరిగి నాగరాజువలన బహూకృతుల నందెదఁగాక! (పోఁబోవును.)

నార—తక్షకా! ఎందుఁబోయెది వింత రయంబున?

తక్ష—మహాత్మా! వందనము.

నార—ఎందుఁబోయెద వింత రయంబున?

తక్ష—నాగరాజుచే బహూకృతి నందుటకు.

నార—ఎందులకై నీకీ బహుమానము?

తక్ష—పరీక్షిత్తును బరిమార్చినందులకు.

నార—అట్లయిన నీవిప్పుడే బహుమానము నంద నపేక్షించితివి?

తక్ష—నాగరాజు ననుగ్రహము. ఏమియిచ్చినను సంతోషమే!

నార—కాదు; కాదు; ప్రాణభిక్ష నర్థింపుము.

తక్ష—ఆఁ. ఇప్పుడు నాప్రాణములకువచ్చిన భీతియేమి?

నార—వెఱ్ఱివాఁడా! నీకింకను దెలియనే లేదా?

తక్ష—మునీంద్రా! ఏమి యాదుర్వార్త?

నార—పరీక్షిన్నందనుఁడు చేయఁ బోవు సర్పయాగ దుర్వార్త.

తక్ష—అనగా నాకర్థము కాలేదు.

నార—అర్థము కాలేదా? అట్లయిన సాకల్యముగ నాలింపుము.

గీ॥ నీవు తనతండ్రిని హరించినా వటన్న
వ్యాజమునఁ దత్సుతుఁడు జనమేజయుండు
సకలసర్పాహుతి యొసర్చు సర్పయాగ
మొకటి సేసెనుఁ బగదీర నూహఁజేసి ౩౮

తక్ష—(భయముతో) మహాత్మా! సర్పనాశంబున కిది యేమి విలయకాలము? నేఁటితో నురగలోకము నామావశేషమై పోవలసినదియేనా? ఇందులకు రక్షణోపాయమేమియును లేదా!

నార—ఓ వెఱ్ఱివాఁడా! సర్పవంశ నాశనముకొఱకు నీ వేల చింతనందెదవు? ఈ మహాప్రళయంబున సర్పములకెల్లను ఘోర నాశనము తప్పదు. అందుచేత, నీ వందరితోఁ బాటుగా నశింపక, స్వప్రాణరక్షణమార్గముం జూచుకొనుట లెస్స.

తక్ష—మునీంద్రా! నాకింక నెట్టి రక్షణోపాయముగలదు? నాకేమియుం దోఁచుటలేదు. తద్విధానంబును సయితము తమరే యుపదేశింపఁగర్తలు.

నార—తక్షకా! భీతిల్లకుము. సర్పయాగంబులను నరులు సహజముగా దేవేంద్రుని ప్రీతికొఱకై యాచరింతురు. ఇప్పుడు నీవు స్వర్గంబున కరిగి దేవేంద్రుని చింతామణిపీఠంబునకుఁ జుట్టుకొనియుండుము. యాగంబులందు నరులు దేవేంద్రున కపకారం బొనరింపఁ దలఁపరు; కావున తన్మూలమున నీప్రాణములు రక్షింపఁబడును.

తక్ష—బ్రహ్మమానసపుత్రా! మీయుపకృతికిని యుక్తికిని మీకనేక వందనముల నొనరించుటకన్న నే నేమియుం జేయలేను. నేను స్వర్గంబున కరగెదను; సెలవిండు.

నార—మంచిది. నీకు శుభమగుఁగాక! పోయిరమ్ము.
(అనుబంధము 21.) (ఇరువురు నిష్క్రమణము)
[పటపరివర్తనము.]

రంగము 8 — జనమేజయుని సర్పయాగశాల.

(ప్రవేశము:—మునుల మధ్యమున యాగవేదికకడ జనమేజయుఁడు.)

శుక—(హోమముఁ జేయుచు) ఓ సర్వజగన్మిత్రి! అగ్నిహోత్రి!

గీ॥ స్వస్తి స్వాహాసతీనాథ! జాతవేద!
స్వస్తి సకలజగన్మిత్రి! యగ్నిహోత్రి!
సర్పవంశంబు సర్వంబు సంతరించి
భీమ భవదగ్నికీలల వ్రేల్పుమయ్య!

(యాగము చేయఁగా, అనేక సర్పము లందు వచ్చిపడి యాహుతియగును.)

జన—శుకమునీంద్రా! సర్వసర్ప సంహారమైనది; కాని తక్షకుఁడు మాత్రము రాకున్నవాఁడు; కారణ మేమియోకదా!

నార—జనమేజయా! తక్షకుఁ డింద్రుని సింహాసనమునకుఁ జుట్టుకొని యున్నాఁడు. ఇంద్రుఁ డాతని కభయదానంబు నొసంగెను.

జన—ఏమేమీ! మాకుఁ బ్రపితామహుండయ్యు, నింద్రుఁడు మా శత్రువున కుపకారముసేయునే? మునీంద్రులారా! దేవేంద్రుఁడుసహితము మాకిప్పుడు తక్షకుతోపాటుగా శత్రువమానుఁడే! కావున నాతని క్షమింపవలదు.

చ॥ ప్రకటముగాఁగ నాజనకు ప్రాణముఁ దీసినయట్టి దుష్టత
క్షకునకు మేలుచేసెనుగా యమరేంద్రుఁడు వైరబుద్ధిచే?
శుకముఖమానులార! బలసూదనుపీఠముతోడఁ దక్షకుం
డిఁక నవనాగ్నియందు నశియించెను మార్గముఁజూడరే దయన్.

మునులు—(సమంత్రకహోమము చేయుదురు.)

శుక—సహేంద్రతక్షకాయ స్వాహా!

[ఆకాశమున నింద్రుడు తక్షకుడు చుట్టుకొనిన చింతామణీ పీఠముతోఁ దిరుగుచుండును.]

ఇంద్ర—హా! నారాయణా! రక్షింపుము! రక్షింపుము!!

[శ్రీమహావిష్ణువు ప్రత్యక్షము.]

విష్ణు—జనమేజయా! శాంతింపుము; శాంతింపుము. నీతండ్రి పుణ్యలోకంబున కరిగెను. నిష్కారణంబుగ నిరపరాధి యగు నింద్రుని వధింపకుము. మహేంద్రా! నీవిఁక తక్షకునితోఁగలిసి నిర్భయుండవై యరుగుము.

జన—మహానుభావా! శ్రీమన్నారాయణా! ఇంద్రతక్షకులకారణంబుననే మాకు దుర్లభం బగు యుష్మద్దర్శనమహాభాగ్యము గలిగెను. మాజన్మంబులు తరించెను. మీయాజ్ఞను శిరసా వహించితిమి.

విష్ణు—జనమేజయా! నీకు శుభం బగుఁగాక!

(అందఱును విష్ణువునకు నమస్కరింతురు.)

(అనుబంధము 9.)

[పటపరివర్తనము]

శ్రీమహాభక్తవిజయ నాటకమునందు

“పరీక్షిత్తు” అను ద్వితీయాంకము

సంపూర్ణము.

హెచ్చరిక.

"బెజవాడ శ్రీ సరస్వతీమండలివారు" తప్ప తదితరులు, మావ్రాతమూలకమగు అధికారమును పొందక, ఏనటకులుగాని, ఈ నాటకమును ప్రదర్శించినయెడల, మేము జరుపబోవు సివిలు క్రిమినలు చర్యలకు బాధ్యులగుదురని యిందుమూలముగా బహిరంగపరుపనైనది.

కురుకూరి సుబ్బారావు,
ప్రొప్రయిటరు,
సరస్వతీబుక్‌డిపో, బెజవాడ.

శ్రీ

మహాభక్తవిజయము.

తృతీయాంకము.

కుచేలోపాఖ్యానము.

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు

1 కుచేలుఁడు

2 శ్రీకృష్ణుఁడు

3 జయుఁడు

4 విజయుఁడు

స్త్రీలు

1 రుక్మిణి

2 సత్యభామ

3 మిత్రవింద

4 జాంబవతి

5 కాళింది

6 లక్షణ

7 నాగ్నజితి

8 భద్రి

శ్రీమహాభక్తవిజయము.

తృతీయాంకము.

కుచేలోపాఖ్యానము.

కుచే— (అనుబంధము 23)

కరంధామా! భవబంధమోచనా! సంసారతారణా! నారాయణా! నిష్కాముఁడనగు నాకీసంసార బంధము నేల తగిలించితివి? స్వామీ! ఐశ్వర్యములఁ గోర లేదు. అనుభవంబుల నాకాంక్షింపలేదు. ధనధాన్యకనకవస్తువాహనంబుల దరిఁజేర్పఁ దలంపలేదు. అణిమాదివిభూతుల నాకాంక్షింపలేదు; తుదకు ఘోరంబులన్నిటికిని నీవే యని, నిరాకాంక్షుం బూని, మోక్షమును సయితము నిన్నర్థింపక, తీయని నీపాదపద్మమకరందరసపానమున మత్తుఁడనై జగంబును మఱచి, సర్వేశా! చిదానందకందళితుఁడనై యున్నానే? నే నేమి పాపము చేసితి నని నాకీదారాపుత్రులనియెడు యమకింకరులను వెంటఁదగిలించితివి? ఒకఁడు గాఁడు; ఇద్దఱుగారు. ఇరువదియొక్క సంతానమే! కృష్ణా! ఇది నీయనుగ్రహంబని సంతోషింతునా! ఆగ్రహమని సంతపింతునా! ఫలములను కందమూలములను భుజించుట సయితము జీవహింసాకరంబు లని తలంచి, భూతదయను మానసంబున నెలకొల్పి, నేలరాలిన నివ్వరిధాన్యములను పిడికెఁడేరి యాధాన్యంబుతోడ నగు గంజివలన, నిరువదిముగ్గురము జీవిం

చుచుంటిమే! శ్రీకృష్ణా! ఇట్టి నాకా, నీ వీకష్టపరంపరలనుఁ గల్పించుట! స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులను మాని, యీమహాచరణ్యంబులం జడి పరిదేవనంబు సలుపుచుంటినే! శ్రీకృష్ణా! ఇన్నికష్టంబుల నంది నీసాన్నిధ్యమునకు వచ్చినను నీవు నాయందు కారుణ్యముం జూపుదువో, కాఠిన్యముం జూపుదువో? మహారాజాధిరాజులకుఁగూడ సులభ్యమగు నీదర్శనంబు నాకెట్లగుచు? (యోజించి) ఏమి నాకెట్టి?

మ॥ కలలోనం దను నున్నఁ బంగనిమహాకష్టాబ్ధిఁ ద్రెళ్ళిట్టి దు
ర్బలుఁ డాపత్సుముడంబుసన్ నిజపదాబ్జాతంబు లుల్లంబులో
దలఁప న్నంతన మెచ్చి యాత్రిహరుఁ డైత న్నైన నిచ్చున్; ముని
శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే సంపద్విశేషోన్నతుల్?

శ్రీకృష్ణుండు, నాబాల్యమిత్రుండుగదా! "కుచేలా! కుచేలా" యని, సిందారుమనంబున నన్నుఁ బిలుచుచు, తొల్లి సాందీపునియొద్ద నేఁజదివిననాఁడు మన్నించినవాత్సల్యంబు నాభక్తిపియుందు మఱచునే? కావున నే నింక శ్రీకృష్ణ సాన్నిధ్యమునకై ద్వారకాపురంబునకు నిస్సంశయమానసంబున నరిగెదఁగాక.

(అనుబంధము 24) (నిష్క్రమణము)

[పటపరివర్తనము]

రంగము 2 — ద్వారకాపుర సింహద్వారము.

(జయవిజయులు ద్వారరక్షణ మొనర్చుచుండ కుచేలుఁడు ప్రవేశము)

కుచే— (అనుబంధము 24)

అయ్యలారా! శ్రీగోపాల కృష్ణదేవుని మందిరంబునకు మార్గ మిదియేకదా!

ద్వార 1—మార్గము మాత్రమిదియే కాని, నీవంటి నిరుపేదవారులకు మాత్రము కాదు.

కుచే—మహాత్ములారా! అతఁడు నా బాల్యమిత్రుఁడే! నా నిరుపేద రికమును గణించునా?

ద్వార 2—పారుఁడా? ఏమి నీ పరిహాసప్రసంగము? అస్థిచర్మావశేషుఁడవై, ప్రాణము లాకళేబరమునుండి నేఁడో రేపో వెడలిపోవ సిద్ధమై సహస్రశకలయుక్తమైన జీర్ణచేలము నొక దానిని ధరించిన నీవా కృష్ణదేవుని బాల్యమిత్రుఁడవు? హేహేహేహే!
(ఇద్దరును నవ్వుదురు.)

కుచే— ద్వారపాలకులారా! నేను పరిహాసవచనముల నాడువాఁడను గాను. నన్ను కుచేలుఁ డందురు. యాదవసార్వభౌముఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు నిక్కముగా నాబాల్యమిత్రుఁడు! చిన్ననాఁడే సందకుమారుఁడు బృందావనమునఁ బెఱిగినప్పుడు, సాందీపునియొద్దనే మిరువురము జదువుకొంటిమి! నాఁటిదయాపరిపూర్ణత నాదేవదేవుఁడు నేఁడును మఱువఁడు. కావున నా రాక నెఱిఁగించితిరేని నామహాత్ముఁడు నన్నాదరింపక పోఁడు.

ద్వార 1—ఓ వెఱ్ఱిబాపఁడా! ఏటికి నీకీవిభ్రాంతి! నీకన్నను మొగమోటముగలవారు రాజాధిరాజులు వేనవేలు, దుర్లభంబగు నాభగవంతునిశుభదర్శనము లభింపక ద్వారదేశములం బడి, ప్రతీక్షించుచు, ననేకవత్సరములనుండియు పడిగాపులు పడియున్నారు. ఇఁక నీకా దర్శనంబగుట? పొమ్ము పొమ్మవలకు.

ద్వార 2—ఇచ్చటికి శ్రీకృష్ణదర్శనమునకై వచ్చువారందఱును నిటులే ఏమేమియో లేనిపోని బాదరాయణసంబంధములను గల్పించుకొని వచ్చుచుందురు తిరుగలేక మాకాళ్ళు కదుములుగట్టుచున్నవి. అందును, పిశాచమువంటి వికృతాకారముఁగలిగి దగ్గఱకు వచ్చుటకునయినను రోతఁగల్గించు నీసందేశమునా మేము కృష్ణున కెఱిఁగించుట? పొమ్ము; పొమ్ము. కృష్ణుఁడు లేఁడు; దర్శనము లేదు.

కుచే—అయ్యయ్యో! నారాకనైన నాదేవున కెఱిఁగింపరా! ఆవల నాయదృష్ట మెటులుండునో!

ద్వార 1.—ఏటికయ్యా! మాతో వాదించెదవు? బ్రాహ్మణార్థములు చేసికొని బ్రదుకుము పొమ్ము.

ద్వార 2.—లేదా! పీనుఁగులనయిన మోసికొని బ్రదుకుము.

ద్వార1 —ఇతఁడే యొకపీనుఁగై యుండఁగా నితఁడు పీన్గుల నేమి మోయ గలఁడు? హేహేహేహే.

(ఇద్దఱును నవ్వుదురు.)

కుచే—కటకటా! నాయాశాబీజ మణఁగిపోయెనా? శ్రీకృష్ణా! ఆర్తశరణ్యా! నా మొ రాలకింపవా? దేవా! నాప్రాప్త మింతేనా? ఆఁడుదానిమాటలు విని యుభయభ్రష్టత నందితిని. ఎంత వెకలినై వికలతనొంతిని! కృష్ణా! భక్తవరదా! దారిద్ర్యము నిచ్చినను నీవే! ధనమిచ్చినను నీవే! ఈమర్మము నెఱుంగ లేక ధనాశాపరిపూరితాంతరంగుఁడనై వచ్చినందుల, కాత్మజ్ఞానంబును గలిగించుటకా నాకీపరాభవమును గల్పించితివి? కానిమ్ము; ఏమిఘటిల్లినను నీభజనంబునుమాత్రము మానను. రక్షించినను నీవే! శిక్షించినను నీవే! (అనుబంధము 25)

(ధ్యానమున పరవశుఁడై మూర్ఛిల్లును)

ద్వార 1—విజయా! చూచితివే! ఈతఁడు భగవద్ధ్యానమున మునిఁగి, యెట్లు పరవశుఁడయ్యెనో! ఇంతవఱకు కృష్ణదర్శనార్థ మిటకు వచ్చిన వారందఱును, డంబను లనే ప్రకటించుచువచ్చిరిగాని యింతటినిశ్చలభక్తిపారవశ్యముం జూపరైరి! ఇతఁడెవ్వఁడో భక్తశిఖామణియై యుండఁబోలు! తప్పక మన మీతని సందేశమును భగవంతున కెఱిఁగించితీరవలసినదియే!

ద్వార 2—ఔను. ఏపుట్టలో నేపా ముండునో. నీవు పోయి విన్నవించిరమ్ము!

ద్వార 1—(నిష్క్రమణము)

కుచే—(స్వగతము) హా! భక్తపరాధీనా! నీ దాసావనబిరుదమును సార్థకముఁ జేసికొనవా?

చ॥ వరదుఁడు సాధుభక్తజన వత్సలుఁ డార్తశరణ్యుఁ డిందిరా
వరుఁడు;దయాపయోధి;భగవంతుఁడు;కృష్ణుఁడు; ద్వారకాస్థలీ
పురమున యాదవప్రకరముల్ భజియింపఁగనున్నవాఁడు నే
నరిగిన నాదరించు నని, యాశ వహించితి; ద్వారకాకృతీ!

[ద్వార 1 - ప్రవేశము.]

ద్వార 1—విజయా! విజయా! మహోపచారము జరిగినది.

ద్వార 2—జయా! ఏమిజరిగినది?

ద్వార 1—కుచేలనామము, చెవినిఁబడినంతనే, దేవతలకైన దర్శనము నీయ ననుమానించు భగవంతుఁడు సంభ్రమముతో లేచి, వేగముగఁ దోడ్తెమ్మని యానతిచ్చెను.

కుచే—ఆహాహా! శ్రీమన్నారాయణా! నీ కనుగ్రహ మింత సేపటికిఁ గలిగెనా?

1 ద్వార...
2 ద్వార... } మహాత్మా! విజయము సేయుము; మూఢులమగు మా యపరాధములను మన్నింపుము. (అనుబంధము 26)

[పటపరివర్తనము.]

రంగము 3. శ్రీకృష్ణాంతఃపురము.

[ప్రవేశము: అష్టభార్యాసమేతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు.]

భార్యలు— (అనుబంధము 27)

కృష్ణు—మానినులారా! నేఁడు నామిత్రుఁడగు కుచేలుఁ డిందువచ్చుటచే, నాకు పర్వదినంబో యని తోఁచుచున్నది. చిరకాలంబునకు దర్శనం బగుటచే నామిత్రునకు విశేషసన్మాన మొనరింపవలయును. మీరందఱును నాతోపాటుగ నాభక్తాగ్రేసరు నర్చించి ధన్యతం గాంచుఁడు.

అందఱు—భాగ్యము.

[కుచేలుఁడు ప్రవేశము.]

కుచే— (అనుబంధము 28.)

కృష్ణ—(లేచి యెదురుగా నరిగి, కుచేలుని కౌగలించుకొని) ఆహాహా! ఏమి నాభాగ్యము! నా బాల్యమిత్రుఁడగు కుచేలుఁడా! ఎన్నినాళ్లకు జ్ఞప్తికి వచ్చితివి! ఎన్నినాళ్లకు జ్ఞప్తికి వచ్చితివి!

కుచే—(చేతులు జోడించి) (అనుబంధము 29)

—దండకము—

శ్రీకృష్ణ శ్రీవాసుదేవా! నమో సుప్రభావా! నమో దివ్యభావా! నమో యాదిదేవా! నమో శాంతరూపాయ! విచ్ఛిన్నపాపాయ! సంఛిన్నతాపాయ! పరిచ్ఛిన్నకోపాయ! రాజత్కలాపాయ! భానుస్వరూపాయ! శాంతాయ! దాంతాయనంతాయ-సంతాపితాశేష పాపాసురానీక శీర్షాయ-గీర్వాణసంరక్షితానూనరూపాయ-హంసా! యపారాయ-ధీరాయ-వీరాయ-లక్ష్మీనివాస ప్రశాంతాపమానార్ద్రవక్త్రాయ-నిక్షిప్తదాసప్రకాండ ప్రభావాంతరీభూత హృత్పద్మ-జలోలాయ! స్వామీ! నమస్తే-నమస్తే-నమః.

(పరవశుఁడై కృష్ణసన్నిధిని మూర్ఛిల్లును.)

కృష్ణ—ఆహా! ఇది యేమి యీ భక్తి! ఏమి యీ పారవశ్యము! నా మిత్రుఁ డింతటి భక్తశిఖామణి యగునే? ఓహో! మూర్ఛిల్లియున్నాఁడే! ఇంతకన్న నా హృదయమునకు బ్రహ్మానందముం గూర్చు పదార్థ మీయనంతకోటి బ్రహ్మాండములం దెందును లేదు.

గీ॥ ఘోరసంసార సాగరోత్తారకంబు
ధీయుతజ్ఞాన యోగి హృద్ధ్యేయవస్తు
వైన, నిజభక్తి నీక్షించి యనవరతము
నెలమి సల్పుదు నానందనృత్య మేను.

(అనుబంధము 30)

కుచే— (లేచి) జగన్నాయకా! నీదర్శనంబున బ్రహ్మానంద పారవశ్యము గలిగెను. ఇంక నాకీజన్మము చాలును. మఱల భవబంధంబులఁ బడి, చెడి, దండధర దారుణ కీలికీలికాసమూహతాపంబులఁ బరితాపంబు నొందఁజాల! నారాయణా! నన్ను నీలోఁ గలుపుకొనుము.

కృష్ణు—మిత్రమా! ఏటికిట్లు జాలిమాట లాడెదవు? నేను బాల్యసఖుండనగు నీకృష్ణుండను గానా? నాకన్న, కులంబున, వయసున, బుద్ధిని బెద్దవై, నన్ను పెద్ద సేయఁదగునే? ఈమణిపీఠంబునం దుపవిష్టుండవు గమ్ము; నీపాదంబులను నాకందిమ్ము. వానిం గడిగి తత్పాదోదకంబును శిరంబునఁ దాల్చి, కృతార్థుండ నగుదును. రుక్మిణీ! జలంబు లందిమ్ము. (రుక్మిణి జలంబులు పోయుచుండ కాళ్లు గడిగి శిరమునఁ జల్లుకొని) సత్యా! చందనమేది?......(సత్యభామ చందనము నందీయ శరీరమున నలఁది)......జాంబవతీ! పుష్పహారము లేవి?...(జాంబవతియందీయఁగా కంఠమున వైచి)......మిత్రవిందా! కాళిందీ! మీరు చామరంబులను వీచుఁడు......(వీతురు). లక్షణా! సువర్ణవికార భాసురంబగు ఛత్రంబును నీవు కేల ధరింపుము...... (లక్షణ యట్లు చేయును)...... నేను నామిత్రుని గమనాయాసంబు శమింప, పాదమర్దనంబు గావింతును. (పాదములొత్తును).

కుచే—కృష్ణా! మిత్రుల మనుమాట యట్లుండనిమ్ము! నేను నీదాసుఁడనే! నీ కిట్లు సేయఁదగునా?

కృష్ణు—మిత్రమా! నీవు దాసుండవైనచో, నేను దాసానుదాసుండ నగుట మఱచితివా?

కుచే—అట్లయిన, నీయభీష్టమును నే నాటంకపఱుపను.

రుక్మి—(స్వగతము) ఆహాహా! ఏమి యీకుచేలుని భాగ్యము!

ఉ॥ ఏమి తపంబుఁ జేసెనొకో! యీధరణీదివిజోత్తముండు; తొల్
బాముల; యోగిజనాళికి వశ్యకుఁడై తనరారు, నీజగ
త్స్వామి రమాధినాథు నిజతల్పమునన్ వసియించియున్నవాఁ
డీమహనీయమూర్తి కినయే మునిపుంగవు లెంతవారలున్?

కృష్ణ—మిత్రమా! కుచేలా! మున్ను మనము సాందీపునియొద్ద నఖిల విద్యారహస్యముల నెఱింగి యరమరిక లేక, సంచరించిన నాఁటి వృత్తాంతములు జ్ఞప్తియున్నవా?

క॥ ఎఱుఁగుదువె? మనము గురుమం
దిరమున వసియించి, యతఁడు దెలుపఁగ వరుసన్
ఎఱుఁగఁగ వలసినయర్థము
లెఱిఁగి పరిజ్ఞానమహిమ లెఱుఁగుట యెల్లన్?

కుచే—దేవా! నీవు లీలామానుషుండవై లోకంబుకొఱకు, గురుస్వీకారము చేసితివే కాని, జగద్గురుండ వగు నీకు గురుం డెవ్వఁడు?

క॥ గురుమతిఁ దలఁపఁగఁ ద్రిజగ
ద్గురుఁడ వనందగిన నీకు గురుఁడనఁగా, నోం
డొరుఁ డెవ్వఁ డింతయును, నీ
కరయంగ విడంబనంబ యగుఁగాదె హరీ!

కృష్ణ—దానినట్లుండనిమ్ము; మిత్రమా! చిర కాలమునకు నన్నుఁజూడ వచ్చితివి! నా కేమి తెచ్చితివి?

కుచే—కృష్ణా! సకలప్రపంచముల కాహారము నిచ్చి పోషింపఁగల్గి భువనంబులెల్ల నిమిడియున్న బొజ్జఁగల నీ కెవ్వఁ డేమి యీయఁగలవాఁడు?

కృష్ణ—మిత్రమా! అట్లుగాదు.

క॥ దళమైనఁ, బుష్పమైనను,
ఫలమైనను, సలిలమైనఁ బాయనిభక్తిం
గొలిచినజను లర్పించిన
నెలమిఁ రుచిరాన్నముఁగనె నే భావింతున్.

కుచే—(స్వగతము) కటకటా! నేనేమిచేయుదు! ఈమహదైశ్వర్య మెలేమి! నేఁదెచ్చిన పిడికెఁ డటుకులేమి? ఈ చిపిటంబుల నీ మహాత్మున కెట్లర్పింతును?

కృష్ణ—మిత్రమా! మాటాడవేమి? నాకొఱకేమియుం దేలేదా! ఏదీ! చూపనిమ్ము. (చెంగువెదకి) ఆహాహా! ఏమి నాతో పరిహాసము చేయుచుంటివా? ఈమూటయేమి? నాకెద్దియో యుపహారముం దెచ్చి దాచుకొంటివా? (విప్పి) ఇంకనేమి! నాకత్యంత ప్రియంబులగు నటుకులు! నామిత్రునిచేతి పదార్థము నెన్నినాళ్లకు భుజించు నదృష్టము గలిగెను! (2 పిడికెళ్లుతినును.)

రుక్మి—(కృష్ణుని చేయిపట్టుకొని) నాథా! ఇంక తినుట చాలును!

కృష్ణ—దేవీ! ఇదియేమి! నన్ను వారించెదవు?

రుక్మి—"దాసానుదాసుండనుగదా" యని పలికితిరి; మీ రిదివఱకే యీ మహాత్మునకు సగము దాసులై తిరి. ఈ యటుకులం దిని పూర్ణముగ దాసులై పోవం దలంచితిరా?

కృష్ణ—అయిన నన్నేమి చేయుమందువు? నే నెప్పటికిని దాసానుదాసుండనే!

రుక్మి—మీరుచేయు దాస్యమును మీ యర్ధాంగినగు నేనును జేయుదును. మీరు దాసులైనచో నేను దాసి నగుదును. మిగిలిన పిడికెడును నాభాగము.

గీ॥ బలిని యాచించి, ఋణపడి, వానియింట,
శాశ్వతంబుగ దాస్యము సలిపినట్లె
మూఁడుచేరల యటుకుల మూలముఁనను,
చేయుదము దాస్య మింకఁ గుచేలునింట.

కృష్ణ—అట్లయిన నీకే వదలితిని.

(రుక్మిణీకృష్ణులు అటుకులు తినుచుందురు.)

అందఱు—(అనుబంధము 27)

[పటపరివర్తనము.]

శ్రీమహాభక్తవిజయము నందు
"కుచేలోపాఖ్యానము" అను తృతీయాంకము
సంపూర్ణము.

భోజకాళిదాసు.

(గ్రంథకర్త—సోమరాజు రామానుజరావుగారు)

సరస్వత్యపరావతారమని పేర్గాంచిన మహాకవి కాళిదాసుయొక్కయు, భూతలమున నవతరించిన చతురాననుఁడను పేరందిన భోజరాజుయొక్కయు దివ్యచారిత్రములు రెండును ఒకే కథాసూత్రమునఁ గూర్పఁబడి ప్రదర్శనానుకూలమగు నాటకరూపమున రచింపఁబడి, ఆంధ్ర సారస్వతమున కొక దివ్యమణిభూషం గూర్చిన రూపకము! కాళిదాసు పూర్వవృత్తాంతము, ఎఱుకుల గ్రామ్యభాషావినోదము, శారద సాధ్వీత్వము, కాళిగాడు కాళికానుగ్రహమున కాళిదాసుగా మారుట, శ్యామలా దండకాదులు మహాద్భుతముగ వర్ణింపఁబడినవి. కాళిదాసు భోజాస్థానమునగల కుకవులను నిర్జించి, అష్టదిగ్గజములం దగ్రతాంబూలము నందుట; పండితవాదములు, సమస్యాపూరణములు, కాళిదాస కృతశ్లోకములతోడను, గ్రంథకర్తచే భాషాంతరీకరింపఁబడిన పద్యములతోడను, విరాజిల్లుచున్నది. కాళిదాసు కేవలము కవిమాత్రుఁడే కాక మహామహిమసంపన్నుఁడై ప్రాతః స్మరణీయుఁడగుట స్థిరీకరింపఁబడినది. కాళిదాసుపై నీర్ష్యఁబూనిన ఇతరకవులు మహారాణితో నాతనికి దుష్టసంబంధమును కల్పించి రాజుచే కవిని పరాభవింపఁజేయుట, వేశ్యయగు విలాసవతి రాజ్యకాంక్షచే కాళిదాసును చంపుట, భోజరాజు ఆత్మహత్య చేసికొనుట, మఱల నిరువురు శారదాప్రభావమునఁ బునర్జీవితులగుటయు — రమ్యములగు చిత్రఘట్టములు. కంఠస్థము చేయఁదగిన పద్యములు, శ్లోకములు, అనేకములు గలవు! వెల రు 1—0—0.

శ్రీ

మహాభక్తవిజయము.

చతుర్థాంకము.

మార్కండేయ.

ఇందలి పాత్రలు.

—♦ పురుషులు ♦—

1 యముఁడు

2 మార్కండేయుఁడు

3 నారదుఁడు

4 చిత్రగుప్తుఁడు

5 శంకరుఁడు

6 సోమయాజి

7 దీక్షితులు

8 పీర్‌సాహెబ్

9 ఇద్దఱు యమభటులు

—♦ స్త్రీ ♦—

1 నారాయణమ్మ.

శ్రీ మహాభక్త విజయము.

చతుర్థాంకము.

మార్కండేయ.

రంగము 1. – యమలోక పరిసరము.

(ప్రవేశము: – యమభటునితో – పీరుసాహెబు.)

పీరు— (అనుబంధము 31.)

అరే హల్లా!- మేము, బడీజంగ్ మే- లడాయీ సేసీ, ఫరారీ కాక మర్గయీ అయినాం! - అదీ సబబ్ సేతా, మకీ, హవ్వల్ రఖం రంబా సంబోగం ద్దొర్కు తాదీ బోలేతో, మదీదిల్ మే - సాలా సాలా, ఖులాసా, సేస్కు న్నాం- అరే బాబూ! మాకీ కఫరీస్తాన్ కీ, తీస్కు యెల్లేదాన్కి బద్లాయించీ, యీ ఫాదూయమభ మ్మాలోకాన్కి తెచ్చీనార్? మాదీఘూషారం, మాకీ-ఛోడ్తానె? రంబా ధోర్కుతాదీ హంటే లడాయీలో సచ్చీనాంగానీ- యీడీకి తెస్తారూ తెలిస్తే - మేం - జంగ్ మే యెుద్దూకు వస్తాం? - అరే! యమలూసాహెబ్? మాకీ- యీడకూ హెం దీకి తెచ్చుండావ్ బే?

భటు—అల్లరిచెయ్యక, నడు- నడు. నీవు, చాల పాపాత్ముడివి. ముందుగా నిన్ను మాప్రభువుగారు విచారిస్తారు. ఆవెనుక రంభా సంభోగం. ఇప్పుడు కాదు; నడు - నడు.

పీరు—అరే! మేం, యెలాగా, పాపం సేసినాంరా? మేము సాలా సాలా, పున్నెం సేస్కున్నాం! బోల్తాం సునో - వహీ లే!

సీ॥ సీల్ వేణి బీబీకి, సీఖా సొసాయించి
లచ్చరూపాయీలు ఇచ్చినాము;
గానాబజానామె, ఖన్నాగి సానీకి
సూసి, బక్షీసు లిచ్చేసినాము;
జల్సచేసేదాన్కి సందాల నిమ్మంటె
పెద్దమొత్తాలు గుప్పేసినాము
దారూదుకాణం మదారుసాయేబుకు
సంచులు సంచు లిప్పించినాము;
గీ॥ మొహారమందు పెద్దసవారి మోసినాము;
ఉరుసులో నిప్పుగుండాల నురికినాము;
ఇంత పుణ్యం మేము కమాయించినాము;
యెమలుసాయెబూ! పాపమింకేది మాకు?

భటు—నీవు గోమాంసమును భక్షించినావు; సురాపానము చేసినావు; స్త్రీలను చెఱచినావు; అమితమైన పాపము చేసినావు. వీని కన్నిటికిని మొదట ఫల మనుభవించినంగాని-యుద్ధమున చచ్చినందులకు గల్గు రంభాసంభోగము లభింపదు! త్వరగా నడువు!

పీరు—హరేహల్లా! ఘోష్ఖానా- దారూపీనా - ఔరత్ జానా - ఏ సాబీ- పాపంఅనీ, మాకూ మాలుంకాలేదూ హాండీ. యము లూసాయబూ!- మాకీ జాన్ బక్షిస్ యిప్పించండీ బాబూ! మీాకీ పామ్కీ పడ్తాం- సలాంసేస్తాం.

భటు—మా యమధర్మరాజుగారితో చెప్పుకొని, ఏడ్చువుగాని, పదపద.

పీరు—అరేబాబూ! రంబాసంభోగాన్కిఆశాకడీ, జంగ్మే సచ్చినాం-రంబా చల్గయీా- నరకం మిల్గయీా.

(ఏడ్చుచు- భటునితో, నిష్క్రమించును.)

(తరువాత—ఒక సోమయాజులు భటునితో ప్రవేశము.)

సోమ—"హరేరామ హరేరామ-రామరామ హరేహరే
హరేకృష్ణ హరేకృష్ణ-కృష్ణకృష్ణ హరేహరే."

ఇదేమిట్రా! నీ యిల్లు నల్లకాడుగాను, నానాశ్రమలూ పడి, రాత్రిఅనక, పగలనక-అడివనక-పట్నంఅనక-తిరిగి, అష్ట కష్టాలూపడి, రంభాసంభోగంకోసం ఆశపడి, యజ్ఞంచేసి ఏడ్చిన ముండావాణ్ణి నన్ను యమలోకానికి, తీసుకొచ్చావేమిటిరా? ఆ తొత్తుకూతురు రంభెక్కడుందో నాకళ్ళకైనా చూపించరా నాయనా! చూస్తైనా సంతోషపడతానూ. నిన్నే నోయ్! ఓ యమదూతయ్యా! నిన్నే! బెల్లంకొట్టిన రాయిలాగ, అల్లా చూస్తావేమిపిరా?

భటు—సోమయాజులుగారూ! యజ్ఞంచేసిన పుణ్యంతప్ప మీరుచేసిన మిగతవన్ని పాపకార్యాలే! మీరు పాపఫలం చాలా అనుభవించవలసి వున్నారు. అందుకోసమే ముందుగా యిక్కడికి తెచ్చాం! అయితే, ముందుగా పుణ్యం అనుభవించి, తరువాత పాపం అనుభవిస్తామని మీరు వొప్పుకున్నారు గనుక, ముందుగా రంభాసౌఖ్యం అనుభవించవొచ్చును. తొందరపడకండి, అదిగో వస్తూంది రంభ—

సోమ—ఏదీ! ఏది! నాయనా! ఆ రంభ, ఎల్లావుంటుంది? ఎక్కడుంది? నిజంగా వొస్తూందా? పరిహాసాని కంటున్నావా?

(రంభప్రవేశము)

రంభ—ఏమండీ సోమయాజులుగారూ! ఎనభైయేళ్ళొచ్చి, మీకు రంభ కావలసివచ్చిందా?

సోమ—అదుగో! అదుగో! నా బంగారుచిలుక - నా పసిడిముద్ద - నాముద్దుల మోహిని - ఎక్కడో మాట్లాడుతూంది! కొంచెం దృష్టి సరిగా పారదు. ఇది రంభేనా - నాయనా! ఆడదేకద! ఏదీ! ఏదీ!

రంభ—సోమయాజులుగారూ! సరిగా కనపడనివాడికి సానెందు కయ్యా! అందులో భూలోకపు భోగకాంతలు చాలక, యజ్ఞం చేసి చచ్చి, రంభకోసం వచ్చావా? సిగ్గులేదూ నీకు?

(అనుబంధము 32)

సోమ—హహ్హాహహ్హాహహ్హా! నా చిలుకలకొలికీ! నా ముద్దుముకలు కొటికీ! నా పెరుగుతోటకూర స్తంభా! రంభా! నీచీవాట్లు - చింతకాయపచ్చడిలో నంజుకున్న తద్దినపుగారెలకు మల్లే-ఎంతకమ్మగా ఉన్నాయే? ఆసి నీతల్లిసిగ తెలిగా! ఇన్నాళ్ళకు, నాజన్మ తరించిపోయిందనుకో! ఇదిగో! ఇదిగో! నేను, ముసలాణ్ణని, మొగం మాడుస్తున్నావా? వయస్సుమీఱిందని వల్లనంటున్నావా? తలనెఱిసిందని, తటపటాయిస్తున్నావా? ఎంత తెలివితక్కువదానవు! ఎంత తెలివితక్కువదానవు! పాతచింతకాయపచ్చడి పథ్యమని ఎఱగవూ? పుచ్చురేవలిచిన్ని పూజ్యమని ఎరగవూ? తొండకన్నా-ఊసరివిల్లి-తొంబైరెట్లు అందమైనదని ఎరగవూ? ముసిలాణ్ణా? ముసిలాణ్ణయితే, మోహం తగ్గిందనుకున్నావా? తల తెల్లబడితే తలపులు చల్లబడ్డవనుకొన్నావా?

రంభ—చాలుచాలు - నోరుమూసుకో! పగ్గలంతా, శాస్త్రులమనీ, సోమయాజులమనీ, పెద్దపెద్ద నీతులు చెపుతూ- రాత్రిపడగానే సంభావనడబ్బులు సానులపాదాలకు సమర్పించిన పాపంచాలదూ? యజ్ఞంపేరుమీద డబ్బుగణించి, ఏముండకో తగలబెట్టిన పాపం చాలదూ? సోమయాజులువై చచ్చినశుంఠవు. చచ్చి కూడా సానిసౌఖ్యం ఆసించి, పాపపుసంచులు మూటఁగట్టుకోవడాని కొచ్చావా? బ్రాహ్మణాధముఁడా?

సోమ—రంభా! బుట్టెడు చెప్పుదెబ్బలయినా, బూరెముక్కకు సమానం కావన్నారు పెద్దలు! నువ్వెన్నితిట్టినానరే - పొడుంపట్టువంటి కమ్మటి ముద్దొక్కటి కటాక్షిస్తే చాలు!

(దీక్షితులు ప్రవేశము.)

దీక్షి—ఎవరయ్యా అక్కడ? - మీకెక్కడైనా రంభకనబడ్డదా? నేను యజ్ఞంచేసి చావడంచేత రంభాసంభోగంకోసం వచ్చాను. రంభ యిక్కడుంది వెళ్లమని యమధర్మరాజుగారు చెప్పారు! ఈజనంలో రంభవుందా?

సోమ—ఏమిరోయ్! దీక్షితులుభావా! నువ్వుకూడా చచ్చి స్వర్గవేశ్యాసంభోగాని కొచ్చావంటరా?

దీక్షి—అదుగో! అదుగో! ఇహనేమీ? - మాసోమయాజులు బావకూడా ఇక్కడనే వున్నాడు! బావా! రంభను చూచావుటయ్యా?

సోమ—ఇదుగో! ఇదుగో! మీచెల్లెలు రంభ యిదేరా నాయనా! ఇదే!

దీక్షి—నాచెల్లెలేమిటి! నీమొహం - నీకే చెల్లెలవుతుంది? ఇంకా చెప్పవేం? రంభా! నీమీద మోహంచేత చచ్చిపోతున్నాను! భూలోకంలో యజ్ఞంచేసిన పుణ్యాత్ముణ్ని - ఇంతకన్నా తగినభర్త నీకెక్కడాలభించదు. ఒక్కకౌగిలింత - ఏదీ? ఒక్కకౌగిలింత?

సోమ—వరేయ్! దీక్షితులూ! దాన్ని ముట్టుకున్నావంటే, కాళ్లు విరగ్గొడతాను! జాగ్రత్త!

దీక్షి—ఆరి ముసలిపీనుగా! నాకాళ్లే విరగ్గొడతావూ! దీక్షితులంటే ఏమనుకున్నావో! దిమ్మతిరిగి పోతుందనుకో!

సోమ—ఓరి అప్రాచ్యపు ముండావాడా! వరసా వావీ- ఎరక్కుండా దానికి సిద్ధమాతావు! నీకున్నరోగం- మొదటినుంచీ ఇంతేకా! నేనెఱగను గనుకనా? యజ్ఞంచేసి నేను నీకన్నా మొదట చావడంచేత- రంభ నాకిదివరకే భార్యఅయిపోయింది. కనుక - నాబావమఱిదివైన నీకు చెల్లెలవుతుంది! నీకు వరస కాదు. రంభపేరైనా తలపెట్టడానికి నీకధికారంలేదు. తెలి

సిందా? అందుచేత- నీవు, ఊర్వసో- తిలోత్తమో- మఖోక వేశ్యను దేన్నో దేవుల్లాడుకో.

దీక్షి—ఏడ్చినావులే. - నాకంటే ముందువచ్చావని, నీగొప్పేమీ అక్కడ తగలబడ లేదు. నీకు మల్లే- నేనూ యజ్ఞంచేసి చచ్చిన వాణ్ణే. - చిత్రగుప్తుడుగారు, నన్నిక్కడికి వెళ్ళమన్నారు. రంభ నీకే చెల్లెలవుతుంది. నాకు భార్య అవుతుంది. నోరు మూసికొని వెళ్లు.

సోమ—రంభ నీకు వరస కాదురా అంటేనూ, మళ్లీఅదేమాట.

దీక్షి—నీకే వరస కాదురా అంటే మళ్లీఅదేమాట.

సోమ—చెల్లెలిచేయి పడతావంటరా చెడిపెనాగన్నా!

సోద—సోదరిచేయి పడతావంటరా శుద్ధబుద్ధిహీనుడా!

రంభ—చాలాఅందంగావుంది - వరసతెగక చస్తున్న ఓవ్వాజమ్మల్లారా! మీలోమీరు ఏదో వొకటి ముందు తెగదెంపుకోండి! తరువాత- నాఅవసరముంటే, వస్తానులెండి! నేనింటికివెళ్లుతున్నాను.

సోమ—ఆఁ-ఆఁ-రంభా! వెళ్ళొద్దు-వెళ్ళొద్దు-నాతోడే. నువ్వు వాడికి చెల్లెలవు. నాకు భార్యవు. వరస తెగిపోయినట్టే. పేచీఏమీ లేదు. నా దెగ్గరికే రా.

దీక్షి—ఏడిచాడులే. వాడిమాట వినబోకు రంభా! నా దెగ్గఱకేరా. వాఁడు వట్టి పొడుంముక్కు పోలయ్య.

సోమ—రంభా! వీఁడికి మా వూళ్లో గౌరవం ఎంతమాత్రమూ లేదు. వట్టి పీనుగులరాయుడు. నీరుకాసుల సన్నాసి.

దీక్షి—నాసంగతెత్తావంటే, మర్యాద దక్కదు.

సోమ—నా సంగతెత్తావంటే, అంతకన్నా దక్కదు.

(వితంతువయగు, నారాయణమ్మ యమభటునితో ప్రవేశము)

నారా—(బొమ్మబాదుకొనుచు) అయ్యో నాదేవుఁడా. నాదేవుఁడా. నా నెత్తికి ముసుగు వేయించావా. నా బుట్ట మంగలాడిచేత

గొంతిగించావా. నా తాడు నడిరేవులో తెంపించావా? నా దేవుఁడా. ఈ యములు ముండాకొడుకులు నన్ను యమలోకాని కీడ్చుకొస్తూవుంటే, నువ్వు బోగంవానితో సరసమాడుతున్నావా? నా బిడ్డలతండ్రీ. నా దేవుఁడా! నా దేవుఁడా!

దీక్షి—అక్కయ్యోయ్. ఇదేమిటే. నువ్వూ చచ్చావా? ఇదుగో. చూశావా? బావ చేస్తున్న పాడుపని. ఇంత ముసలిముండావాఁడై చచ్చికూడా సానితో సరసమాడుతున్నాఁడు. అయ్యో నీయిల్లు బంగారంగాను. కళ్ళయెదుట బావ వుండగానే బోడిముసుగు వేసుకుని వెధవముండ వైనా వేమిటే అక్కా?

నారా—మీ బావగారు చచ్చిపోయినారు గాదటాండ్రి. నాయునా. చావడంతోటే, నిగనిగలాడుతూ నేల కానుతూవుండే నా వెండ్రుకలు గొంతిగించి, ముసుగు తగిలించి మూలను కూచోబెట్టారాండ్రి నాయనా!

సోమ—ఓసిముండా! భూలోకంలో కటకట కటకట, నా యెముకలు కొంతికిందిచాలక యమలోకానికూడా నావెంటబడి చక్కావొచ్చావా? మంచి సరసరమైన సమయంలో పానకంలో పుడకలాగ అడ్డమొచ్చావుగదే! భ్రిష్టుముండా!

నారా—అయ్యో! అయ్యో! ఎన్ని తిట్లు తిడుతున్నాడో చూశావటాండ్రి! తమ్ముఁడూ! వీడినోరు పడిపోను. వీడిజిహ్వ వెనక్కు లాగ. చచ్చికూడా నన్ను సాధిస్తున్నాడేమిటాండ్రి నాయనా! వీడు చావటంచేతనే, నేను విధవనైనానురా బాబూ!

సోమ—తిట్టకే. తిట్టకే. రంభ వింటూంది. నిన్ను బ్రతిమాలుకుంటాను. తిట్టకే!

భటు—ఇదుగో బోడెమ్మా! ఇక్కడ, నువ్వూ నీ మొగుడూ, చచ్చిన తర్వాతకూడా పోట్లాడుకోటానికి తీసికొనిరాలేదు. నీకు మా యమధర్మరాజుగారు శిక్ష విధిస్తారు నడు నడు.

నారా—ఉండరా, యమభటుఁడా! ఉండు. చచ్చినదానితోపని వచ్చినదాకా వుండవలసినదే.

సోమ—యమదూతయ్యా! ఈముండని తక్షణం లాక్కెళ్లు పానకంలో పుడకలాగ అడ్డమొచ్చింది. అప్రాచ్యపుముండ. బ్రతికున్నన్నాళ్ళూ పడదిట్టింది చాలక, చచ్చికూడా సాధిస్తూంది.

నారా—ఏమిటీ? నేను, పానకంలో పుడకలాగ, అడ్డమొచ్చానా? లేకపోతే, రంభతో లేకి సరసాలు వెలగబెడదా మనుకున్నావా? బ్రతికున్నప్పుడు నామాట పల్లెత్తయినా మీరి ఎఱుగుదువా? గడగడ లాడుతూ గడపైనా దాటావా? చచ్చిన తరువాత శౌర్య మొచ్చిందా? రంభని ముట్టుకొని చూడు- రాలిపోతాయో లేదో పళ్లు.

సోమ—వసేవ్! మంచిదానవుకాదూ! నన్ను తిట్టకే! రంభముందర తిట్టకే! నాకరువు పోతూందే!

నారా—ఊఁ- ఇదివర కొకపరువు ఏడిచిందిగనుక, ఇక పోతుం దని విచారమా!

(పీరుసాహెబు ప్రవేశము.)

పీరు—అరే! బొమ్మర్కె షైతాన్లూ! హెంద్కీ గడ్‌బిడా సేస్తారూ బే! హాఁరో!హాఁరో!! మేం, లడాయీమే, పచ్చీ- రంభాకోసం వచ్చాం. మాకీ పున్నెం ఫహిలే తినీ, పాపం ఆఖరీమే తింటాం అనీ, షెప్పూకున్నాం- అంద్కీ షేతా, అభీ మాకీ, రంభాహానా! రంభా కహాఁగయీ! జల్దీ బోల్నా- లేకాపోతే, హాందర్కీ-మేం ఖతల్ చేస్తాం. మై బడీ లడాయ్ కర్నేవాలా సిపాయి హుం.

నారా—అయ్యో! అయ్యో!! వీడి మొహం మండా! వీ డెవడమ్మా! తురకసాయెబూ మీది మీది కొస్తున్నాఁడూ, ...వరే! దూదేకులసాయెబూ! దూరంగావుండు!

పీరు—అరేహల్లా! ఈ బొమ్మర్క యెథ్వాముండా లద్దూవుండాలాగా, హెంతా బాగావుందీరా బాబూ! మాకీ రంబాగింబా ముంగ్తా నై! ఈ బొమ్మర్కముండాకీ తీస్కోనీ, మేం, ఫరారీ అవుతాం.

సోమ—ఇదేమిషిరో! దీక్షితులూ! వీడు మీ అక్కమీఁద విఱుచుకొ పడుతున్నాడు! కాస్త వాణ్ణి అదిలించనైనా అదిలించవేమీ! అల్లా గుడ్లు వెళ్ళబెట్టుకుని చూస్తావేమి? నేనైతే నీకులోకువా?

దీక్షి—ఏమీ? మొగుడుముండాకొడుకువు నువ్వెందుకు అదిలించ లేవూ? అన్నముండాకొడుకును, నే నదలించాలీ?......... ఇదుగోనండోయ్! నవాబుగారూ! రంభ, అక్కడ నిలవబడి వుంది! ఇది రంభకాదు! మా అక్కయ్య! రంభదెగ్గిరికి వెళ్లండి!

పీరు—అరే! జారే జా! బొమ్మర్ సైతాన్ జా! "మాకీరంబా అక్క ల్లేదూ మీఅక్కకావాలా" అనీ సెప్పాం లేదూరా?...... అగే! బోడెమ్మాగారూ! మాకీ, పీర్‌సాహెబ్ బహద్దర్ సెప్తారూ! మాదీ గడ్డంకీ ధాడీ, మూతీలోబీడీ, సేతీలోకాడీ సూసీ, సాలాంసాలా, మందీ సాన్లూ మాదీ మీదా రంగూహైనార్! మీకీకూడా, మాకీ, థోడా మెహర్బాన్ సెయ్యవాలా పార్థనా సేస్తాం.

(అనుబంధము 33)

నారా—అయ్యో! అయ్యో! భ్రష్టుముండావాఁడా, యమ భటుడి కన్నా ఎక్కువగా, నాకు నువ్వెక్కడ దాపురించావురా! ముట్టుకుంటావా యేమిటి? దూరంగా వుండు! నీశృంగారం సురమండల మైనట్టే వుంది!

[చిత్రగుప్తుఁడు ప్రవేశము.]

చిత్ర—ఎవ రిక్కడ? గందరగోళంచేసేది! యమభటుఁడా! ఈపాపాత్ములంతా, వారిలో వారు హాస్యాలూ సరసాలూ పోట్లాటలూ ఆడుకొంటూవుంటే, నువ్వునోరుమూసుకుని, తెల్లపోయి వింటున్నావా? వీళ్ళనందర్నీ తక్షణం శిక్షానుభవాలకోసరం, తీసికొని వెళ్లి సభలో హాజరుపెట్టు. రంభా! యజ్ఞంచేసిచచ్చిన యీ బ్రాహ్మణులకూ, యుద్ధంలోచచ్చిన, ఈ యవనుడికీ నీతో సుఖానుభవం పొందటాని కివ్వఁబడినకాలం అతిక్రమించిపోయింది! కనుక, నీ విఁక ఇక్కడ వుండనక్కఱలేదు.

వెళ్ళిపోవచ్చును.........ఓ పాపాత్ములారా! మీలో మీరు తగవులాడుకుంటూ, మీపుణ్యకాలం పాడుచేసుకున్నారు. ఇక పాపకాలం వొచ్చింది! యమభటుడివెంట కిక్కురమనకుండా నడవండి! భటుఁడా! తీసికొనివెళ్లు!

రంభ—భగవంతుడి దయచేత బ్రతికి బయటఁబడ్డాను! ఓపాపులారా! రంభాసంభోగంకొఱకై మీరు పొందిన ఆశకు తగిన ఫలం కలిగింది! నెత్తిన గుడ్డలు వేసుకుని నడవండి!

భటు—ఊఁ-ఇఁక అందఱూ నడవండి.

(అనుబంధము 34)

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

[పటపరివర్తనము]

రంగము 2.— నారదుఁడు ప్రవేశము.

నార— (అనుబంధము 35.)

గీ॥ కమలభవుఁడు సన్ గలహాభోక్తగ సృజించి,
కలహభోజనములు నాకుఁ గడుపునిండ
నొసగఁ డాయెగదా యంచు విసిగియున్న
నాకుఁ గలహంబు లెటుల సంఘటిలు నిపుడు?

(యోచించి) భళీ! తోచక తోచక తుదకు ప్రశస్తమగు యోచన తోచినది. భూలోకంబునఁగల మృకండుఁడను ఋషిసత్తమునకు శంకరవరప్రసాదంబునఁ గల్గినమార్కండేయ కుమారునకు పదునాఱేండ్ల కాయుర్దాయము సమాప్తం బగునదిగా శంకరుఁ డానతిచ్చెను. అందులకు వ్యతిరేకముగ, భగవానుఁ డగు వసిష్ఠమహర్షియు, మత్పితృపాదుఁడగు చతురాననుఁడును బొరపాటుచేత నా బాలకునిఁ జిరాయుష్మంతునిగా నాశీర్వదించియున్నారు. అందుచే నవిలంఘనీయము లగు తత్పూజ్యులయాశీర్వచనంబు లా కుమారభక్తశిఖామణిపట్ల

వరంబులై ప్రవర్తిల్లక మానవు. శమనుం డీవృత్తాంతము నెఱుం
గక తనవిధ్యుక్తధర్మప్రకారముగా మార్కండేయునకు షోడశ
వర్షంబులు నిండినంతనే తనదూతల నంపియో, వారికసాధ్యుం
డైనచోఁ దా నరిగియో మార్కండేయుజీవహరణం బొనరింపఁ
బ్రయత్నించును. అందులకు వసిష్ఠచతుర్ముఖుల దీవన లాటంక
ములై యాకుమారుని జిరంజీవినిగా నొనరించును. భళీ! ఇది
యొకచిత్రమైన నాటకమువలె నుండి కలహాభోక్త నగు నా కా
నందప్రదం బగును. నేనిప్పుడే శమననగరంబున కరిగి యమ
ధర్మరాజునకు రోషముం బుట్టించి వచ్చెదను. ఇంతకన్న నా
నందకరమగు వృత్తాంతము నా కెందు లభించును?

సీ॥ సకలజీవనజీవన గ్రహణోత్తమశక్తి
దాలుకాడ నే సమర్థుఁడ నటంచు
నవనిలోఁ గల సుకృతాత్ములు, దురితాత్ము
లందఱు నావశం బౌదు రంచు,
కడకతో వారికి గతులు జూపెడు ఘన
కార్యంబు నాయందె గల దటంచు,
పాపపుణ్యములు విభాగించి, ధర్మంబు
నడిపెడుధీశక్తి గల దటంచు,
పొంగి గర్వించు జమునకుఁ బూర్ణమైన
గర్వభంగము నొనరింపఁ గల్గు నదను
వచ్చియున్నది, శంకరవరసముద్భ
వోత్తమ మృకండపుత్త్రకథోక్తివలన.

(అనుబంధము 36) (నిష్క్రమణము)

[పటపరివర్తనము]

రంగము 3. — యమలోకము.

[ప్రవేశము : సుఖాసీనుఁడగు యముఁడును, లెక్కలు చూచుచుఁ జిత్రగుప్తుఁడును, మఱికొందఱు భటులును.]

యమ—చిత్రగుప్తా! నేటిదినంబువఱకును గాలముచెల్లిన జీవకోటి నిందుఁ బట్టి తెచ్చుటకై భటుల నంపియుంటివా?

చిత్ర—దేవా! జీవులనిమిత్తమై మనభటులు కొంద ఱరిగియున్నారు. ఇప్పటి కిందుఁ గొనిరాఁబడిన పాపులకుఁ గారణశరీరములం గల్పించి శిక్షావిధానముల నెఱఁగించుటకై తమరాకకుఁ బ్రతీక్షించుచున్నాను.

యమ—అట్లైన నింక జాగేల? సత్వరము ప్రవేశపెట్ట నానతిమ్ము.

చిత్ర—మహాభాగ్యము. భటులారా! పాపుల నొక్కనినొక్కనిగా ప్రభుసన్నిధానమునకుఁ గొనిరండు.

(భటులు ఒకపాపినిఁ గొనివత్తురు.)

యమ—చిత్రగుప్తా! వీని కర్మఫలంబులను వివరింపుము.

చిత్ర—దేవా! వీఁడు మిక్కిలి లుబ్ధుఁడు. అనేకకోట్లధనము నన్యాయమార్గమున సంపాదించియుఁ, దాను తృప్తిగాఁ దిని యెఱుంగఁడు; ఒకరికిఁ బెట్టి యెఱుంగఁడు. బహుసాధుజనహింసాపరాయణుఁడు. తల్లిదండ్రుల కన్నముఁబెట్టక యేడ్పించినాఁడు. ధనలోభత్వమున భార్యను, కుమారునిఁ జంపినాఁడు.

యమ—(ఆగ్రహముతో) ఓరీ! నీచలోభాత్ముఁడా! ఇంత పాపంబు సల్పి నీ వార్జించిన ధనమునం దొకగవ్వయైన నిప్పుడు నీవెంట వచ్చినదఁటరా! అజ్ఞానీ! సాధుహింసపరాయణా!

చ॥ విమలుల మోసగించి నిరుపేదల నోటను బుగ్గిగొట్టి వి
త్తముఁ బదిలక్షలం గడు నధర్మవిధంబున సేకరించి దా
నము నొనరింపలేకయు, ఘనంబుగఁ దాఁ దిన లేని లోభులక్
క్రమమున నక్కుముక్కుగలకాకులు పీకెడుశిక్ష శ్రేష్ఠమౌ.

భటులారా! వీనిం గొనిపోయి యాశిక్షను విధింపుఁడు.

పాపి—అయ్యా, బాబయ్యా బాబో! అంత పెద్ద శిక్ష వేస్తే బతకలేను బాబో! సంపాదించిన డబ్బంతా వెంటగట్టుకొని చస్తా ననుకున్నానుగాని, యిలాగొస్తుం దనుకోలేదురో బాబో! నాయనా! యమభటుడు బాబూ! నీకో పదిరూపాయ లియ్యవలిసిం దని మాబుల్లోడికి చీటీరాసిస్తాను! నన్నొదిలిపెట్టు బాబో!

భటు—ఛీ! లోభీ! నాకు లంచ మిచ్చెద వటరా! ఇది లంచముల కాశించు మీ భూలోకము కాదు. అల్లరి చేయకు పద; పద.

(తోసికొనుచు లాగికొని పోవును.)

(భటులు మఱియొక పాపిని ప్రవేశపెట్టుదురు.)

యము—చిత్రగుప్తా! వీనియుదంత మెట్టిది?

చిత్ర—మహాప్రభూ! వీడు బాల్యమునుండియు నిక్కలి జారుఁడై ప్రవర్తిల్లినవాఁడు. సాధ్వియగు నిజభార్య నొకనాఁడైనను కంటఁజూడక క్షోభింపఁజేసి యనేకపరకాంతలతో రమించి తుదకు సుఖవ్యాధులవలన ఘోర మగు మృతినందిన పాపకర్ముఁడు.

యము—ఛీ! వీనిముఖమునుఁ గాంచిన మహాదురితములు సంభవించును. ఓరీ, వ్యభిచారపరాయణా! పాపీ!

చ॥ పరవనితానురక్తియు స్వభామినియందు విరక్తిఁ గల్గు పా
మరుని భయంకరాగ్నులను మండెడి కంబమునందుఁ గట్టి భీ
కరముగఁ గాల్చి వ్రేల్చుచు నఘంబులకున్ సరియాఫలంబుఁ జే
కుర నొనరించుటేతగును ఘోరముగా యమలోకమందునన్.

భటులారా! వీని కా శిక్షను గావింపుఁడు. కొనిపొండు.

పాపి—అమ్మబాబో! అగ్గిలో కాలే వుక్కుస్తంభాని కంటగడితే యింకా బ్రతకడ మెక్కడిది. దేవుడా! ఇంతఘోరంగా శిక్షిస్తా రని తెలిసుంటే పాడుముండలకోసం కక్కుర్తి పడేవాణ్ణికానండోయ్! అందంగావుంటే ఆడవాళ్ళని చూచి మనసు పట్టలేక

యేదో యేడిచానండోయ్! ఈసారికి రక్షించండి బాబూ! ఇక నెప్పుడూ యీతప్పు చెయ్యను. బుద్ధొచింది బాబూ!

భటు—ఛీ! పాపకర్ముఁడా! నీ కింతలోబుద్ధివచ్చునా? ఈశిక్షమైనఁ గాని బాగుగా బుద్ధిరాదు. రాఁబోవు జన్మమునందైనను సన్మార్గమున వర్తింతువు లెమ్ము. రమ్ము, రమ్ము.

(గెంటుకొనిపోవును.)

(భటులు వేఱొకపాపినిఁ గొనివత్తురు)

యము—చిత్రగుప్తుఁడా! వీఁడుచేసిన పను లేమి?

చిత్ర—దేవా! వీఁడొక ఘోరహంతకుఁడు. చోరశిఖామణి. ధనము నకై దారులు కాచి, యనేకపాంథులబుఱ్ఱలను బద్దలుకొట్టి చంపెను. అనేకశిశువులను గొంతులు పిసికి తుదముట్టించెను. మహాపాపాత్ముఁడు.

యమ—ఓరీ! దుష్టనరహంతకా! బందిపోటుదొంగా!

చం॥ ధనమును తస్కరించుటకు దారులఁగొట్టి యహేతువైరముం గొనుచును, బాటసారులను గొంతులుగోసి వధించు పాపక ర్ముని ఘనవృశ్చికోరగసమూహభరం బగు గోతిలోనఁ దో సిన సరియైనశిక్షయగు జీవము ఘోరవ్యథన్ మునుంగఁగన్.

భటుఁడా! వీని కాశిక్షను విధింపుము. కొనిపొమ్ము.

పాపి—సామీ! సామీ! యెఱక్క సేసినాను. రచ్చించండి. యెవ్వరు సూడలే దని పెద్దపెద్ద కానలనడుమ దార్లుగొట్టుండ్లాను. నడి రేయి ముచ్చిలినాను. పెబువులోరి కంటబడత యని తెలిసుం టే ఆపనికి బోకుందును. జియ్యా!

భటు—ఎవ్వరును చూడలే దని చేసితివా! పోనిమ్ము. ఎవ్వరును చూడకుండగనే యీశిక్షనుగూడ ననుభవింతువుగాని రమ్ము.

(ఈడ్చుకొనిపోవును.)

(ఒకభటుడు ప్రవేశము)

భటు—మహాప్రభూ! దేవరవారిదర్శనమునకై త్రిలోకసంచారి యగు నారదమునీంద్రుఁ డేతెంచి ద్వారమున వేచియున్నాఁడు.

యము—సత్వరము ప్రవేశపెట్టుము. చిత్రగుప్తా! నేను నారదునితో సంభాషింపవలసియున్నది. పాపులకు నేటికి నీవే తగినశిక్షలను విధింపుము. పొమ్ము.

చిత్ర—భాగ్యము. (నిష్క్రమించును.)

[నారదుఁడు ప్రవేశము.]

యము—బ్రహ్మమానసపుత్రా! ఇందు దయచేయుము. నీ దర్శనము చిరకాలంబునకుఁ గలిగెను. ఇందులకుఁ గారణ మెద్దియో యుండు ననియే నమ్ముచున్నాను. తెలియఁజేసిన యెడలఁ గృతార్థుండ నగుదును.

నార—ప్రభాకరాత్మజా! నేను త్రిలోకసంచారినిగదా! నారాకకు విశేషకారణ మేమి యుండును?

యము—అది నిజమేకాని,

గీ॥ సంయమీంద్ర! ముల్లోకసంచారి వగుట
నీదు రాకకుఁ గతముఁ బ్రశ్నింపరాదు
గాని, నీ ముఖచిహ్నము లనినయంత
కారణాంతరాగతుఁడ వౌకరణిఁ దోఁచె.

నార—లేదు లేదు; నిజముగా నేనొక కారణముగల్గి వచ్చినవాఁడను గాను. అది సరిగాని, శమనా! నీకుం గుశలమా?

యము—ఏమి కుశలమని చెప్పుదును! నారదా! దినదినంబును వచ్చు నసంఖ్యాకులగు పాపాత్ములకు శిక్షలను విధింపలేక ప్రాణములు విసిగిపోవుచున్నవి. నాసాటివా రగు నితరదిక్పతులెల్లరును, సుఖముగా నుండగా నాపాలిటి కీపాపపుకార్యభారము పైనఁ బడినది.

నార — సూర్యనందనా! తెలియక యడిగెదను. ఎల్లప్పుడును నీలో కంబునకు పాపాత్ములే వచ్చుచుందురా? పుణ్యాత్ము లెవ్వరును, రారా?

యము — రా కేమిగాని, యరుదు.

నార — నేఁడు వచ్చుపుణ్యాత్ము లెవ్వరైనఁ గలరా?

యము — చిత్రగుప్తు నడుగవలెను. సేవకా! చిత్రగుప్తునిఁ బిలువుము.

భటు — చిత్తము. (నిష్క్రమించి చిత్రగుప్తునితోఁ బ్రవేశము.)

యము — చిత్రగుప్తా! నేఁడు మనకడకు రాఁదగిన పుణ్యపురుషు లెవరేనిం గలరా? చూచి చెప్పుము.

చిత్ర — దేవా! మృకండమహర్షికుమారుం డగు మార్కండేయుఁడను బాలుఁడు, మహాదేవ భక్తశిఖామణి, షోడశవర్షప్రాయుఁడగు బాలుఁడయ్యును పుణ్యాత్ముఁడు. అతనికి నేఁటితో నాయుర్దాయము చెల్లిపోయినది. కావున వానిం గొనివచ్చుటకై భటుల నంపితిని. వారీసరికి కొనివచ్చుచునే యుందురు.

నార — (పెద్దపెట్టున నవ్వి) ఏమేమీ! యమధర్మరాజా! మార్కండేయునిఁ బట్టితెచ్చుటకా భటులు పంపఁబడిరి? ఎంత యవివేకము!

యము — (కోపముతో) ఏమి నారదా! నీపరిహాసమున కర్థ మేమి? అవివేక మని పల్కుచుంటివి. ఎవ్వఁ డా యవివేకి? నేనా?

నార — కాదు. కాదు. నీబుద్ధి!

యము — ఆ! ఏమీ! నాబుద్ధియా? ఇప్పుడు నేను నిన్నే యవివేకి వనవలసివచ్చునుగదా!

నార — ధర్మప్రభూ! నే నెన్నటికిని యవివేకిని గానుసుమా!

యము — అట్లయిన నీపరిహాస మేల? కాలము చెల్లిపోయిన ప్రాణులఁ గొనివచ్చుట నాధర్మముకాదా! ఇం దవివేక మెట నున్నది?

నార—ఏటనున్నదియా? ఎఱుఁగనే యెఱుఁగవా?

గీ॥ సంచలించెనొ! నీబుద్ధి సమసినదియొ
కనుఁగొనఁగఁ జాలఁగాని మృకండుతనయుఁ,
డవనిఁ జిరజీవిగా వెల్గ నబ్జభవ వ
సిష్ఠు లాశీర్వదింపఁ దజ్జీవహరణ
మునకు శక్తిగల్గునె నీకు? యినకుమార! 28

యము—ఏమేమీ! నారదా! ఆకుమారునకుఁ జిరంజీవిగా నబ్జభవ వసిష్ఠు లాశీర్వదించినారా? వీరి యాశీర్వచనములు వాని యాయుఃప్రమాణమును దీర్ఘమునుగా నొనరింపఁగలవా? చూచెదవుగాక! యముని సామర్థ్యమును!

[ఇరువురు భటులు ప్రవేశము]

భటు—మహాప్రభూ! మేము మార్కండేయునిఁ బట్టితెచ్చుటకై యరిగిన భటులము.

యము—అట్లయిన రిక్తహస్తులై యేల వచ్చితిరిరా!

నార—శక్తి లేక.

భటు—స్వామీ! మాయపరాధము లేదు. మేము చనునప్పటికి మార్కండేయుఁడు, శివలింగమును బూజించుచుండెను. మే మాతని సమీపించినకొలఁదియు, మాశరీరముల కగ్నిస్పర్శ కల్గినట్లు దహింపఁజొచ్చినవి. అంత నా బాలకుని సమీపింపఁజాలక దూరమునుండియే వానిపైకి పాశమును విసరఁగా, నది నడుమనే కాలి భస్మమై పోయినది. చేయునది లేక, మఱలివచ్చి, తమ కీవార్తను విన్నవించుకొంటిమి.

నార—(నవ్వి) ధర్మరాజా! వింటివిగదా! నీభటుల సమర్థతయును, మార్కండేయుని మాహాత్మ్యమును.

యము—నారదా! నన్ను పరిహాసించి గేలిసేయవచ్చితివా? దేవర్షివగుట దక్కితివిగాక! మఱియొకసామాన్యుండైనచో మదీయదుర్వారాగ్రహంబున మాడి మసిగాక పోవునా?

సీ॥ తెలియవా? ముల్లోకఖలసంఘమానస
ఘనతరాధికభయంకరుని నన్ను
తెలియవా? దినదినోదితపాపజీవనా
కర్షపాశాయితకరుని నన్ను
తెలియవా? ఘోరవాది మహాభయంకరా
నేకశిక్షాయుతలోకు నన్ను
తెలియవా? ధర్మజ్ఞధీనిశాలోత్తమ
స్థిరతరజ్ఞానము స్త్రిష్కు నన్ను
పాపపుణ్యభేదపరికల్పనాలోలు
నలఘుశీలు నన్నుఁ దెలియవొక్కొ?
ఒక్క బాలకునకు నోడుటకే నంత
వెకలినగుదునయ్య! వెఱ్ఱిమౌని!

నాభటు లసమర్థులైన నగుదురుగాక! చూడుము. నేను స్వయముగా నిప్పుడే చని మదీయదుర్వారకాలపాశాంచలంబునఁ దన్మార్కండేయనామునిజీవంబులంబట్టి తెచ్చెదను. అట్లుగానిచో నన్నీ పేరునం బిలువకుము.

నార— ఈడంబుల కేమిలే! పోయి చూచినఁగదా నీకు స్వయముగా మార్కండేయుని సామర్థ్యము తెలియుట!

యము— ఊఁ! నీసణుగులును వేళాకోళములును ఎప్పుడును నున్నవియే లెమ్ము. నీతో నేమి? — సేవకా! నామహిషవాహనమును సన్నద్ధముచేయుము. (అనుబంధము 37)

(నిష్క్రమణము)

[పటపరివర్తనము]

రంగము 4. — కోటిలింగమహాక్షేత్రము.

[ప్రవేశము:— శివలింగముఁ బూజించు మార్కండేయుఁడు.]

మార్కం— (అనుబంధము 38.)

హేశంకరా! పాపనాశంకరా! భక్తవశంకరా! నేఁడే నా యాయుర్దాయపరిపూర్ణమగు దినమగుటకుఁ దార్కాణముగా, ననతికాలమునకు మున్నే రుద్రుగు భయంకరాకారులు ననుఁ బట్టవచ్చి తామే నిర్హేతుకముగ భీతిల్లి మఱలిచని నట్లు నాకుఁ బొడకట్టినది. వారే యమకింకరులై యుందురు. ఇప్పటికి నీదయచే భయంకర మగు తన్మరణాపాయము తప్పినది. ఇంకముందును నా కెట్టిప్రమాదంబులు ఘటిల్లనీయకుండ పరిరక్షించు భారమో పరమేశ్వరా! నీభుజాయుగళమునందే కలదు. ఇట్లు నిన్ను నేను ప్రార్థించుచుండుటవలన, నేను మరణమునకు భీతిల్లుచున్నాఁడ నని తలంపకుము. మఱి యే మనిన.

గీ॥ పుత్రకాంక్షచే నీదయాపాత్రులగుచు
కడుపుచల్లఁగ ధాత్రి నన్ గన్నయట్టి
తల్లిదండ్రుల కీమదితరుణమందు
పుత్రశోకమాఁగద యుంచుఁ బొగులువాఁడ.

కావున నీ చరణారవింద ధ్యానంబు మనసారఁ గావించువాఁడ.

సీ॥ పార్వతీవరమనః పద్మభాస్వంతాయ!
భర్గాభిధాయ! తుభ్యం నమోస్తు!
ఘనతరకలుషాంధకారభాస్వంతాయ
హరకారణాయ! తుభ్యం నమోస్తు!
రజతాద్రివాసాయ! రమ్యత్రిశూలాయ!
భక్తావనాయ! తుభ్యం నమోస్తు!
నిజజటాజూటమానిత బాలచంద్రాయ!
పాపనాశాయ! తుభ్యం నమోస్తు!

భవ్యగంగాధరాయ తుభ్యం నమోస్తు!
ప్రకటత్రిపురాంతకాయ! తుభ్యం నమోస్తు!
ప్రనవశరహరణాయ! తుభ్యంనమోస్తు!
హరహరా! శంకరాయ! తుభ్యం నమోస్తు!

[యముఁడు మహిష వాహనారూఢుఁడై ప్రవేశము.]

యమ— (అనుబంధము 39.)

(స్వగతము) అహహా! ఏమి యీ బాలభక్తుని తేజోవిశేషము! దుర్నిరీక్ష్యమై యొప్పారుచున్నదిగదా!

చ॥ మొగమున శుద్ధసత్త్వగుణమూర్తి రహింప నిజప్రభావముల్
ధగధగలాడుచున్ శిరముఁ దద్దయు జుట్టివెలుంగ, నాత్మలో
నగతనయామనోహరు శుభాకృతి నెంచుచు ధ్యాననిష్ఠుఁడై
యగపడుచుండెఁ గట్టకట, నర్భకుఁడై తత్రిపురారిమూర్తియో?

నారదునిమాటలు కేవలము నిరాకరణార్హములు కావు. ఐనను నాకీ బాలుఁడొక లెక్కయా! కాని, యీ యర్భకుఁడు సదాశివలింగసన్నిధానమున నున్నంతదనుక మత్ప్రయత్నము సఫలీకృతము కాఁజాలఁదని తోఁచుచున్నది. వీని నటనుండి యీవలకు లాగి, జీవంబుల నాకర్షించెదఁగాక! (ప్రకాశముగ) ఓ విప్రబాలకా! మార్కండేయా!

మార్కం—(కన్నులుమూసి ధ్యానమునఁ బలుకకుండును.)

యమ—(స్వగ) ఓహహో! ఇతని ధ్యానప్రాబల్యం బెంతటిదియో కాని, మేఘగర్జారవానుకారంబులగు నామాటలే యీతనికర్ణంబులఁ దూరకున్నవిగదా! మఱలఁ బిలిచెదఁగాక! (ప్రకాశముగ) ఓ శివధ్యానపరాయణుండవగు మార్కండేయ బాలకా!

మార్కం—(కన్నులు దెఱచి) ఎవ్వరు, నాతపోభంగ మొనరించిన వారు? (యముని జూచి) అహహా! ఎంత గంభీరభీకరాకారము!

సీ॥ అగ్నిగోళంబుల ననుకరించెడు చల
దక్తవిస్ఫార నేత్రములవాఁడు;
ఘనఘనాఘననీలకాంతుల శోభిల్లు
దుర్నిరీక్ష్యాంగవిద్యుతులవాఁడు;
శైలసన్నిభమై ప్రశస్తమై నిశితశృం
గాయతమహిష వాహనమువాఁడు;
అఖిలజీవనజీవహరణసమర్థ ప్ర
దారుణపాశహస్తంబువాఁడు;
కోటిభాస్కరసత్ప్రభ దాటువాఁడు;
ఘనతరాభీలభీమ విగ్రహమువాఁడు;
నిశ్చలుం డయి పిలుచుచు నిలిచినాఁడు;
కాలయమధర్మరాజు గాఁబోలు వీఁడు.

ఇంక నా కాలము తీఱినది గాఁబోలును! శంకరా! భక్తవశంకరా! ఇప్పట్టున నా కన్యశరణ్యము లేదు. పాహిమాం. పాహిమాం.

(అనుబంధము 40.)

యము—బాలకా! పిలిచినఁ బలుక వేల?

మార్కం—మహాత్మా! మీ రెవ్వరు? ఇట్లు నాతపోభంగము గావింప ధర్మజ్ఞులగు తమవంటివారికిఁ దగునా?

యము—కుమారా! నేను ప్రేతలోకనాయకుండను; యమధర్మరాజనామంబునఁ బరఁగువాఁడను. ధరణిపై నాయుష్కాలము చెల్లిపోయిన సమస్తజీవకోటులను నేను నాలోకంబునకుఁ గొనిపోయి, తత్తత్పాపపుణ్యార్హము లగు శిక్షలను విధించుచుందును. నేఁటితో నీకును గాలము చెల్లినందున నిన్నుఁ గొనిపో వచ్చితిని.

మార్కం—యమధర్మరాజా! నీవు ప్రాణిలోకభయంకరుఁడవనియు మహాబీభత్సస్వరూపివనియు లోకంబునఁ బ్రతీతి కలదు. కాని, యందులకుఁ బరిపూర్ణవ్యతిరేకముగ, మహాశాంత

స్వరూపము గల్గి, వాత్సల్యభరితప్రసంగంబుఁ గావించుచున్న నిన్నుఁ జూడఁగా నా కాశ్చర్యము గల్గుచున్నది.

యము—వత్సా! అట్టి భీకరాకారంబున నేను పాపాత్ములకు మాత్రమే కాన్పింతును. నీవంటి పుణ్యపురుషులకు సౌమ్యరూపినై కాన్పింతును. అందును నీవు శివవరప్రసాది వగు కారణజన్ముండవైనందున, నీ భౌతికశరీరంబునకే నీకుఁ గాన్పించితినిగాని, మానవచక్షువులకు నాస్వరూపం బగోచరంబు.

మార్కం—మహాత్మా! నీ దివ్యాకారసందర్శనం బొనరించి ధన్యాత్ముఁడనైతిని. శివపూజాపరతంత్రుఁడనై యుండుట నిటనుండియే నమస్కరింతును.

యము—(పాశమును సవరించుచు) మార్కండేయా! ఇచ్చటఁ గూర్చుండి నీవు నమస్కారములతోఁ దృప్తిపడుచుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. ఇఁక నీకు శివపూజాప్రాప్తి లేదు. నీప్రాణవాయువులను నేను గొనిపోవలయును. ఆ శివలింగమును వదలి యీవలకు రమ్ము.

మార్కం—పుణ్యాత్మా! సర్వజ్ఞు లగు మీరే యిట్టి యధర్మకర్మం బొనరింపఁ బాల్పడిన బాలుఁడ నగు నే నేమనఁగలవాఁడను?

యము—ఏమంటివి? నే నధర్మం బొనరించుచుంటి ననియా? సదాశివుఁడు నీ కనుగ్రహించిన షోడశవత్సరంబులును నేటితోఁ దీరినవి. కావున నీప్రాణములం గొనిపోవుటయే ఇప్పట్టున నాకు ధర్మమైయున్నది. అధర్మ మెట్లగును?

మార్కం—ఆర్యా! అందఱును ఎవరిధర్మమును వారు నిర్వహించుటయే, ప్రశంసార్హమగు విషయము. మీధర్మమును మీరు నిర్వహించునటులనే నాధర్మమును నేను నిర్వహించుచున్నాను. దాని నాటంకపఱుప యుక్తమా! దేవా!

గీ॥ చిరము శ్రీసదాశివపాదసేవఁ జేసి,
ధన్యతను జెందుటే నాకు ధర్మమయ్య
రమ్యచరిత! స్వధర్మానురక్తిఁ జేసి,
యాన్యధర్మంబు హారియింప నగునె మీకు?

యము—బాలకా! నీ వెంత ప్రాజ్ఞుండవైనను, బాల్యచాపల్యంబునం జిక్కి యమలోకం బనినంత నే భీతిల్లి నా వెంట నరుదెంచుటకుఁ గొంకుచున్నా వని తోఁచుచున్నది. నీవు పుణ్యాత్ముఁడవు. నీ వంటివారికి నాలోక మెంతమాత్రమును భయాస్పదంబు గానేరదు. యమలోకమునందలి దక్షిణద్వారంబున కావలం గల ప్రదేశం బొక్కటిమాత్రమే జీవలోకభయదాయకంబై యుండును. కాని, యితర సర్వలోకంబును నత్యంతరమణీయంబై మహానందప్రదంబై యుండును. నీవు పుణ్యాత్ముండ వగుటచే పరిష్కృతరమణీయం బగు నొకసుందరప్రదేశమునకుఁ గొనిపోఁబడి యటనుండి, నీ కర్హంబగు పుణ్యలోకంబునకుఁ బంపఁబడుదువు. నీ వేమాత్రమును భీతిల్లక నా వెంట రమ్ము.

మార్కం—మహాత్మా! స్వచ్ఛందక్రూరస్వభావుఁడవనియు, దయాధర్మదూరుఁడ వనియు లోకులచే నపఖ్యాతిగన్న నీవంటివాఁడు నాయందుఁ జూపిన యపూర్వకృత్రిమవాత్సల్యంబును దలంచిన నాశరీరము పరవశం బగుచున్నది. కాని యోధర్మప్రభూ! నీవు నక్కాణించిన సౌఖ్యంబులేవియు, శివపూజాపరాయణత్వంబున నాకుఁ గల్గుచున్న బ్రహ్మానందంబునకు సాటిరావు. కావున, నీవు నిజముగా నాయందు వాత్సల్యముఁ గలవాఁడ వగుదువేని నన్నిందే యుండనిమ్ము.

యము—వత్సా! నీవు తెలియక పల్కితివి. నాయభీష్టానుసారముగ నీపై ననుగ్రహంబును గాని యాగ్రహంబును గాని చూపుటకు నా కెట్టి యధికారంబును లేదు. నేను విధినిర్ణయబద్ధుఁడనై నాధర్మంబును నిర్వర్తింపవలసియున్నది. నీవు నాతో సంవాదంబొనరించుచు కాలయాపనంబొనరించుట మహాపరాధం

బగును. నీమరణకాల మతిక్రమించినది. ఆ శివలింగమును వదలి యీవలకుఁ గదలిరమ్ము.

మార్కం—ఓ దయాస్వరూపా!

గీ॥ పుణ్యపురుషులు జీవులఁ బుణ్యకార్య
ములకుఁ బ్రోత్సహింతురుగాని, యులఁతి నిట్లు
శంకరారాధనము మానఁజను నటంచుఁ
బల్కుదురె? వింతయయ్యె నీకల్కరీతి.

యము—ఔరా! బాలకా! సౌమ్యంబున నెంత జెప్పినను వినక, మేరమీఱి వాదంబున కియ్యకొనుచుంటివిగా? ఏమి నీ సాహసము? ఈ సహస్రకోటిబ్రహ్మాండములు నిర్మింపఁబడినదాదిగా ప్రచండం బగు నీయమునిశాసనంబును మీఱి ప్రతివాదంబు సల్పిన ప్రాణి యింతవఱ కెందును గానరాదయ్యె. నీ వొక్కండవే యిట్టి దురాగతం బొనరింప నాయత్తం బైతివి. ఇది నీకు నాశనహేతువుగాని శ్రేయస్కరముగాదు. ఇంతవఱకును నీవు మహాదేవభక్తశిఖామణి వని గౌరవభావంబునఁ జూచితి. ఇఁక ముందు నిన్ను మన్నింపను. దైవతిరస్కారంబు గావించిన మహాదురితంబు నిన్ను ఘోరనరకంబునం దోయఁగలదు. నరకం బనిన నీ వేమిగా భావించితివో— వివరించెద నాకర్ణింపుము—

సీ॥ పొగలుమంటలు గ్రమ్మి భుగభుగ మని క్రాగు
చుండు తైలఘటంబు లొక్కచోట,
నభమంట మండు మంటలతోడ, నొప్పారు
నుక్కుకంబంబు లొక్కొక్కచోట,
వృశ్చికపన్నగావృతములౌ భయదాయు
కోగ్రగర్తంబు లొక్కొక్కచోట,
కూ్రరత రంపాలఁ గోసి కారముఁ గూరు
చుండు మద్భటదైత్యు లొక్కచోట,

చీము నెత్తురుగూడి వచింపరాని
యురుజుగుప్సపరివాహంబు లొక్కచోట,
ఉక్కుముక్కలుగలకాకు లొక్కచోట,
వెలయు నరకంబునందున విపరీతనయ!!

కావున నట్టి నరకంబునందలి భయంకరయాతనలం బడక
నాహితంబు నాలకించి యా లింగమును వదలి రమ్ము. కాదేని,
బలిమిం గొనిపోయి భయంకరపరికారంబుల నిన్ను శిక్షింపం
గలవాఁడ నని తెలిసికొనుము.

మార్కం—దేవా! ఇంతదనుక నీ వస్వతంత్రుఁడ వని పలికి యిప్పుడు
తద్వ్యతిరేకంబుగ, నహంకారము వహించి కర్తృత్వంబును
నీయం దారోపించుకొనుచున్నవాఁడవు. ఇందువలన నీపై నాకు
తొలుతగల్గిన గౌరవంబు రవంత సన్నగిల్లె నని పల్కుటకు
చింతిలుచున్నవాఁడను. ఓ మహాత్మా!

చ॥ సకల లయాధికారి యగు శంకరునాజ్ఞను దాల్చి నీవు, నీ
యకలుషధర్మమున్ సలుపునట్టి యశక్తుఁడ వైతివేని, నేఁ
బ్రకటముగాఁగ శంకరునిప్రాపునఁ జేరితి; సర్వశక్తి నీ
కొకనికె గల్గునేని కరుణోదధి వేఁడితి నన్నుఁ గావుమా!

యము—ఛీ! ఇంక నీదురాలాపంబులను, యుక్తివాదంబులను గట్టి
పెట్టుము. సర్వప్రాణిసమానుండవై నావెంట గదలి నీయంత
ట వచ్చెదవా సరే! లేదేని యిదే మత్కాలపాశంబున నీప్రాణ
వాయువులను బలవంతముగ నూడ్చి యీడ్చుకొనిపోయెద!

చ॥ యముఁడన నేమిగాఁదలఁచితో వెడగా! యిటువాదులాడ, నీ
యమనియమాదియోగము, లిహంబున నాయువు గల్గునంతకా
లమ్మె యనుమాట నాత్మను దలంపవె! మృత్యువుపైనఁ బద్ధకా
లముననను వాదు లాడెదవు! లక్ష్యముసేయవొ నన్ను డింభకా!

మార్కం—మహాత్మా! నా ప్రార్థనంబును నిరాకరించెదవా?

యము—ఛీ! నీప్రార్థనంబులు నాకడ సాగి రావు! నీయాయువు చెల్లినది! నిన్నుఁ గొనిపోవక మానను!

[పాశమును మెడకుఁ దగిలించును.]

మార్కం—(శివలింగమును గట్టిగా నాలింగనము చేసికొని) హేభక్తకల్పవృక్షమా! సదాశివా! శంకరా! నీపాదభక్తుండను నన్ను రక్షింప నిదే తరుణము! మాం పాహి! మాం రక్ష!

మ॥ జనసంబాధిగ నీపదద్వితయముల్ సద్భక్తితోఁ గొల్చి నీ
ఘనకారుణ్యముఁ జూరగొన్న నిజభక్తశ్రేణి నొక్కండనై
దినముల్ బుచ్చుచునున్న బాలు ననుఁ బ్రోద్దీవ్యగ్రపభారయుక్తిగా
గొనిపోవంజనుదెంచె కాలుఁడు మహోగ్రుండై; ననుం గావవే.

గీ॥ భక్తమందార! శంకరా! పాపదూర!
కాలకంఠ! మృత్యుంజయా! బాలచంద్ర
మౌళి! యసమాంబకా! యోయుమాకళత్ర!
శూలహస్త! నన్గాపాడు వేళ యిదియె.

(అనుబంధము 41.)

[యముఁడు పాశమును లాగఁబోవఁగా లింగమును బ్రద్దలుచేసికొని, భయంకరాకారముతో శంకరుఁడు ప్రత్యక్షమగును.]

శంక—ఒరే! మూఢాత్మా! ప్రేతలోకనాయకా! మద్భక్తశిఖామణి యగు మార్కండేయుని ప్రాణములం గొనిపోవ నీకెంతటి సాహసము గల్గెనురా! ఇఁక నీవు చచ్చితివి చూడు!

(శూలముచే యముని సంహారించును.)

యము—(విగతజీవియై భూమిపైఁ గూలును)

మార్కం—(చేతులు జోడించి)

—— దండకము ——

శ్రీపార్వతీనాథ! శీతాచలావాస! ఫాలాక్ష! లోకైకరక్షా! మహాదేవ! యోశంకరా! భక్తరక్షంకరా! పాపనాశంకరా! మన్మ

థప్రాణహారీ! శ్మశానప్రచారీ! నమో! దివ్యకాపాలికాహార సంహారకారా! నమో! దేవ! గంగాధరా! పావనాకార! యో బాలచంద్రాంకితత్కుత్తమాంగా! నటత్ప్రేతరంగా!, మహాదైత్యభస్మాసురప్రాణభంగా! నమస్తే! నమస్తే! నమః.

[నారదుఁడు ప్రవేశము.]

నార—(శంకరునకు నమస్కరించి) హే మహాదేవా!

గీ॥ క్షితి మృకండాత్మజాతు రక్షించుకతన
నీదుభక్తావనయశంబు నిలిచె నేఁడు
కాని శమనునిఁ జంపిన కారణమున
ధర్మసంరక్షణమునకు తావుచెల్లె.

కావున నోదేవా! అవివేకంబున, నహంకరించిన యీజముని క్షమియించి నాప్రార్థనమును మన్నించి బ్రతికింప వేడుచున్నాను.

శంక—నారదా! నీపలుకులు సమంజసంబులు. ఇప్పటికి మన్నించి యీయముని ప్రాణంబుల రక్షించితిని—ఓరీ! దక్షిణ దిక్పతీ! అధికారగర్వంబున నోడలెఱుంగక తత్పాపఫలంబున సమసిన నీవు నీపుణ్యంబున బ్రదికితివి లెమ్ము. ఇఁకనిట్టి యవివేక కార్యంబు నెన్నఁడు నొనరింపకుము.

(యముఁడు లేచి సిగ్గుపడుచు శంకరునకు నమస్కరించి)

యము—దేవా! త్రిమూర్త్యాత్మకస్వరూపుండవగు నీచే నిర్ణయింపఁబడిన, నేను నావిధిని నిర్వహించితిని. అందుల కాగ్రహించి మీరు నన్ను సమయించితిరి. ఇందు నా యపరాధ మేమి యున్నది?

శంక—ఓరీ మూఢా! విధ్యుక్త కార్యనిర్వహణంబునందును దేశకాలపాత్రంబులను చర్చింపవలయును. నేటినుండియు నాభక్తులజోలికి రాకుము. ఫలం బనుభవింపఁగలవు.

యము—మహాప్రసాదము.

శంక—మార్కండేయా! నీ కింక మృత్యుభయము లేదు. నేటినుండియు నీవు నాభక్తుఁడవై మహాయుశము గాంచి, చిరంజీవి వగుదువు గాక! ఇంక నీ కేమి కావలెను?

మార్కం—మహాదేవా! నీమహత్తర కృపాలాభముం గాంచిన నాకిం కెట్టి కోరికలును లేవు; ఐనను లోకమంగళం బగున ట్లను గ్రహింపుము. (అనుబంధము 42.)

[పటపరివర్తనము]

శ్రీ

మహా భక్తవిజయమున "మార్కండేయ" అను

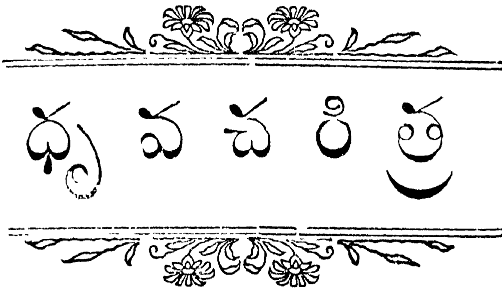
చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

శ్రీ

మహాభక్తవిజయము.

పంచమాంకము.

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు

1 ఉత్తానపాదుఁడు

2 ధృవుఁడు

3 ఉత్తముఁడు

4 విష్ణువు

5 నారదుఁడు

స్త్రీ

సురుచి

శ్రీ మహాభక్త విజయము.

పంచమాంకము.

ధ్రువ చరిత్రము.

రంగము 1. —సురుచిమందిరము.

(ప్రవేశము: ఉత్తానపాద మహారాజు, సురుచీదేవి సుఖాసీనులై)

ఉత్తా—దేవీ! ఆ ప్రసంగ మిపు డేమిటికి?

సురు—అందులకుఁ గాదు; కుమారు లిరువురియందును మీకుఁగల పక్షపాతబుద్ధి యెంతవరకుఁ గలదో యరయఁ గోరి యడిగితిని.

ఉత్తా—ఇందు పక్షపాత మేమియున్నది?

సురు—పక్షపాతము కాదా? సంక్రాంతిమహోత్సవమునాఁడు మీరు కుమారుల కిచ్చిన బహుమానములే మీ పక్షపాతబుద్ధిని స్పష్టపఱచుచున్నవి. నాసవతికుమారుఁ డగు ధ్రువునకు మణిహారమును, నాకుమారుఁ డగు నుత్తమునకు కొక స్వర్ణకంకణమును నిచ్చితిరి. ఇరువురును మీ కుమారులే యై యుండ, మీకీ పక్షపాతబుద్ధి యేల?

ఉత్తా—అది పక్షపాతమా! ధ్రువుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు; రాజ్యార్హుఁడు ఉత్తముఁడు కనిష్ఠుఁడు; రాజ్యార్హత గలుగనివాఁడు. అందుచే నామాత్రపుభేదము యుక్తమే. ఐనను విలువయందు స్వర్ణకంకణము మణిహారమునకుఁ దీసిపోదుసుమా!

సురు—ఇదియే మీ పక్షపాతము, మాటలలోనే వ్యక్తమగుచున్నది!
(అనుబంధము 43.)

ఉత్తా—దేవీ! ఉత్తమగుణసంపన్నుఁడై రాజ్యార్హుఁడైన జ్యేష్ఠకుమారునకు తండ్రినగు నే నంతమాత్రపు బహుమానము నొసంగుట కేనియుఁ దగనా? అడుగో! ఉత్తముఁడిట్లే వచ్చుచున్నాఁడు.

[ఉత్తముఁడు ప్రవేశము.]

సురు—నాయనా! ఇటురమ్ము. ఇంతసేపటినుండియు నెటనుంటివోయీ!

ఉత్త—అమ్మా! అన్నయ్య భగవద్గీత చదివి వినిపించుచుండెను. బాలురమందఱమును వినుచుంటిమి! ఆహాహా! భగవద్గీతా శాస్త్ర మెంత యుత్కృష్టగ్రంథ మమ్మా!

సురు—ఏ మేమీ! నీయన్న నీకు వేదాంతోపదేశములు చేయుచున్నాఁడా? ఇఁక మీఁదట మీరందఱును విరాగులై పోవుదురా యేమి?

ఉత్తా—దేవీ! భగవద్గీత చదివినంతనే విరాగులైపోవుదురా? అట్టి మహాగ్రంథపఠనమునందు మన బాలుర కట్టి యాసక్తిగలిగినందులకు మన మానందింప వలెనుగాని.........(ఉత్తముని వామాంకమున గూర్చుండబెట్టుకొని) తండ్రీ! భగవద్గీత నీ కానందకరముగ నున్నదియా? ఇట్టి గ్రంథములనే చదువుము. పనికిమాలిన శృంగారగ్రంథములజోలికిఁ బోవలదు.

(ధృవుఁడు ప్రవేశము)

ఉత్త—అడుగో! అన్నయ్య వచ్చినాఁడు.

ఉత్తా—నాయనా! ధృవా! రమ్ము. నాతొడమీఁద గూర్చుండుము. తమ్మునకును - తక్కిన బాలకులకును భగవద్గీతాశాస్త్రముం జదివి వినిపించితివఁట! అందుగలసారమేమి గ్రహించితివి తండ్రీ!

ధృవు—(తండ్రితొడపైఁ గూర్చుండును.)

సురు—(ధ్రువుని తండ్రితొడనుండి క్రిందికి లాగి) బాలకా! తొలఁగు మా దక్షిణాంకమునుండి. సునీతిగర్భమున జన్మించిన నీ కట్టి యధికారము గలుగదు. నీతండ్రి దక్షిణాంకమున నాసీనుఁడ వగు నధికారము గలుగవలయునేని, చిరతపం బాచరించి నాగర్భంబున జన్మింపుము—పొమ్ము.

(అనుబంధము 44.)

ధ్రువు—(దుఃఖముతో తొలఁగుచున్నాఁడు.)

ఉత్తా—దేవీ! ఇది యేమి యన్యాయము? సవతికుమారుఁ డైనంతమాత్రమున ధ్రువకుమారుని, నీ విట్లగౌరవింపఁదగునా?

సురు—చాలుచాలు—నాకు మీరు చక్కట్లు చెప్పనక్కర లేదు! మీ దక్షిణాంకమున నాసీనుఁ డగు నదృష్టమేయున్నచో ధ్రువుఁడు నాగర్భమున నే జన్మించియుండును. సునీతి కేల జన్మించును?

ఉత్త—అమ్మా! అన్న మొగమువంకఁ జూడుము! ఎట్లు దుఃఖించుచున్నాఁడో! నీగర్భమున జన్మింపకుండు టాయనదోష మగునా!

సురు—బాలకా! నీకుఁ దెలియ దూరకుండుము! ధ్రువా! నీవు దుఃఖించుచుండినఁ బ్రయోజనము లేదు! నాయానతి వినుము.

గీ॥ గీతఁ బతియుంపఁగల్గిన నీతివేత్త
వగుదు వేని, మహాటవి హరిని గూర్చి
ఘనతపం బాచరించి నాగర్భమందు
జననమందెదు నర్హతఁ గనుము పొమ్ము!

ధ్రువు—తల్లీ! నీయాజ్ఞ నాకు సదా శిరోధార్యమైనది. అట్లే యొనరించెదఁగాక! నన్నాశీర్వదించి పంపుము.

ఉత్తా—ఆఁ! ఆఁ! కుమారా! ఏమి నీసాహసము? ఈబాల్యంబున నీ వడవి కరుగుట యేమి? విష్ణుసాక్షాత్కృతిం గాంచు టేమి?

ధ్రువు—తండ్రీ! మీరు నాకై విచారింపవలదు. మాతృశాసనంబును శిరంబున ధరించి యడవులకరిగిన శ్రీరామచంద్రునికరణి నేనును నడవుల కరిగి, శ్రీ మహావిష్ణునిఁ గూర్చి తపం బాచరించి, తత్కృపాలబ్ధుండనై మఱలివచ్చెదఁగాక!

సీ॥ ఆశీర్వదింపుమా! యమ్మరో! నీగర్భ
మున జనించెడునర్హతను గణింతు;
తండ్రిరో! నీదుస్వాంతమునఁ జింతిలకుమా!
హరికృపాప్రాప్తి నందివత్తు;
ఉత్తమా! నాకయి తత్తరింపఁగఁబోకు
మతిరయంబున వత్తునయ్య మరలి;
నేఁ గొల్చు దేవతానీకంబులార! న
న్నరయుఁడీ గురుకృపాభరముమీఱ;
అణువునందు మేరుఘనశైలమునయందు
నఖిలస్థాణుజంగమాంతరముల
నిండియున్న దేవ! నిఖిలేశ! పరమేశ!
నీపదంబునందు నిలుపుకొనుము. (నిష్క్రమించును.)

రంగము 2. — అరణ్యము.

(ధ్రువుఁడు ఒంటరిగ ప్రవేశము.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 45.)

కటకటా! ఎంతసాహసించి యీమహారణ్యమునఁ బ్రవేశించితిని? నే నిప్పు డెందుఁ బోవుదును? ఎవరు నాకు దిక్కు?

సీ॥ గాండ్రుగాండ్రనుచు వ్యాఘ్రము లొకవంక, ఘో
షిల్లి గుండెలు తల్లడిల్లఁజేయ
బుసుబుస్సు మంచును భుజగంబు లొకవంక,
భయదాకృతులను బైపైకి రాఁగ
కాలుమోపినయంత, ఘనతరంబుగఁ జుఱు
క్కని గ్రుచ్చుకొను గంటకాళియొకట
సాంద్రాటవుల నెల్లఁ జటిలుపెటే లని
యొకవంక దావాగ్ను లుజ్జ్వలింప
నుదరమందున క్షుద్బాధ యొక్కవంక
జీవపంచవాయువుల శోషిల్లఁజేయ
ముక్తిఁ గాంచవచ్చినఁ బ్రాణముక్తి గలుగు

నారదాదిమునీంద్రవందితచరణారవింద! గోవింద! నన్ను రక్షింపుము.

(నారదుఁడు ప్రవేశము)

నార—(స్వగతము.) ఎవరు నాపేరెత్తినారు?.........ఓహో! తెలిసె! తెలిసె! ఉత్తానపాదునికుమారుఁడగు ధ్రువుఁడతి సాహసంబున నీయరణ్యంబున, విష్ణుసాక్షాత్కారంబును గాంచునాశతో నరుదెంచెను. ఆహా! బాల్యంబున నీతనికిఁ గల్గిన సాహసగుణంబును మెచ్చవచ్చుఁగదా!

చ॥ అరయఁ బదారువత్సరము లైననుఁ బ్రాయములేదు; సాంద్రభీ
కరవనవాటి గ్రుమ్మరఁగఁ గల్గిన సాహసమైన లేదు; కా
పురమున హేయభావమును బొందువయస్సును కాదు; కేవలం
బురుతరరోషపూర్ణమతి నొక్కఁడె యెంత తెగించె నద్దిరా!

ఇతని కెద్దియేని తరణోపాయంబు నెఱింగించి ముక్తిమార్గదర్శకుండ నగుదునుగాక!—(ప్రకా.) కుమారా! ధృవా! నీకు శుభం బగుఁగాక!

ధృవు—ఓహో! ఏమి నాభాగ్యము! ఈ మునీంద్రుఁ డెవ్వరో విపదంబుధినిఁ దరిఁగానక పరితపించుచున్న నాకు శుభంబు వక్కాణించెను. మహాత్మా! అయాచితదయాంతరంగులై నాకు శుభంబు వక్కాణించిన మీ కనేకవందనంబులు! తమ రెవ్వరు? ఈ దీనునియం దింతటికారుణ్యంబు గల్గుటకుఁగతం బేమి?

నార—ధృవకుమారా! నేను త్రిలోకసంచారి నగు నారదుఁడను. బాల్యంబుననే నీకుఁ గల్గిన యీ వినిర్మలభక్తిభావంబునకును, సాహసంబునకును మెచ్చి నీకు ముక్తిమార్గముం జూపవచ్చితిని.

ధృవు—ఆహాహా! ధన్యుఁడను. బ్రహ్మమానసపుత్రా! ధన్యుఁడను. తమదివ్యసందర్శనంబే నాకు విష్ణుదర్శనం బైనట్లయ్యె. నాకుఁ దరణోపాయముం జూపుఁడు.

మ॥ మునినాథోత్తమ! నే నకించనుఁడ నీ మూలంబునన్ ధన్యతం
గనను న్నాఁడ; విమాతయాజ్ఞఁగొని యుగ్రారణ్యముం జేరితిన్

కనలేనై తిని ముక్తిమార్గమును శోకచ్ఛన్నమాయాబ్ధి ము
న్గిన నాకీవొక యానపాత్రివయి యుక్తిన్ దాటఁగాఁజేయుమా.

నార—కుమారా! నీవు నిజముగా ధన్యుఁడవు, ఇంత చిఱుతప్రాయం బున నీకుఁ గల్గిన భగవద్భక్తియే నీకుఁ దరణోపాయసాధనం బయి మార్గదర్శకం బగును. నేను నిమిత్తమాత్రుండను. నీకు నారాయణాష్టాక్షరీ మంత్రోపదేశంబుఁ గావించెదను. దానం జేసి నీ కనన్య దుర్లభం బగువిష్ణుసందర్శనప్రాప్తిగలుగుఁగాక! (చెవిలో మంత్రోపదేశముం జేసి) (అనుబంధము 44.)

కుమారా! ఇంక నాకుఁ గాలాతీతంబయ్యె! చనియెదను. నీకు శుభంబగుగాక! (నిష్క్రమించును.)

ధృవు—భళీరే! ఏమి నా భాగ్యము! మహాత్ముండగు నారదమహర్షి యనూనానుగ్రహవశంబున నారాయణాష్టాక్షరీదివ్యమంత్రోపదేశము నొందితిని.

సీ॥ ఘోరమహాపాపాంధకారంబునకు భాను
దీప్తి నారాయణదివ్యజపము
కలుషాటవులఁ గాల్పఁగల్గు దావానల
దీప్తి నారాయణదివ్యజపము
సంసర్గదుర్గుణాశాపాశముల కసి
దీప్తి నారాయణదివ్యజపము
గురుభవాంభోనిధి దరియించునౌకాప్ర
దీప్తి నారాయణదివ్యజపము
దివ్యమానీంద్రమహిమ నీ దివ్యజపము
మత్సుకృతమునఁ గరతలామలకమయ్యె
నింక మోక్షమార్గంబు నాకీ జపంబె
కలుగఁజేయు మహానందకలితమగుచు.

(అనుబంధము 47.) (నిష్క్రమించును.)

రంగము 3 - ధ్రువతపోవనము.

(ధ్రువుఁడు ఏకపాదమున నిలిచి జపము సేయుచుండును.)

ధ్రువు--(అనుబంధము 48, 49.)

నారాయణా! చతుర్వేదపారాయణా! ప్రళయసమయవట పత్రసంచారపరాయణా! సోమకాసురగర్వాపహారణప్రవీణా! చతుర్ముఖావన పరతంత్రచతుర్వేద మంత్రసంరక్షణా! నీ దివ్యప్రథమావతారసందర్శనంబు నొసంగి నను ధన్యాత్మునిం జేయుము. పాహిమాం - పాహిమాం.

(విష్ణువు మత్స్యావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 50.)

(విష్ణువు తిరోహితుం డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హేనారాయణా, హేదేవదానవలోకావనా! మంథరోర్వీధర భారవహన, లోకైకసంరక్షణా! కల్పక కామధేను చింతామణీ పారిజాత, సోమసూర్యాది సమస్తగ్రహ సముదాయ సంకల్ప మాత్ర సృష్టికారణా! జగన్మోహినీ దివ్యస్వరూపావతార ధారణా! యుష్మద్ద్వితీయావతారం బగు కూర్మస్వరూప మున సాక్షాత్కరించి నను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము! పాహి మాం, పాహిమాం.

(విష్ణువు కూర్మావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 51.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁ డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హేనారాయణా! ప్రబలనిజదంష్ట్రాగ్రతల సర్వసర్వం సహోద్ధరణా! హిరణ్యాక్షదనుజాధమ గర్వాపహరణా! నిజ ఖురతలవేలాసంక్షోభప్రవీణ! యుష్మత్తృతీయావతారంబగు

వరాహస్వరూపంబున సాక్షాత్కరించి నను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము. పాహిమాం - పాహిమాం.

(విష్ణువు వరాహావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 52.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁ డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హేనారాయణా! చటులనిటల భృకుటీ ప్రసారమాత్ర హిరణ్యకశ్యప గర్భసంచ్ఛన్న ప్రవీణశౌండ! అయఃపిండప్రపాత గర్భవిదీర్ణాయమాన ఘణంఘణారావ సమ్మిళిత చటేల్ ఫటేల్ భయదశబ్ద పరిపూర్ణదానవేశ్వర కరగ్రస్త భీషణగదాదండపాతనిర్భిన్న స్తంభసంజనిత గంభీర భీషణ నరకేసరీస్వరూప సముద్భవాకార! యుష్మత్తురీయావతారం బగు నృసింహస్వరూపంబున సాక్షాత్కరించి, నన్ను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము. పాహిమాం - పాహిమాం.

(విష్ణువు నృసింహావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును)

ధ్రువు—(అనుబంధము 52.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁ డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 53)

హేనారాయణా! జలకలశచ్ఛత్రధృతకరయమళబ్రహ్మచారీ! త్రిభువనసంచారపరాయణశక్తిప్రపూర్ణ మహాత్రివిక్రమావతారధారీ! బలిమహాదనుజ మోక్షదాన లీలామానవ విగ్రహా! యుష్మత్ పంచమావతారం బగు వామనావతారంబున సాక్షాత్కరించి నను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము. పాహిమాం. పాహిమాం.

(విష్ణువు వామనావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 54.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁ డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హే నారాయణా! క్షత్రియవంశకాంతార ప్రచండదావానలా! భీషణ రక్తసంకలిత పరశుమహాయుధాలంకృతాంసభాగా! కార్తవీర్యార్జునమదగర్వనిర్వాపణచతురా! యుష్మత్ షష్ఠావతారంబగు పరశురామస్వరూపంబున సాక్షాత్కరించి నను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము. పాహిమాం - పాహిమాం. (విష్ణువు పరశురామావతారధారియై దర్శనంబిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 55.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁడగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హే నారాయణా! రావణకుంభకర్ణాది శతసహస్రభయంకరరక్షఃకంఠవిలుంఠన భీషణ కోదండాయత పాణిపంకేరుహా! జనకరాజేంద్రనందినీమనఃకువలయ పరిపూర్ణపూర్ణిమాశశాంక కోమలశ్యామలాంగ! హనుమద్విభీషణాద్యఖిల భక్తవ్రజావన మహత్తర ప్రభావ పరిపూర్ణ! సాకేతపురాలంకార! యుష్మత్ సప్తమావతారంబగు శ్రీరఘురామస్వరూపంబున సాక్షాత్కరించి, నను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము. పాహిమాం-పాహిమాం.

(విష్ణువు శ్రీరఘురామావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 56.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁ డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హే నారాయణా! గోపికావస్త్రాపహరణ లీలానాట్యవిగ్రహా! కాళిందీ మహాపన్నగాభోగాగ్రనటన్మనోహరస్వరూపా! కంస శిశుపాల జరాసంధ దంతవక్త్ర ప్రముఖ నిఖిలదానవగర్వాపహారీ! రామానుజా! యుష్మదష్టమావతారంబగు శ్రీకృష్ణస్వరూపంబున సాక్షాత్కరించి నను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము. పాహిమాం-పాహిమాం.

(విష్ణువు శ్రీకృష్ణావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 57.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁ డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హే నారాయణా! అహింసాతత్వప్రబోధనాపరతంత్ర! పరమభూతదయాపర! పరిత్యక్త దారాసుతనిజసామ్రాజ్యాద్యుత్తమసుఖానుభవ! యుష్మన్నవమావతారం బగు శ్రీ బుద్ధస్వరూపంబున సాక్షాత్కరించి నను ధన్యాత్మునిఁ గావింపుము! పాహిమాం! పాహిమాం!

(విష్ణువు బుద్ధావతారధారియై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 58.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁ డగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హేప్రభూ! దశమంబును యుష్మద్భవిష్యావతారంబును నగు కలిక్యవతారంబున సాక్షాత్కరించి నన్ను ధన్యునిఁ జేయుము.

ధ్రువు—(అనుబంధము 59.)

(విష్ణువు తిరోహితుఁడగును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 48.)

హే నారాయణా! గరుడఖగేంద్రాంసభాగారోహ జగన్మోహనాంగా! శంఖచక్రగదాపద్మయుక్త కరచతుష్క దివ్య శ్యామలస్వరూపా! వనమాలికాకౌస్తుభరత్నాలంకృత నిజ వక్షఃప్రదేశ! అచ్యుతంబై అనాదిపూరుషంబై అనంతంబై అసమానంబై క్షీరసాగరంబున ననంతగరుడవిష్వక్సేనాది నిత్యసూరులచేఁ బరివేష్టింపఁబడు యుష్మచ్చిదానందవిగ్రహమున సాక్షాత్కరించి నను ధన్యాత్మునిఁ జేయుము.

(విష్ణువు గరుడవాహనారూఢుఁడై దర్శనం బిచ్చును.)

ధ్రువు—(అనుబంధము 60.)

విష్ణు—కుమారా! నీ యసామాన్యమైన నిశ్చలభక్తి కానందించితిని. నీజన్మము తరించెను. నీరాకకై నీమాతాపితరులు శోకించుచున్నవారు. సత్వరంబుగ నీవు నిజగృహంబున కరిగి, యొక మన్వంతరముదాక రాజ్యసుఖంబుల ననుభవించి యనంతరము నీపేర నొప్పారనున్న ధృవమండలంబున నాకల్పాంతము విలసిల్లుదువుగాక! నీకు శుభం బగును.

ధ్రువు—మహాత్మా! ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! (అనుబంధము 61)

[పటపరివర్తనము.]

శ్రీమహాభక్తవిజయమున "ధ్రువచరిత్రము" అను

పంచమాంకము

సర్వము సంపూర్ణము.

మహాభక్తవిజయము.

అనుబంధములు.

(ఇందు గ్రంథకర్తచే రచియింపఁబడిన పాటలుకాక, శ్రీయుత కొప్పరపు సుబ్బారావు గారిచే రచింపఁబడినవానికి * గుర్తు వేయఁబడియున్నది.)

(అనుబంధసంఖ్య లేదు.)

(సామాజికు లందఱును కలసి పాడునది)

* ప్రార్థన – దుద్రపదతాళం.

శ్రీ నీలనీరద ఘనశ్యామా ॥శ్రీ॥
లలితకళాసార్వభౌమా ॥శ్రీ॥
పతితపావన । మునివినుతచరణ
శుభంకరణ । దయాగుణభరణ
శ్రీ సరస్వతీ నాట్యమండలీభరణా మృదుచరణా
బృందావనవిహారణ । భువనపాల । గోపీలోల । మోహనబాల ॥శ్రీ॥

1. గజేంద్రమోక్షము.

(1) పరిజనులు – భూప్ రాగం – దుద్రపదతాళం.

శ్రీవర । శుభకర । హరి । మురహర ॥శ్రీ॥
పాతకభయహార । వర । గిరిధర ॥శ్రీ॥
మోహనదాస జనావన । సాహసవితరణ । గుణఘన ॥శ్రీ॥
సకల । నిగమ । వినుత । విమలచరితా । సదమలనిరతా
బుధార్తిహార । భుజగశయనవరదా । కరివరభయహార ॥శ్రీ॥

(2) నారద గరుత్మంతులు (సుమరనకరేమనా మట్టు.)

సకల జగదావనా-ఆ-ఆ- ॥స॥
అకలంకా । జగదీశా । ప్రకటిత గుణాన్వితా ॥సక॥
ప్రభుఁడవీవె జగ । ద్బంధుడవీవే । విభవాతీతుఁడవీవే ॥సక॥

(3) నారద గరుత్మంతులు - హిండోల్ రాగం - ఆదితాళం.

లలిత లవంగలతా పరిశీలన । కోమలమలయ సమీరే॥ ల॥
మధుకర । నికరక । రంబిత । కోకిల । కూజితకుంజకుటీరే॥ ల॥
రాశీరహిరిహా । సరసవసంతే । నృత్యతి యువతిజనేన సమంసఖ ।
విరహి జనాస్యదురంతే॥ లలి॥

(4) లక్ష్మి, విష్ణు, - డైలాగ్.
ఖరహర ప్రియరాగం - ఆదితాళం.

లక్ష్మి— నను చతురంగమాడి జయింపఁగల
ధీమతులు । లేరనుచు । దలచితి॥ నను॥
నిపుణతర । కపటివై । గెలువఁగా
గలుగుటే ప్రతాపమని । యెంచదగదు॥ న॥

విష్ణు— కపటమింతయిన నలిపియుంటినా
కనులఁగాంచి యిట్లనంగఁ దగునా

లక్ష్మి— కపటమెట్లు నలుపంగలవీరక
నిపుణమతిని నినుగెలిచెదఁగా
రయమునను । జయముగన దలఁపుమా
సమర్థతను । గాంచెదను । గాయిఁకను॥ నను॥

(5) గజేంద్రుఁడు - హిండోల్ రాగం.

లోకేశా । నీవే శరణ్యమురా॥ లో॥
ఆశ్రితభయ నాశకా॥ లో॥

(చరణము)

మహాభీకరం । బైన యవస్థం । బడివగతుక
సహాయంబుగానక । సరోవరమునం దిటులో
మురారిహరి వగతుగదా । కరుణజూడుమా॥ లో॥

(6) విష్ణువు - (నీలభరణమైతో అను మట్టు)

ప్రాణభయమువిడు । మోహసోదీనుడా॥ ప్రా॥
వెతను గనకుమా - ఆ - ఆ - ఆ - ఆ - ప్రా॥
అభయము నొసఁగెద నార్తగజేంద్రా
పాపిమకరమును । వ । ధిం । చె । దన్ ॥ ప్రాణ॥

* (7) నారదుఁడు – భూప్‌రాగం - ఆదితాళం,

నరనారాయణ । నటనాలీలా।ఎఱుఁగుదుననువాఁ। డెంతటిబేలా॥నర॥
వరమానీశ్వర । వరులకునైనా। పరమ గూఢము।గదాయీవేళా॥నర॥
పరులకువశుఁడా । పగిదిని చాలా। భ్రమజనియింపఁగ । జేయునుగా।
పరులకు లోనై । పరులను లోఁగొను। పరమార్థము తెలియఁగా
నెచాలా ॥నర॥

(8) దేవతలు, దేవతాంగనలు, నారద గరుత్మంతులు
(రయమున మన కుటీరమునకున్ - అనుమట్టు)
బ్యాగ్‌రాగం - ఆదితాళం.

కదలుఁడీ హరిపదంబు నరయన్ । ముదముగదురన్ రయంబునన్ ॥క॥
వదలఁడాయె రమానుబంధమున్। పాణిధరింపఁడు గాశరభరమున్॥క॥
పిలువడేటన । ప్రియపరిచరులన్ ।కలవరపడునెద। నదెచనియెడుగా ।
కారణమేదియో। అరయగా మది । కానఁగరాడు రమా మనోహరుని
సన్నిధి నుండగ జనుటహితంబా ॥క॥

(9) అందలు - యమన్ - ఆదితాళం.

పాహివరదమాం । పాహికృపాళో ॥పా॥
మోహదమన సుర । మునినుతచరణా ॥పా॥
దాసజనావన । దానవహరణా ।
వాసవసన్నుత । వారిజనయనా ॥పాహి॥

గజేంద్రమోక్షము - సమాప్తము.

2. పరీక్షిత్తు.

10. పరీక్షిత్తు – (పూలబావికంతుమైకా అనుమట్టు.)

ఈవిదాహమేవిధానఁ । శమింపఁగలదో । ఈవనంబాదుఁ ॥ఈ॥
అవిరళదేహాయాసముగలిగెఁ । ప్రవిమలజల మేదారిగఁగొందుఁ ॥ఈ॥

11. శృంగి – కామవర్ధని రాగం – ఆదితాళం.

తల్లిదండ్రులభజనమే ప్రియ । తనయుల కీలోకమందువిధియౌగా ॥త॥
తెల్లవారగనె దీపనల్ వడసి । దినదినమును పూజలుగావింపఁ
కొల్లలుగ కందమూలములను వడి । ఘనముగగూర్చి । మనంగవలెగా ॥త॥
అనుదినమును సిత్యాగ్నిహోత్రముల । ఘనతరమగు ప్రీతినిసవరింపఁ
వినయమునచరణతీర్థము శిరమున । ప్రియమారగ ధరియింపవలయుగా ॥త॥

(12) శృంగి – హిందోల్ రాగం – ఆదితాళం.

ఇదేమి భయంకరసర్పమూ ॥ఇదే॥
మదాభీలమై । మదిభయ మొదవెడు ॥ఇ॥
కదలి నాజనకు । కంఠభాగమున
నిదివ్రేలుచు ను । న్నదిభీకరమై
కదలింపఁగనా । కడలుజనించెడు
గద! యీవిపత్తుఁ । గాచువారెవరో ॥ఇ॥

(13) పరీక్షిత్తు – కల్యాణి – రూపకం.

ఏలోకోయీముని శ్రేష్ఠులు । ఏగుదెంచిరిట కయ్యయో ॥ఏ॥
చాలగనాశ్రమవృకాళి । సంహారింపబిలువగనో ॥ఏ॥
పాలకుఁడనునే బ్రాహ్మణ । భక్తిని మఱచితినో
కాళలు సాధులనేచఁగ । గోరియూరకుంటినో
శీలముభక్తియుగల ముని । శేఖరులను దుర్దానవ
పాళిబాధ సేయుచుండ । పరాకుపడితినోయకట ॥ఏ॥

(14) పరీక్షిత్తు - జిల్లా - త్రిశ్రగతి.

(టీక) ఎంతటి । యపచా । రము । ఘటియిల్లెగా ॥ఎం॥
సుంతయూ । సువిచారముఁ । సలుపనైతిగా ॥ఎం॥
(గతి) అంతటి మునినాథునెడల । నపచారము జేసి తుదకు
చింతిలు చుంటిని గతజల । సేతు బంధనము రీతిగ ॥ఎం॥

(15) తక్షకుఁడు - బ్యాండు - త్రితాల్.

భళిభళినా । భయదఫణా । సలమున జగములు । కళవళమందవె ॥భ॥
చలమున జీవుల బరిమార్పం । జాలుదుగాప్రతి । లేనటుగా ॥భ॥
ప్రళయకాలాంత । కునివిధమునసే ప్రజ్వరిల్లి యీపాండవపౌత్రుని ।
నలయించెద। నొంచెద సమయించెద । నరసురకిన్నర ఖేచరు లదరగ॥భ॥

(16) తక్షకుఁడు - సురటరాగం - ఆదితాళం.

భళిరా నీదు మదినిపరిశీలన చేయక ।
ప్రాభవంబు గోరితివిగదా । చాలుచాలు ॥భళి॥
కలుగునే చూడు భూభరణమహాభరంబు ।
నిలుపుకొన లేక । దేవ్రరింపవలెనుగాక ॥భ॥
మనల కీ రాజ్యభార । మెందైన గలదా।
ధనముదొరకు జతనంబు సేయునోగా ।
ఘనతర శ్రీ సాధనంబు సంగ్రహింపగా ।
కామితార్థముం బడయుచు ధన్యత్వమందు ॥భళి॥

(17) కోలాహలుఁడు - తిలాంగ్ - ఆదితాళం.

(లకువిలా లాగ అనుమట్టు)

ఫలముచేకూరె । పరిపరివిధముల ॥ఫల॥
అలయక సొలయక । అహితము సలుపా
చెలిమిని వెలయఁగ । శ్రీ కైలాసముగ ।
భుజగ భువన మణి । వజ్రము లభింపా ।
తక్షకుమైత్రి బరీక్షితుఁ గెడఁ్ప ।
ఈక్షణమే ఘటియింతు కార్యమును ॥ఫల॥

(18) పరీక్షిత్తు - జయంతశ్రీరాగం - ఆదితాళం.

కరుణాకరా । రో శ్రీవరా ॥కరు॥

పరమాత్మ నిన్నే । నమ్మియుంటి నాత్మా

దరిజేర్పరారా । దానవాంతకా ॥కరు॥

ఎల్లవారివేడ । నొల్లనయ్యవేడ

వల్లనయ్యా నిన్నే । నమ్మియున్నవాఁడ

తల్లిదండ్రివీవే । దారిలేదువేరే

తల్లడిల్లువాఁడ । దాసునేలుప్రోడ ॥కరు॥

(19) తక్షక కోలాహలులు.

(మెరి గాగరమె గుంగురు లగాదేన అనుమట్టు.)

భువిజనులను సంతతము । సంతోషమందజేయు నీధనంబె కా।

ఈధనంబెకా । కార్య । సాధనంబెకా ॥భు॥

ఈధనముగన ఘనమోదంబౌ

ఈధనమున నిండియుండు దైవంబే

లోకపతి జేయునుగాదే దర్వ్యంబే

ఈధనమును గూర్చెడువాడె దేవుండౌ

వహవ్వా । భళారే । పరమానందం । బోహోహోయేమందుఁగా

ముదంబుగూర్చు నీధనంబెకా । కార్యసాధనంబెకా ॥భువి॥

(20) జనమేజయుఁడు (జాగోజిజరాజకుమారమట్టు)

నామానస మేలకలిగె ॥నా॥

చింత మేరమీరే । హా ॥నా॥

వరధీరోదారమూర్తి । నాదుతండ్రి నాఁడాహా

నాగేశుఁ చేతజిక్కె । గాయని వినగానే హా ॥నా॥

(21) నారదుఁడు — (అవినాశహా మట్టు)

దుర్గారాగం — ఆదితాళం.

అవినాశకా । ఆత్మారమణా । శుభచరణా

కరుణా । భరణా । సగుణా ॥అవి॥

భువనాధికా । రా । దయజూడరా । ధీరా
వేణుగానలోలా । సకలామూ ర్తినమూనా ॥అవి॥

(22) తక్షకుఁడు - మాయామాళవగౌళ - రూపకము.

ధన్యుడైతినే। ధన్యుడైతినే॥ ధ॥
అన్యాలోచన లేటికి । పాతుని బరీక్షితుని జేసి॥ ధ॥
ఘనముని శాపాలాపము । లను భూతంబగు విధాన
కమలగర్భ వాణితా । హితజనులకా విఘాతా
మనమున గనుగొని బాంధవ । జనులకు । దెలియుని । విధ
మున॥ ధ॥

పరీక్షిత్తు సమాప్తము.

---

3. కుచేలోపాఖ్యానము.

(23) కుచేలుఁడు - (ఏకిలా అను మట్టు)
భూప్ రాగం - ఆదితాళం.

హేపరిభూ । మదిలోనన్ । కరుణారాదా । నాదా॥ హే॥
జగదీశ్వరనీ । సఖునాపదలన్ । విడజేయువుగా । విమలాదరణా॥ హే॥
సతమగు మోహాన్వితకాఙ్క్షై నీ । చరణంబుల మదినమ్మితిగా
వినుగను కోరికమీరగ వనముల । దిరిగెదదీనావన శ్రీనాయక॥ హే॥

* (24) కుచేలుఁడు - భూపాలరాగం - ఆదితాళం.

పాహిం ముకుందకృష్ణ॥ పా॥
పాహిం మురారికృష్ణ॥ పా॥
పాహిం అనంతరూపా
పాహిం మనోజరూపా॥ పా॥
పాహిం కృపాలవాలా
పాహిం యశోదబాలా॥ పా॥

* (25) కుచేలుఁడు— భూపాల - ఆది.

గోకులానందకంద । బృందానాథా । సుందరాకార సుధీర ॥గో॥
లోకైక మోహనబాలా । పారికటావరగుణజాలా
నాపాపములనుమఱచి । కాపాడుమయ్య మాగోపాల ॥గో॥

(26) జయవిజయులు - మోహన - ఆదితాళం.

దయసేయవయ్యకుచేలా । లీలా ॥దయ॥
నయచరితుఁడవు । ప్రియభక్తుఁడవు
భయరహితా నీ । భాగ్యమునిండెను ॥దయ॥

(27) అష్టభార్యలు - సారంగరాగం - త్రిపదతాళం.

యదువంశచంద్ర । సద్గుణసాంద్ర । అలఅలఅలఅ । తారహార
యోగోపికాజార । బృందావనసంచార ॥యదు॥
అసురగణవిఫాలా । లో । కావనాసుశీలా
మునిహృదయవి । లోల । వనమాలా । గుణజాలా ॥యదు॥

(28) కుచేలుఁడు (వందనకిరి తుర్ఘులా అనుమట్టు)

వందన ముసులకళా । గోపాలా ॥వంద॥
శ్రీనామా । కతితాశ్రిమా ॥వంద॥
దాసావనను । ధ్యానరతుఁడనై
భక్తిగొల్తు సుఖ । దాయకా ॥వంద॥

(29) కుచేలుఁడు - జిల్లాకాఫీ - ఆదితాళం.

యదుకుల మోహనబాలా । వసుచేలా ।
శుభ శీలా । గుణజాలా ॥య॥
సదముల ఫాలా । జగపతి హేలా ।
త్రిభువన పాలా । దైత్యవిఫాలా ।
శుభగుణలోలా । విభవవిశాలా ।
మోహన మురళీలోలా । నందబాలా ।
వనమాలా । గుణశీలా ॥య॥

(30) కృష్ణుఁడు - (ఫడకాలీ పే్రిమాధ్వజావలె)
హితమణీ భక్తానురాగిణీ ॥హిత॥
హితుడవన । క్షితిని నీవే ॥హిత॥
ఘనమా । నానందమో । సుఖమో మదిని నిండగా।
నినుగనుట । జన్మసాఫలతా । పడయుగల్గె।
నోహరా । భక్తానురాగిణీ ॥హిత॥
కుచేలోపాఖ్యానము సంపూర్ణము.

---

4. మార్కండేయ.

(31) పీరుసాహెబు - బ్యాగ్ రాగం - త్రితాల్.
ప్యారీ । వహ్యారీ । మిల్‌తిహై । ఫరీజాన్ ।
మేరీ । నసీబ్ సే జావుంగా । ఫరిస్తాన్ ॥ప్యా॥
వారే వారే యీమారూ । రంబాహసాతది । మాజోరూ।
ప్యారీకూ।దూరూకూ।మీళాయిస్తాం।మీళాయిస్తాం।మజాసేస్తా ॥ప్యా॥

(32) రంభ (బోలిక్యామెరి అనుమట్టు)
చాలుపో । ముది । సరసము తెలిసెను ।
శీలహీనత । జెలగెదు సోమయాజి ॥చా॥
ముసలివాఁడ । వయినవీడ । వయితివి ।
ముదితగనిన మదిదెలియని సరసము ।
కుదురుగ ననియతి । కుటిలపు విరసము ॥చాలు॥

(33) పీర్ సాహెబ్ - బ్యాగ్ రాగం - త్రితాల్.
ఆవక్ సెగులాం । హై । పాంకిసలాం । బోడెమ్మగారికీసేస్తాం ॥ఆ॥
భేషక్ సే షాదీసేస్తాం । లోలక్‌లుతెచ్చి తగిలిస్తాం
మేరెతన మన ధన సబు । దయచేస్తాం ॥ఆ॥
ఏక్ దఫాముద్దు లిప్పిస్తాం । పాన్‌సుపారీలు తిన్‌పిస్తాం
అధికోపంసేస్తే । పాం పకడ్తాం ॥ఆ॥

(34) అందఱు - డైలాగ్ - బ్యాగ్ రాగం - ఆదితాళం.

అందఱు— హాహా దైవమా । రవ్వంతలోనె । సౌఖ్యము హత
మారెన ॥హా॥

సోమ— అమర వేశ్యకై యాశవహించీ
యజ్ఞయాగములకై శ్రీనుగాంచీ
యమలోకము జేరితిమి మించీ
ఆశాభంగము గాంచితి నేటికి ॥హాహా॥

దీక్షి— బావగారితో పాటుగ యజ్ఞము
గావించితి రంభాసుఖమునకై
ఈవిధివంచన యగునంచెఱుంగక
పోవలసెను రవరవ కూపములకు ॥హాహా॥

పీరు— మాకీరంభా మోహంసేకీ
షోకంసాబ్ఖిలాయీ
భోగంవోర్కీ నమ్మకూడదని
బుద్ధిదెచ్చుకున్నాను భాయీ ॥హాహా॥

భటుఁడు— నడునడువుడు పాపాత్ములారా
చెడిపోయెను మీ యాశాబంధము
విడివడి పోగరెక్కన గిత్తలవలె
చెడు వేశ్యా భోగము గోరితిరా॥

అందఱు— హాహా దైవమా॥

(35) నారదుఁడు - (రాధేకృష్ణబోలె అను మట్టు)

రాధేకృష్ణ । దీనభరణా॥ రా॥
రాధేకృష్ణ శ్రీవినోదా । శ్రీగదాయుధా
నాథా శ్రీగదాయుధా॥ రా॥
హతపాతక నుతగుణా । పతితావనా । విమలచరణా
త్రిభువనాతీత । మురహరణా
ఘనమురళీ దివ్యనాదా । శ్రీగదాయుధా
కృష్ణా । శ్రీగదాయుధా॥ రా॥

(36) నారదుఁడు - బ్యాగ్ రాగం - ఆదితాళం.

కమలదళలోచనా॥ క॥
సుమహితచరణా । సురనుతకరుణా
శ్రీమనోహర । శ్రితజన వందితా॥ క॥
నీమహిమలు విన । నాకి వశమగు
కామకోటిజనకలితవదన శ్రీ॥ కమ॥

(37) యముఁడు - (పాండునృపతి మట్టు)
మోహన - రూపకం.

రయమునవిడిచనియామ హా । మార్కండేయుని పాలించయము
స్వయముగ నాకర్షించెద । హా । హా । హా । హా॥ ర॥
హరుఁడితనికి తోడా । నా । ధరణి వశముగాఁడా
పరిమార్చెద కాలపాశ । బలమున । చలమున । హఠమున॥ ర॥

(38) మార్కండేయుఁడు — బ్యాగ్ రాగం — చతురశ్రము.

భళిరా । శివమహిమను । బరికింపరె । బ్రహ్మాదులవశమా ॥భ॥
కలనైనను బొడగాంచ నసాధ్యమా । లీలల గననగునా ॥భ॥
(షైర్) జపతపో యోగమార్గసాధనంబులనైనా
ఘనవాహినీ యమునావగాహనంబులనైనా
జననుతలంబికా విధానములనైనా
(మిశ్రం) వశముగాని పరమునా । ధనము భక్తిమార్గమే
అసదృశమగు యోగసుగుణ । అందరాని మోక్షంబును
క్షణమున । జనములు । కొనఁగెదు ॥భళి॥

(39) యముఁడు - సురటి - రూపకం.

పరమాద్భుతంబుగలిగె । భక్త । వరుని గాంచగా ॥పర॥
ఈకుమారమూర్తియార్తి । హింసమాగదా ॥పర॥
సౌమ్యమైన వీనిమొగము । సకలపాపనాశకరము
ధర్మకర్మనియతమాచు । నిర్మల తేజమునఁదోఁచు
ఎవఁడు వీనికి నెనయఁగల్గు । నీజగంబునా ॥పర॥

(40) మార్కండేయుఁడు.

అసావేరి - త్రితాళ్.

రారాఫణిహారా। శివశంకర ॥రారా॥
ఘోరమైన సంసారజలధిలో
దరి గనజేయుము। కరుణాభరణా ॥రా॥
కలుషచరితుండ। కరుణాపాత్రుండ
భక్తినెఱుంగని। బాలుఁడనయ్యా
ఫాలవిలోచన భవబంధమోచన
ఏలుకొనుము నను। హిమగిరిజాధవ ॥రా॥

(41) మార్కండేయుఁడు - హిందోల్ రాగం - కురుజంపెతాళం.

కంఠాభరణశేష। కైలాసనగివాస ॥కం॥
కమలభవ। వినుతపద। నగసుతాహృదయేశ ॥కం॥
సుగభీర సువిచార। నగధీర ఫణిహార
బాలశశిధరమారి। శంకర హర నమోస్తు ॥కం॥

(42) అందఱు - బ్యాండు స్వరం - (దాదా)

శివశంకర విశ్వంభర గంగాధరా ॥శివ॥
హే మారహరా। త్రిపురహరా। హే। పాపవిదూర
విగతదురిత శశిధరా ॥శివ॥

మార్కండేయ సంపూర్ణము.

---

5. ధ్రువచరిత్ర

(43) సురుచి - శ్రీరాగం - రూపకతాళం.

ఈగుణములవలన నెకా। ఇటులగల్గుటా। వనట ॥ఈ॥
శ్రీగుణాన్వితుఁడు। సింహాసనార్హుఁడు। సన్మానపాత్రుఁడు నాపుత్రుఁడూ
భాగధేయుఁ డుత్తముఁడు। సుందరుఁడు! పక్షపాతమేలనీకు ॥ఈ॥

(44) సురుచి - సురటరాగం - రూపకతాళం.

తొలఁగుతొలఁగుబాలకా । పలుమరుమారాడకా ॥తొ॥
కలవావిని దలపోయక । గడుసుఁదనముగాఁ బలుకక ॥తొ॥
అలయక నావిభునిదక్షి । ణాంకమున వసించుభాగ్య
మలవడెరా యోపలువా । పలువాదము లేలరా? ॥తొల॥

* (45) ధ్రువుఁడు - పూరికల్యాణి - ఆదితాళం.

జరుగదు నీపో । షణము లేనిదే । క్షణమేనియు నీజగతి రమేశా ॥జరు॥
అరుగదు । తరుగదు । అరవీసమేని । నిరతమునీయా । నతిలేనియెడల ॥జరు॥

ఆదిమధ్యాంతరహితుఁడవై । అఖిలలోకజీవకర్తవై అనంతనామకధారివై । అఘవిదారివై । అనవరతముభక్తుల యార్తిహరించెదు । ఆనందదాయివై । నిరపాయివై । సుఖదాయివై । వెలింగెదవు । నిరుపమనిష్కామ నిష్కళంక సచ్చిదానందస్వరూప । కలుషవిదూర । గంభీర ఖలసంహారా । ఘనహారా । దురితవిదూర । నగధీరా ॥జరు॥

(46) నారదుఁడు - (సాధోమనకా మట్టు.)

దాసాభరణా । భక్తిశీలా ॥దాసా॥
కామక్రోధ సంతతులఁ విడుమా । ప్రేమాకరశుభనామా ॥దా॥
భవభయమాయా । పతనముమాయా । భవునిగొల్వ శుభగేయా
భక్తిపాశబంధమే బలంబై । పశుపతిగెల్చు సుశీలా ॥దా॥
అస్తుతినిందా । సంస్కృతులెల్లఁ । ప్రస్థానములైపోవఁ
నరపాలక హరినామభజనమే । పరమార్థముభువిలోనా ॥దాసా॥

* (47) ధ్రువుఁడు - జయంతశ్రీ - ఆదితాళం

శ్యామసుందరకుమారా ॥శ్యామ॥
కామకోటివదనా ॥శ్యా॥
సుగుణసదన సుకుమారా
నందకులాభరణా ॥శ్యా॥

—• దశావతార - త్రయోదశ రాగమాలిక •—

(48) ధ్రువుఁడు - హిండోల్ - రూపకం.

లేఁడులేఁడు । కావరాఁడు । జగదీశుఁడు । సర్వేశుఁడు ॥లేఁడు॥

(49) మోహన - రూపకం.

సకలచరాచరవిభుండు । ప్రకటితరవికోటినిభుఁడు
అకలంకుఁడు జగన్మోహ । నాకారుఁడు నిర్వికారుఁడు

(50) కల్యాణి - రూపకం.

తొలి వేలుపుఁజదువులగొని । తోయధిమధ్యమునకుఁజని
చోరుఁడైనసోమకునియు । సురులుగొనిన కల్యాణి

(51) భాగేశ్వరి - రూపకం.

అమృతోత్పాదనమునకయి । అమరులు నసురులును దరువ
అబ్ధిమున్గుమందరంబు । నెత్తిన భాగ్యేశ్వరుండు

(52) భైరవి - రూపకం.

భైరవవరహావతార । ధారియగుచు కనకాక్షుని
పోరునవధియించినట్టి । భూతలోకాధినాధుఁడు

(53) నాయిక - రూపకం.

చటులభ్రుకుటి యగుచుభయద । ఘటితభీమరూపి యగుచు
నరహరిరూపమునఁబొడమి । నట్టిజగన్నాయకుండు

(54) లలితరాగం - రూపకం.

విప్రబాలకాకృతితో । వితరణగుణశాలియనఁగ
బలిని రసాతలముఁజేర్చి । వరలలితాకారుఁడౌ హరి

(55) తోడిరాగం - రూపకం.

భూసురులను బాలింపఁగ । భూపతులను దూలింపఁగ
కార్తవీర్యవతనితోడి । ఘనులనెల్లదుంచినహరి ॥ లే॥

(56) భూపాలరాగం - రూపకం.

జనకుని యానతిగొని వన + మున, మునిజనములనుబ్రోచి
రావణముఖదైత్యకోటి । దూల్చు రామభూపాలుడు

(57) కామవర్ధని - రూపకం.

కోమలమురళీనినాద । సామగాన రతులచేత
గోపికామనఃప్రమోద । కామవర్ధనుండగుహరి

(58) విమలరాగం - (జయంత శ్రీ) రూపకం.

విమలశాంతరూపంబున । వికతాశాతాపంబున
సుమహితమగు సత్త్వతత్త్వము । సూచించిన బుద్ధమూర్తి.

(59) కేదారగౌళ - రూపకం.

కలిచేపాపముమీరిన । కాలంబునఖలులగూల్చి
కులధర్మములను నిలిపిన । కరుణాకేదారమూర్తి

(60) కన్నడరాగం - రూపకం.

కన్నడసేయగనేలా । సన్నుతమునినుతశీలా
గరుడవాహనాప్రమేయ । కనకాంబర కలుషదూర

హిందోల్ - రూపకం.

కలడుకలడు కావ కలడు । జగదీశుడు సర్వేశుడు ॥క॥

(61) మంగళహారతి - జ్యాంఢుస్వరం - రూపకం.

మందరధర । మంగళకర మంగళంబురా ॥మం॥
మారసుందరా । శ్రీరమేశ ప్రోవరా
దాసభరణ దోషహరణ । దానవేశనాశా॥
రాజరా । జేశ్వరా యోషరాత్పరా
శ్రీని । వాసజగ । దీశా
శ్రీరమా । నాయకా । జగన్నాయకా ॥మం॥

సంపూర్ణము.

